

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА
про виконання Закону України
"Про Державний бюджет України на 2023 рік"

Щодо основних положень і показників

Закон України "Про Державний бюджет України на 2023 рік" (далі – Закон) вперше прийнято майже за два місяці до початку планового бюджетного періоду – 3 листопада 2022 р. за № 2710-ІХ, протягом року до Закону **внесено зміни 4 законами** (від 24.02.2023 № 2953-ІХ, від 21.03.2023 № 2992-ІХ, від 29.06.2023 № 3166-ІХ і від 06.10.2023 № 3415-ІХ). При цьому виконання Закону здійснювалося в складних і непередбачуваних умовах у зв'язку з повномасштабною російською збройною агресією проти України (далі – збройна агресія) та продовженням дії воєнного стану в Україні /введеного з 24.02.2022 Указом Президента України від 24.02.2022 № 64 (із змінами), затвердженим Верховною Радою України/, з урахуванням особливостей бюджетного процесу в умовах воєнного стану, визначених пунктом 22 розділу VI Бюджетного кодексу України (далі – Кодекс), якими зокрема спрощено окремі процедури виконання державного бюджету.

Загалом законодавчими змінами до Закону **основні параметри державного бюджету суттєво змінено**, а саме: доходи збільшено на 87,2 млрд грн (або на 6,6%); видатки збільшено на 812,3 млрд грн (або на 31,5%); надання кредитів зменшено на 7,8 млрд грн (або на 13,2%); повернення кредитів збільшено на 3,4 млрд грн (або на 23,8%); дефіцит державного бюджету збільшено на 713,8 млрд грн (або на 55,1%).

Зміна основних планових показників державного бюджету на 2023 рік

Основні показники державного бюджету	млрд грн				
	<u>Закон № 2710-ІХ</u> від 03.11.2022 – первинно	<u>Закон № 2953-ІХ</u> від 24.02.2023 – зміни (+/-)	<u>Закон № 2992-ІХ</u> від 21.03.2023 – зміни (+/-)	<u>Закон № 3415-ІХ</u> від 06.10.2023 – зміни (+/-)	<u>Закон (із</u> <u>змінами) –</u> <u>остаточно</u>
доходи	1.329,3	+0,4	+60,7	+26,1	1.416,4
видатки	2.580,7	+8,3	+486,9	+317,1	3.393,0
надання кредитів	59,5	-1,0	-6,9		51,7
повернення кредитів	14,4	+3,1		+0,3	17,9
дефіцит	1.296,5	+3,8	+419,3	+290,7	2.010,4

Серед прийнятих законів щодо змін до Закону варто виділити 2 закони (проекти яких ініційовано Кабінетом Міністрів), пов'язані з фінансовим забезпеченням сектору національної безпеки і оборони, вирішенням інших першочергових питань та якими найбільше змінено показники державного бюджету, а саме:

від 21.03.2023 № 2992-ІХ – яким, зокрема, доходи збільшено на 60,7 млрд грн, видатки – на 486,9 млрд грн, граничний обсяг дефіциту – на 419,3 млрд грн, при цьому за загальним фондом збільшено видатки на: забезпечення національної безпеки і оборони – на 518,2 млрд грн (з них для Міноборони (на 372,5 млрд грн), МВС (на 98,42 млрд грн) /зокрема для Нацгвардії (на 50 млрд грн), Держприкордонслужби (на 25,56 млрд грн), Нацполіції (на 17,3 млрд грн), ДСНС (на 5,56 млрд грн)/, Адміністрації Держспецзв'язку (на 31,6 млрд грн),

СБУ (на 9,3 млрд грн), ГУР Міноборони (на 4,6 млрд грн), Управління держохорони (на 0,96 млрд грн), СЗРУ (на 0,8 млрд грн)); поповнення резервного фонду – на 19 млрд грн; забезпечення діяльності НАБУ – на 1,2 млрд грн;

від 06.10.2023 № 3415-IX – яким, зокрема, доходи збільшено на 26,1 млрд грн, видатки – на 317,1 млрд грн, граничний обсяг дефіциту – на 290,7 млрд грн, при цьому за загальним фондом збільшено видатки загалом на 311,1 млрд грн, передусім на забезпечення національної безпеки і оборони – на 302,6 млрд грн (з них для Міноборони (на 211 млрд грн), МВС (на 79,2 млрд грн) /зокрема для Нацгвардії (на 39,7 млрд грн), Держприкордонслужби (на 20,4 млрд грн), Нацполіції (на 19 млрд грн)/, Мінстратегпром (на 4,4 млрд грн), СБУ (на 4,2 млрд грн), ГУР Міноборони (на 2,5 млрд грн), Адміністрації Держспецзв'язку (на 0,6 млрд грн), СЗРУ (на 0,5 млрд грн), Управління держохорони (на 0,2 млрд грн)), а також деяким іншим головним розпорядникам коштів державного бюджету (далі – головні розпорядники), серед яких: Мінсоцполітики (на 16,6 млрд грн, переважно на соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини), МЗС – на 1,3 млрд грн, МОН – на 0,6 млрд грн.

Також у 2023 р. Верховною Радою прийнято ще один закон щодо внесення змін до Закону (від 13.07.2023 № 3225-IX), який передбачав видатки загального фонду державного бюджету за бюджетною програмою "Фонд розвитку закладів загальнодержавного значення, в тому числі їх будівництво" (код 3801280) для забезпечення завершення реконструкції та будівництва Національного музею Голодомору – геноциду у сумі 573,9 млн грн із зменшенням на цю суму видатків за бюджетною програмою "Резервний фонд" (код 3511030), проте зазначений закон повернуто з пропозиціями Президента України щодо відхилення та знято з розгляду.

У 2023 р. **забезпечено нормативно-правове врегулювання** виконання переважної більшості **текстових статей Закону**, що його потребували, при цьому деякі норми Закону Урядом взагалі не застосовувалися або не були реалізовані, зокрема щодо:

надання права здійснювати понадпланові випуски облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) в обмін на такі облігації акцій додаткової емісії банків, векселів, виданих Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, а також правочини з державними деривативами /статті 16, 17 і 18 Закону/;

визначення порядку підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку (далі – ДФРР) (включаючи умови щодо відкритого голосування громадян засобами Порталу Дія) /стаття 37 Закону/ (що пов'язано з виключенням відповідних видатків згідно із законом № 3166-IX), та доручення Кабінету Міністрів передбачити у законопроекті про державний бюджет на 2024 рік особливості використання коштів ДФРР з урахуванням статті 37 Закону /пункт 13 Прикінцевих положень Закону/;

доручень Кабінету Міністрів після припинення чи скасування воєнного стану подати пропозиції щодо передбачення видатків на підготовку і проведення чергових виборів народних депутатів України, а також опрацювати питання щодо збільшення видатків для підвищення розмірів прожиткового мінімуму і

мінімальної зарплати, освітньої субвенції, видатків для відновлення програм збереження української культурної та історичної спадщини /пункти 9 і 10 Прикінцевих положень Закону/ (у зв'язку з продовженням дії воєнного стану);

доручення Кабінету Міністрів опрацювати питання щодо збільшення видатків для забезпечення діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, виходячи з аналізу фактичних надходжень коштів від плати за видачу, переоформлення, продовження строку дії ліцензій на користування радіочастотним спектром (радіочастотним ресурсом) України та видачу дублікатів таких ліцензій та результатів оцінювання обґрунтованості додаткової потреби у бюджетних коштах /пункт 12 Прикінцевих положень Закону/ (що пов'язано з низьким рівнем відповідних надходжень /за 2023 р. – лише 6,6 тис. грн/).

Основні показники державного бюджету в 2023 році

млрд грн

	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом		
	Затверд-жений план	Уточнений план	Факт	Затверд-жений план	Уточнений план	Факт	Затверд-жений план	Уточнений план	Факт
НАДХОДЖЕННЯ:	3.558,5	3.558,5	3.361,4	339,9	1.191,8	1.033,2	3.898,4	4.750,3	4.394,6
доходи	1.253,9	1.253,9	1.663,1	162,5	1.012,8	1.009,4	1.416,4	2.266,7	2.672,5
повернення кредитів	14,3	14,3	11,3	3,6	3,6	3,5	17,9	17,9	14,8
запозичення	2.284,3	2.284,3	1.683,8	173,8	175,4	20,3	2.458,1	2.459,7	1.704,1
надходження від приватизації	6,0	6,0	3,2			0,0002	6,0	6,0	3,2
ВИТРАТИ:	3.558,5	3.558,5	3.469,9	341,9	1.247,5	989,5	3.900,4	4.806,0	4.459,5
видатки	3.094,5	3.094,2	3.034,3	298,5	1.195,5	980,5	3.393,0	4.289,7	4.014,8
надання кредитів	8,3	8,6	0,3	43,4	52,0	9,0	51,7	60,6	9,3
витрати на погашення боргу	455,7	455,7	435,3				455,7	455,7	435,3
ДЕФЦИТ (-) / ПРОФІЦИТ (+)	-1.834,6	-1.834,6	-1.360,2	-175,8	-231,1	23,3	-2.010,4	-2.065,7	-1.336,9

У структурі надходжень і витрат державного бюджету за 2023 р. питома вага загального фонду становила відповідно 76,5% і 77,8% та зменшилася порівняно з фактом за 2022 р. (88,9% і 90,6%) і порівняно із затвердженим із змінами планом на 2023 р. (91,3% і 91,2%), відповідно частка спеціального фонду становила 23,5% і 22,2% та зросла порівняно з фактом за 2022 р. (11,1% і 9,4%) і порівняно із затвердженим із змінами планом на 2023 рік (8,7% і 8,8%).

У структурі фактичних витрат державного бюджету за 2023 р. (4.459,5 млрд грн) витрати споживання (видатки споживання та погашення боргу з коригуванням) становили 3.056,6 млрд грн, або 68,5%, а витрати розвитку (видатки розвитку, надання кредитів з бюджету) – 1.402,9 млрд грн, або 31,5%. Питома вага витрат розвитку збільшилася проти 2022 р. (16,4%) та порівняно із затвердженим із змінами планом на 2023 р. (17,3%).

Збільшення вдвічі частки спеціального фонду державного бюджету у 2023 р. пов'язано в основному із включенням до цього фонду коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії, коштів, отриманих як добровільні внески (благодійні пожертви) на відкриті у НБУ рахунки головних розпорядників, частини податку на доходи фізичних осіб від оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу (далі – "військовий" ПДФО), що належить місцевим бюджетам, та суттєвим збільшенням власних надходжень бюджетних установ (переважно за рахунок надходжень у натуральній формі), а збільшення частки витрат розвитку державного бюджету відбулося внаслідок їх проведення в основному за рахунок відповідних надходжень спеціального фонду.

ЩОДО МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Формування показників державного бюджету на 2023 р. у IV кварталі 2022 р. та реалізація Закону у 2023 р. здійснювалися в умовах збройної агресії та воєнного стану. Відтак прогнозування на 2023 р. у звичній формі унеможливлено через високий ступінь невизначеності та у зв'язку з неоприлюдненням більшості статистичної інформації. Показники державного бюджету на 2023 р. сформовано на основі визначених Мінекономіки прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України та окремих припущень на 2023 р., при цьому такий прогноз не схвалювався Кабінетом Міністрів.

Як зазначено у пояснювальній записці до Звіту, враховуючи норми Закону України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" (від 03.03.2022 № 2115-IX), на період воєнного стану Держстатом призупинено оприлюднення повної статистичної інформації або публікуються окремі показники із запізненням. Рахункова палата зауважує, що додатковим викликом для прозорості економічних і бюджетних процесів є складність оцінки поточної ситуації у зв'язку з відсутністю значної частини статистичної інформації.

За попередніми даними Держстату номінальний обсяг **валового внутрішнього продукту** за 2023 р. становив 6.537,8 млрд грн і відбулося його реальне зростання на 5,3%. Такі фактичні дані перевищили прогнозні показники ВВП, враховані при затвердженні державного бюджету (відповідно 6.279,3 млрд грн і зростання на 3,2%), та очікуване їх виконання, розраховане Мінекономіки у IV кварталі 2023 р. (відповідно 6.466,1 млрд грн і зростання на 5%), а також порівняно з показниками 2022 р. вказують на поступове (починаючи з II кварталу 2023 р.) відновлення зростання реального ВВП (за підсумками I кв. – падіння на 10,3%, II кв. – зростання на 19,2%, III кв. – зростання на 9,6%, IV кв. – зростання на 4,7%).

У пояснювальній записці до Звіту зазначено, що: отримання у 2023 р. міжнародної фінансової допомоги, бюджетні витрати на підтримку та відновлення пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури були вагомими факторами економічного зростання внаслідок розширення інвестиційного попиту, який призупинено у 2022 р.; негативним фактором для економічного зростання (крім воєнних дій і пов'язаних з ними безпекових ризиків) було

звуження зовнішньоекономічної діяльності через логістичні проблеми та обмеження її діяльності збройною агресією, заборона окремими країнами імпорту з України сільськогосподарської продукції, блокування пунктів пропуску на західних кордонах; в умовах значної руйнації вітчизняної промисловості виникла необхідність в імпорті низки товарних груп, що призвело до погіршення стану торговельного балансу внаслідок зростання обсягів імпорту товарів більшими темпами ніж експорту. На думку Рахункової палати, зростання економіки у звітному періоді ґрунтувалося насамперед на статистичному ефекті низької бази порівняння.

Окремо слід звернути увагу, що попередні дані номінального обсягу ВВП і його реального зростання за 2023 р. /+5,3%/ надають підстави для здійснення у майбутньому виплат за державними деривативами, випущеними внаслідок проведення у 2015-2016 рр. правочинів з державним та гарантованим державою боргом з метою його реструктуризації і часткового списання згідно з постановою КМУ від 11.11.2015 № 912.

Індекс споживчих цін /грудень 2023 р. до грудня 2022 р./ при прогнозованому рівні 128% і очікуваному рівні виконання 107,1% фактично становив 105,1% (у 2022 р. – 126,6%). В середньому за 2023 р. такий показник становив 112,9% (враховано при затвердженні бюджету – 128,4%, очікуване виконання – 113,3%).

Індекс цін виробників промислової продукції /грудень 2023 р. до грудня 2022 р./ при прогнозованому рівні 132,2% і очікуваному рівні виконання 117,5% фактично становив 116,2% (у 2022 р. – 138,2%).

Індекс виробництва промислової продукції в середньому за 2023 р. становив 105,9% порівняно з 2022 р. (у 2022 р. – 63,3%) та відображає поступове впродовж року його відновлення.

У пояснювальній записці до Звіту вказано, зокрема, що: від збройної агресії найбільш постраждалими серед галузей економіки є сільське господарство, промисловість, транспорт, торгівля і енергетика; більшість промислових підприємств Сходу та Півдня України зазнали масштабних фізичних руйнувань виробничих комплексів і потерпають від нестачі робочої сили; найбільші темпи зростання продемонстрували підприємства, орієнтовані на задоволення споживчого попиту та перероблення сільськогосподарських культур (експорт та/або тривале збереження яких на сьогодні є ускладненим).

За інформацією НБУ, обсяг **міжнародних резервів** на 31.12.2023 становив 40,5 млрд дол. США і за рік збільшився на 12 млрд дол. США, або на 42,2%. **Офіційний обмінний курс гривні** щодо долара США на 31.12.2023 становив **37,98 грн** за долар /на 01.01.2023 – 36,57 грн за долар/ та в середньому за рік склався на рівні 36,57 грн за долар /прогнозований середньорічний обмінний курс, врахований при затвердженні бюджету, – 42,2 грн за долар/. З 03.10.2023 НБУ перейшов від режиму фіксованого обмінного курсу до режиму керованої гнучкості обмінного курсу, продовжуючи реалізацію Стратегії пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування. **Облікова ставка НБУ** у другому

півріччі 2023 р. поступово зменшувалася чотири рази – з 25% /встановленої з 03.06.2022/ до 15% /встановленої з 15.12.2023/.

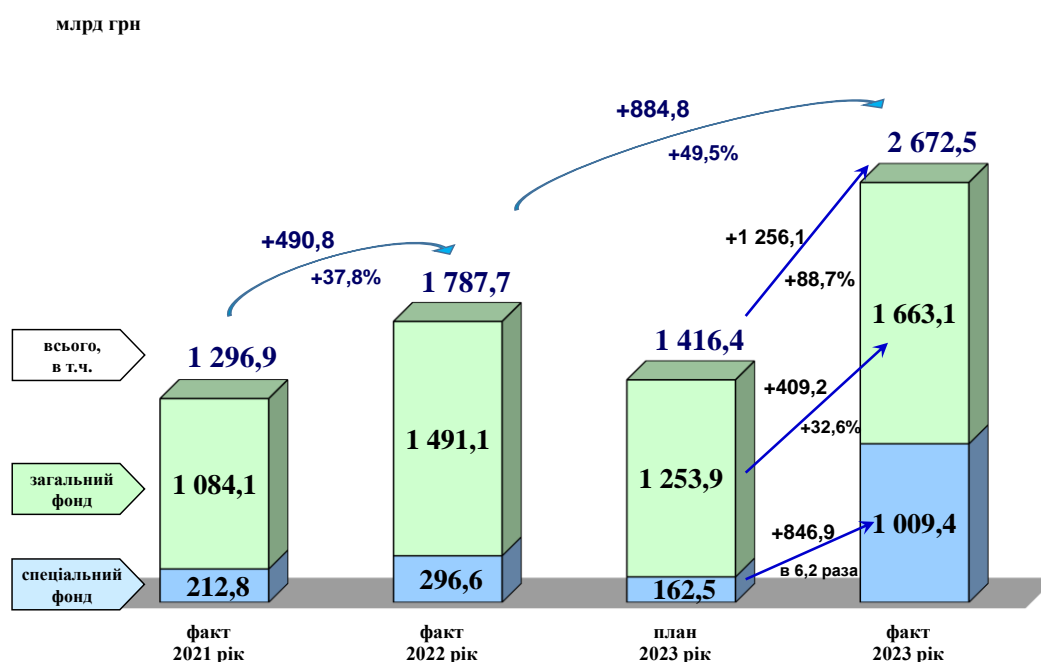
За даними НБУ, **зовнішньоторговельний оборот** за 2023 р. становив 139,6 млрд дол. США і зменшився на 0,8% порівняно з 2022 р. (140,8 млрд дол. США). При прогнозному збільшенні експорту та імпорту товарів і послуг відповідно на 7,2% та 1% фактично відбулося зменшення експорту на 11,2% та збільшення імпорту на 6,3%. Негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу склало 37,4 млрд дол. США (у 2022 р. – 25,7 млрд дол. США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,58 (у 2022 р. – 0,69).

ЩОДО ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Доходи зведеного бюджету за 2023 р. становили 3.104,8 млрд грн, що на 908,2 млрд грн, або на 41,3%, більше відповідного показника за 2022 р. Загалом через зведений бюджет за попередніми даними перерозподілено 47,5% ВВП (у 2020 р., 2021 р. і 2022 р. – відповідно 32,6%, 30,5% і 41,9%). Водночас, доходи зведеного бюджету без урахування міжнародної фінансової допомоги (грантів) становили 2.670,8 млрд грн, або 40,9% у ВВП (у 2022 р. – 32,7% ВВП).

До державного бюджету в цілому надійшло **2.672,5 млрд грн**, що становило 188,7% затверджених із змінами показників (1.416,4 млрд грн).

Доходи державного бюджету за 2021-2023 роки

Порівняно з 2022 р. доходи державного бюджету збільшилися на 884,8 млрд грн, або на 49,5%, у т.ч. за загальним фондом – на 172 млрд грн, або на 11,5% (при розрахунковому зменшенні плану на 15,9% /2023 р. до факту 2022 р./) та за спеціальним фондом – на 712,8 млрд грн, або в 3,4 раза (при розрахунковому зменшенні плану на 45,2% /2023 р. до факту 2022 р./), що, за оцінкою Рахункової палати, зумовлено насамперед: зростанням обсягів отриманих благодійних внесків і грантів; скасуванням податкових пільг;

девальвацією гривні; зростанням імпорту товарів; зарахуванням до державного бюджету податку на доходи фізичних осіб з доходів військовослужбовців.

Аналіз структури доходів державного бюджету свідчить, що порівняно з 2021 ("довоєнним") роком у 2022–2023 рр. спостерігалось значне зростання частки неподаткових доходів державного бюджету в основному за рахунок власних надходжень бюджетних установ та надходжень міжнародної фінансової допомоги (грантів). При цьому, порівняно з 2022 р. частка власних надходжень бюджетних установ у доходах державного бюджету збільшилася на 17,2 відс. пункти і становила 30,4% (надійшло 812,3 млрд грн, що у 3,5 раза більше аналогічного показника 2022 р.).

Структура доходів державного бюджету за 2021-2023 роки

млрд грн

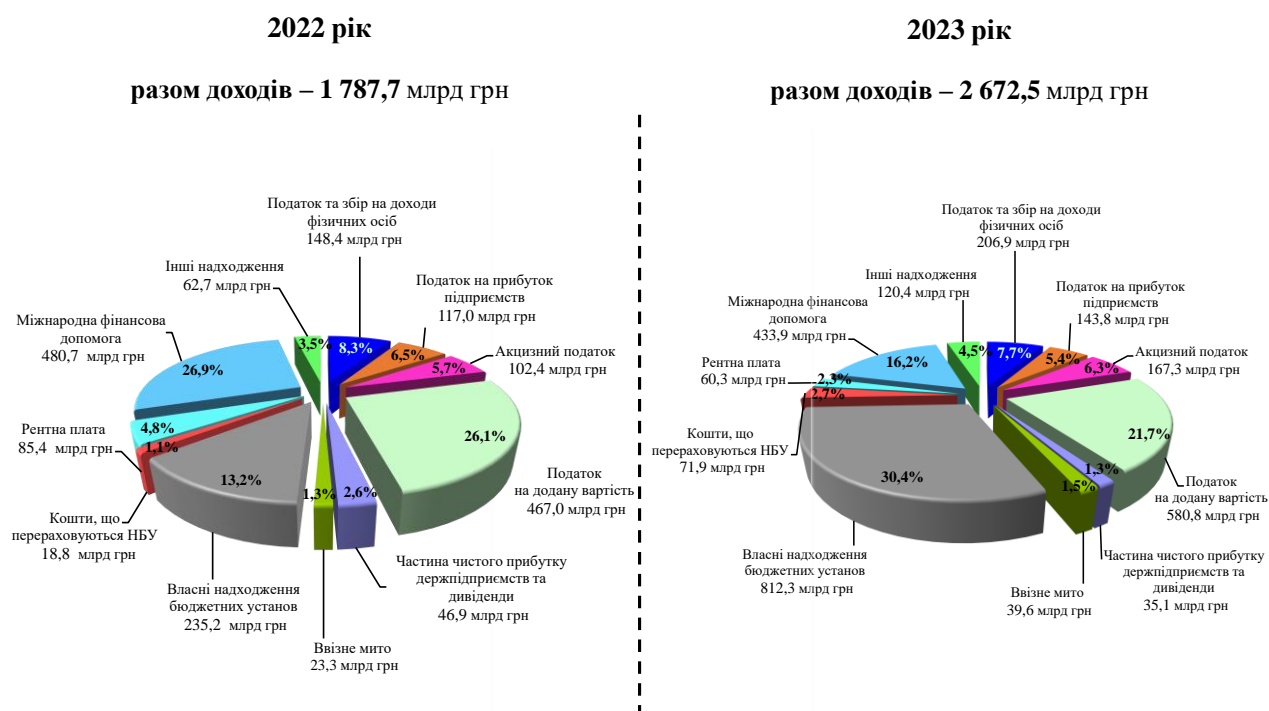
	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
Всього, у т. ч.:	1 296,9	100%	1 787,7	100%	2 672,5	100%
➤ Податок та збір на доходи фізичних осіб	137,6	10,6%	148,4	8,3%	206,9	7,7%
➤ Рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	75,6	5,8%	81,0	4,5%	56,1	2,1%
➤ Акцизний податок	162,5	12,5%	102,4	5,7%	167,3	6,3%
➤ Податок на додану вартість	536,5	41,4%	467,0	26,1%	580,8	21,7%
➤ Частина чистого прибутку держ-підприємств та дивіденди на державну частку у господарських товариствах	28,5	2,2%	46,9	2,6%	35,1	1,3%
➤ Кошти, що перераховуються НБУ	24,4	1,9%	18,8	1,1%	71,9	2,7%
➤ Власні надходження бюджетних установ	88,4	6,8%	235,2	13,2%	812,3	30,4%
➤ Надходження міжнародної фінансової допомоги (грантів)	0,6	0,05%	480,7	26,9%	433,9	16,2%
➤ Інші	242,8	18,7%	207,4	11,6%	308,1	11,5%

Вагому роль у наповненні доходів державного бюджету у 2023 р. становили надходження міжнародної фінансової допомоги (грантів) – 433,9 млрд грн, або 16,2% загального обсягу доходів, а саме йдеться про: гранти від урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ у сумі 427,8 млрд грн, у т.ч. до загального фонду – 425,4 млрд грн (*гранти на бюджетну підтримку, надані переважно через Цільовий фонд багатьох донорів, якими відповідно до інформації на офіційному сайті Мінфіну є США, Японія, Німеччина, Фінляндія, Швейцарія, Ірландія, Бельгія, Ісландія, Естонія*), спеціального фонду – 2,35 млрд грн (*гранти на реалізацію проектів від МБРР, ЄІВ, ІКА /Японія/ і KfW /Німеччина/*); програму бюджетної підтримки ЄС у сумі 6,1 млрд грн (до спеціального фонду). Разом з тим, проти 2022 р. такі надходження знизилися на 46,8 млрд грн, або на 9,7%.

Хоча податкові надходження державного бюджету у 2023 р. були більшими ніж у 2022 р. на 253,8 млрд грн, або на 26,7%, їх питома вага у

структурі доходів державного бюджету через значні обсяги власних надходжень бюджетних установ дещо знизилася (з 53,1% у 2022 р. до 45% у 2023 р.), зокрема зменшилася частка ПДВ (з 26,1% до 21,7%), податку та збору на доходи фізичних осіб (з 8,3% до 7,7%), податку на прибуток підприємств (з 6,5% до 5,4%), водночас зросла частка акцизного податку (з 5,7% до 6,3%).

Структура доходів державного бюджету за основними видами надходжень за 2022 і 2023 роки

За 2023 р. до загального фонду державного бюджету доходи надійшли у сумі **1.663,1 млрд грн**, що на 409,2 млрд грн, або на 32,6%, більше затвердженого із змінами плану, який збільшено на 80,8 млрд грн (або на 6,9%) порівняно з первинно затвердженим планом. Таке перевиконання доходів загального фонду забезпечено, насамперед, завдяки надходженню грантів від урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ у сумі 425,4 млрд грн (що становило 25,6% доходів загального фонду), планові показники яких не визначено Законом.

Однак доходи загального фонду державного бюджету без урахування зазначених грантів становили 1.237,6 млрд грн, що на 16,2 млрд грн, або на 1,3%, менше затверджених із змінами показників.

На стан виконання доходів загального фонду позитивно вплинуло перевиконання надходжень окремих платежів, зокрема: податку на прибуток підприємств (на 33,1 млрд грн, або на 29,9%); акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (на 18 млрд грн, або на 28,4%); частини чистого прибутку держпідприємств, що вилучається до бюджету, та дивідендів, нарахованих на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є

державна власність (на 8,8 млрд грн, або на 33,5%, при збільшеному плані на 19 млрд грн); ввізного мита (на 4,6 млрд грн, або на 17,9%); екологічного податку (на 1,4 млрд грн, або на 84,5%); зборів на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій (на 1,2 млрд грн, або на 11%).

Понадпланові надходження доходів Мінфін пояснює, зокрема, щодо:

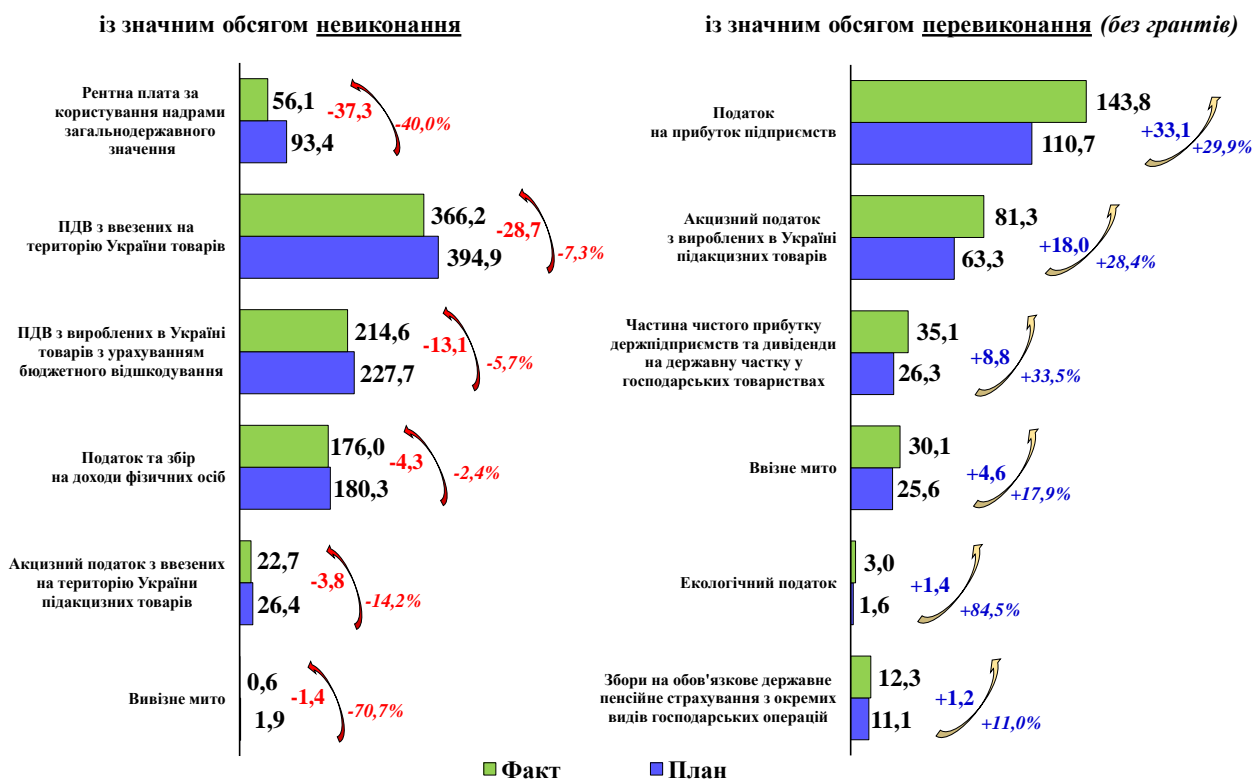
податку на прибуток підприємств – зростанням фінансових результатів підприємств до оподаткування /за даними Держстату, прибутки прибуткових підприємств за 9 місяців 2023 р. до відповідного періоду 2022 р. зросли на 25,6%/, поживаленням внутрішнього попиту на продукцію, збільшенням прибутків банків за рахунок зростання процентних доходів;

акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) – збільшенням у 2023 р. на 29,4% (за даними ДПС) обсягів реалізації на внутрішній ринок сигарет вітчизняного виробництва порівняно з 2022 р., що не передбачалося у прогнозних показниках у зв'язку із зростанням ставок акцизного податку на 20%;

частини чистого прибутку держпідприємств, що вилучається до бюджету, та дивідендів, нарахованих на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна власність, – у зв'язку із перерахуванням АТ КБ "ПриватБанк" у травні 2023 р. дивідендів до державного бюджету у сумі 24,2 млрд згідно з розпорядженням КМУ від 28.04.2023 № 388-р.

Виконання окремих доходів загального фонду державного бюджету за 2023 рік

млрд грн

Разом з тим, відбулося невиконання затверджених із змінами показників окремих доходів загального фонду, зокрема: рентної плати за користування надрами загальнодержавного значення (на 37,3 млрд грн, або на 40%); ПДВ з ввезених на територію України товарів (на 28,7 млрд грн, або на 7,3%); ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування (на 13,1 млрд грн, або на 5,7%, при збільшеному плані на 5,2 млрд грн); податку та збору на доходи фізичних осіб (на 4,3 млрд грн, або на 2,4%, при збільшеному плані на 36,5 млрд грн); акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (на 3,75 млрд грн, або на 14,2%); вивізного мита (на 1,35 млрд грн, або на 70,7%). У пояснювальній записці до Звіту зазначено, що на відповідні надходження вплинули, зокрема, щодо:

рентної плати за користування надрами загальнодержавного значення – зниження ціни реалізації для нафти /у 2023 р. до 62,9 дол. США за 1 тонну нафти замість 71,7 дол. США, врахованих у плановому показнику/, зниження фактичної ціни реалізації природного газу /у 2023 р. до 411,26 дол. США за 1 тис. куб. метрів замість 947,6 дол. США, врахованих у плановому показнику/, погашення поточних податкових зобов'язань із рентної плати щодо видобування залізної руди за рахунок надміру сплачених коштів у 2022 р.;

ПДВ з ввезених на територію України товарів – збільшення у 2023 р. обсягу деяких існуючих пільг /зокрема, по операціях з ввезення продукції оборонного значення, а також транспортних засобів, оснащених виключно електричними двигунами/, тимчасове запровадження з 2023 р. нових пільг /звільнення від оподаткування ПДВ операцій з ввезення на митну територію України природного газу та товарів для відновлення енергетичної інфраструктури/, блокування польськими перевізниками автомобільних шляхів під'їзду до окремих пунктів пропуску через державний кордон України /за розрахунками ДМС, у листопаді – грудні 2023 р. до державного бюджету не надійшло 20,7 млрд грн/;

ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування – відшкодування у 2023 р. сум ПДВ, підтверджених до відшкодування та невідшкодованих у 2022 р.;

акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) – менші обсяги імпорту у 2023 р. тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТВЕН) /за даними Держстату – 6,1 млрд шт./, ніж враховано у плановому показнику /7 млрд шт./.

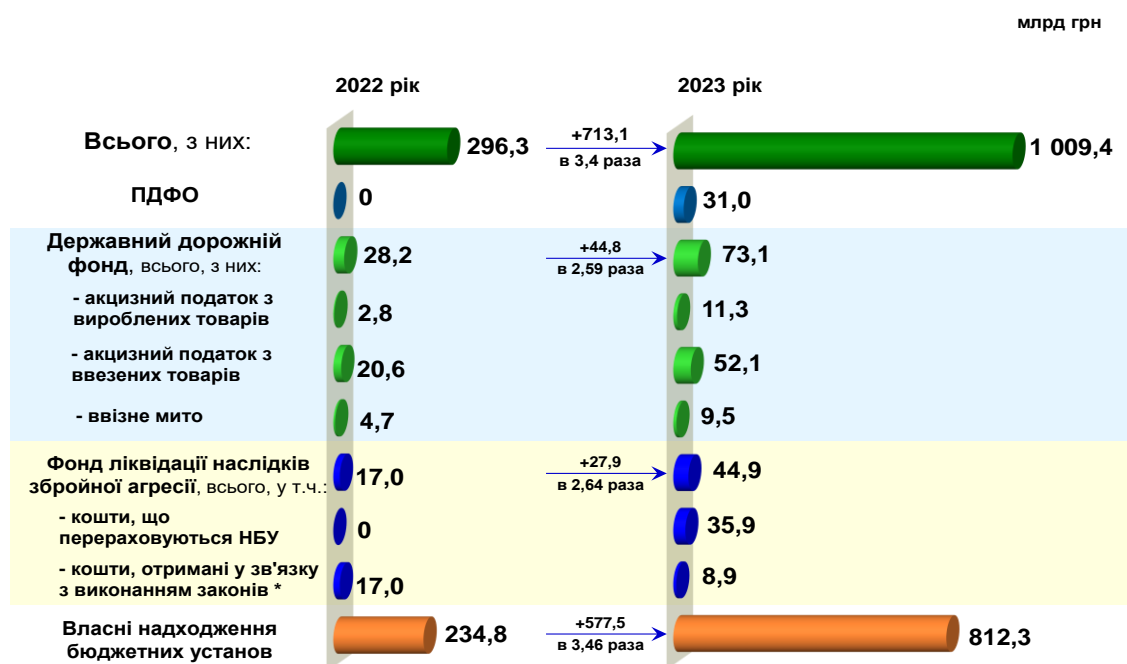
Щодо надходжень до державного бюджету ПДВ Рахунковою палатою за результатами відповідного аудиту /рішення від 19.12.2023 № 30-2/ відмічено, зокрема, що: Держмитслужбою протягом 2021–2022 рр. і 9 місяців 2023 р. не забезпечено належного митного контролю за здійсненням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності операцій з ввезення на митну територію України лікарських засобів і медичних виробів, наприклад, вибірковыми перевітками митних декларацій під час аудиту на Волинській, Дніпровській, Львівській та Одеській митницях встановлено випадки необґрунтованого застосування ставки ПДВ у розмірі 7%, внаслідок чого недонадходження до

державного бюджету становили 16,7 млн грн; затверджена у 2004 р. методика прогнозування надходжень ПДВ не передбачає здійснення розрахунків надходжень ПДВ за окремими групами товарів, для яких визначено окремі коди класифікації доходів бюджету та встановлено різні ставки ПДВ, як наслідок, відповідні показники не прогнозувалися і не доводилися до ДМС і ДПС, моніторинг відповідних надходжень не здійснювався, розрахунки Мінфіну прогнозних надходжень ПДВ на 2021–2023 рр. не дають змоги оцінити їх обґрунтованість через відсутність обрахунків складових, використаних для обчислення цих надходжень.

У 2023 р. з державного бюджету **відшкодовано** грошовими коштами ПДВ у сумі **132,4 млрд грн**, що більше відповідного показника 2022 р. на 47,8 млрд грн, або на 56,5%. За даними ДПС залишок невідшкодованих сум ПДВ на кінець звітного періоду зменшився порівняно з початком 2023 р. на 21,3 млрд грн та на 01.01.2024 становив 18,8 млрд грн /*станом на 01.01.2023 – 40,1 млрд грн*/.

До спеціального фонду державного бюджету доходи надійшли у сумі **1.009,4 млрд грн**, що на 846,8 млрд грн, або в 6,2 раза, більше затвердженого із змінами плану. Встановлений Законом показник перевиконано передусім "традиційно" за рахунок власних надходжень бюджетних установ (*на 766,8 млрд грн, або в 17,8 раза*), а також низки інших передбачених доходів, зокрема акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (*на 10,2 млрд грн, або в 10,5 раза*), судового збору та надходжень від звернення застави у дохід держави (*на 1,3 млрд грн, або на 37,2%*), та за рахунок надходження деяких доходів, планові показники яких не визначено Законом. Водночас, за декількома джерелами спеціального фонду затверджені показники доходів не виконані, насамперед, щодо акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (*на 1,4 млрд грн, або на 2,6%*), екологічного податку (*на 0,4 млрд грн, або на 39,7%*).

Доходи спеціального фонду державного бюджету за 2022 і 2023 роки

*- закони від 03.03.2022 № 2116-IX (щодо примусового вилучення об'єктів РФ) та від 14.08.2014 № 1644-VII (про санкції)

Керуючись частиною четвертою статті 23 Кодексу, планові показники доходів спеціального фонду збільшено без внесення змін до Закону на 850,2 млрд грн (в основному за рахунок збільшення плану по інших джерелах власних надходжень бюджетних установ на 766 млрд грн) і відносно уточненого плану виконання доходів спеціального фонду становило 99,7%. Щороку спостерігається значне перевиконання власних надходжень бюджетних установ порівняно із затвердженими законом про державний бюджет показниками (наприклад, у 2019 р. – на 37,1%, у 2020 р. – на 84,6%, у 2021 р. – в 2,3 раза, у 2022 р. – в 5,5 раза), що свідчить про системні недоліки планування таких надходжень багатьма головними розпорядниками, на що Комітет Верховної Ради України з питань бюджету (далі – Комітет) неодноразово звертав увагу Уряду. Однак починаючи з 2022 р. величезні обсяги інших джерел власних надходжень бюджетних установ (до яких належать, насамперед, благодійні внески, гранти і дарунки, а також надходження від підприємств, організацій, фізичних осіб та інших бюджетних установ для виконання цільових заходів) /у 2022 р. – 202,3 млрд грн, у 2023 р. – 766,9 млрд грн/ отримано в основному у вигляді майна (активів) в натуральній формі (за інформацією Мінфіну, у 2023 р. – 573,9 млрд грн) та переважно бюджетними установами сектору національної безпеки і оборони (за інформацією Рахункової палати, у 2023 р. – найбільше бюджетними установами Міноборони /703,4 млрд грн/ і МВС /30,5 млрд грн/). При цьому, за інформацією НБУ, з відкритого ним спецрахунка для залучення коштів на підтримку ЗСУ у 2023 р. перераховано понад 10,3 млрд грн на потреби сил оборони, що теж відображено як інші джерела власних надходжень бюджетних установ. Зазначені надходження проблематично прогнозувати і відповідно планувати, разом з тим, доцільно здійснювати моніторинг надходження і використання таких коштів, тим більше, що наказом Мінфіну 27.03.2024 № 153 бюджетну звітність доповнено новою формою "Інформація про надходження та використання окремих власних надходжень бюджетних установ, отриманих у натуральній формі" та доручено Казначейству надавати Мінфіну відповідну інформацію у складі місячної та річної звітності про виконання державного бюджету.

Відповідно до пункту 56 розділу VI Кодексу /доповненого згідно із законом від 11.04.2023 № 3035-IX/ з травня 2023 р. у складі доходів спеціального фонду державного бюджету обліковуються кошти /що знаходяться на рахунки головних розпорядників, відкриті у НБУ за рішенням Уряду, зокрема в рамках «United24»/, отримані як добровільні внески (благодійні пожертви) від фізичних та юридичних осіб приватного права та/або публічного права для фінансового забезпечення заходів з відсічі збройної агресії проти України та ліквідації її наслідків, національної безпеки та оборони, відновлення, підтримки і розвитку України, надання гуманітарної допомоги, за новим кодом класифікації доходів бюджету 24070000 (за виключенням коштів, що надходять на спецрахунок НБУ для залучення коштів на підтримку ЗСУ, щодо яких встановлено особливий порядок і вони обліковуються як інші джерела власних надходжень бюджетних установ, про що зазначено вище). Зокрема, починаючи з 2022 р. у НБУ відкрито 14 відповідних рахунків, з них у 2023 р. – два рахунки: Мінекономіки для

фінансування заходів гуманітарного розмінування, Мінагрополітики для фінансового забезпечення заходів з надання гуманітарної допомоги державам Африки та Азії. Загалом у 2023 р. до державного бюджету надійшло 2.032,1 млн грн таких коштів (*які відповідно у державному бюджеті не планувалися*), з них найбільше становили кошти, отримані Мінінфраструктури на рахунок "Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури" (761,9 млн грн), кошти, отримані МОЗ на рахунок для задоволення потреб охорони здоров'я (439,3 млн грн), та кошти, отримані Мінцифри на рахунок для забезпечення протидії інформаційним загрозам з боку держави-агресора, кіберзахисту, відновлення та розвитку цифрової інфраструктури держави (342,6 млн грн). Разом з тим, потребує додаткової оцінки доцільність існування великої кількості відповідних рахунків, оскільки на окремих з них обліковується малий обсяг коштів або взагалі немає коштів, наприклад, на рахунку Мінветеранів для забезпечення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей немає коштів, на рахунку Мінмолодьспорту для задоволення потреб фізичної культури і спорту, молодіжної політики обліковується 14,8 тис. грн, на рахунку Мінфіну "Фонд обслуговування та погашення державного боргу" – 28,7 тис. грн, на рахунку Мінекономіки "Фонд відновлення та трансформації економіки" – 189,5 тис. грн.

Відповідно до пункту 60 розділу VI Кодексу */дповненого згідно із законом від 08.11.2023 № 3428-IX/ з 1 жовтня 2023 р. на період дії воєнного стану до спеціального фонду державного бюджету включено частину "військового" ПДФО (що згідно із статтями 64 і 66 Кодексу належить до доходів загального фонду відповідних місцевих бюджетів), з розподілом за визначеними цим пунктом напрямками у сфері оборони. За жовтень-грудень 2023 р. відповідні надходження становили 30,95 млрд грн (у державному бюджеті не передбачено відповідного планового показника).*

Згідно з пунктами 8 і 9 статті 11, пунктом 16 статті 14 і статтею 29 Закону у складі спеціального фонду державного бюджету створено фонд ліквідації наслідків збройної агресії, надходження цього фонду становили загалом 61,86 млрд грн (з них у 2022 р. отримано 17 млрд грн, у 2023 р. – 44,86 млрд грн), у т.ч.: кошти, отримані у зв'язку з виконанням Закону України "Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів", – 25,81 млрд грн (*з них наприкінці 2022 р. надійшло 17 млрд грн /у 2022 р. такі кошти не використовувалися, натомість згідно з частиною другою статті 57 Кодексу збережені у спеціальному фонді державного бюджету для покриття відповідних витрат у 2023 р. з урахуванням їх цільового призначення/, у 2023 р. – 8,81 млрд грн, при цьому у державному бюджеті не передбачено відповідного планового показника*), кошти, отримані у зв'язку з виконанням Закону України "Про санкції", – 0,11 млрд грн (*у державному бюджеті не передбачено відповідного планового показника*), та 50% коштів, що перераховуються НБУ відповідно до Закону України "Про Національний банк України", – 35,93 млрд грн (*при плані 35,5 млрд грн*).

Статтею 33 Закону визначено, зокрема, що у 2023 р. у разі надходження коштів в рамках програм допомоги і грантів ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, що мають цільове спрямування і

не передбачені додатком № 1 до Закону, такі кошти за рішенням Кабінету Міністрів, погодженим з Комітетом, спрямовуються за спеціальним фондом державного бюджету на реалізацію інвестиційних проектів чи реалізацію програм та заходів у рамках програм допомоги і грантів ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ відповідно, зокрема, на здійснення заходів з відновлення України та ліквідації наслідків збройної агресії РФ проти України. Відповідно до цієї норми прийнято 5 рішень Уряду щодо надходження і цільового спрямування додаткових грантів (*постанови КМУ від 19.08.2023 № 885, від 22.09.2023 № 1021, від 06.10.2023 № 1059 та розпорядження КМУ від 10.10.2023 № 917-р, від 12.12.2023 № 1132-р*) на загальну суму 26,21 млрд грн. У зв'язку з дією воєнного стану Комітет не мав повноважень щодо погодження таких рішень (*згідно з абзацом 7 підпункту 1 пункту 22 розділу VI Кодексу в умовах воєнного стану не застосовуються норми закону про державний бюджет в частині погодження з Комітетом рішень Кабінету Міністрів*). Змінами до розпису державного бюджету річний план доходів спеціального фонду державного бюджету збільшено на 22,51 млрд грн щодо передбачення додаткових грантів, а фактично їх надійшло у загальній сумі 2,34 млрд грн, або 8,9% від їх загального обсягу згідно з вищевказаними рішеннями Уряду, при цьому одне рішення Уряду (*розпорядження КМУ від 12.12.2023 № 1132-р*) взагалі не було реалізовано. Отже, дії Уряду і відповідних центральных органів виконавчої влади щодо залучення додаткових цільових грантів у звітному періоді були малорезультативними.

За даними ДПС, на 01.01.2024 **податковий борг** перед зведеним бюджетом становив майже 139 млрд грн, що на 4,4 млрд грн, або на 3,1%, менше ніж на початок звітного періоду. **Перед державним бюджетом** такий борг теж незначно зменшився за 2023 р. (на 7,1 млрд грн, або на 6,4%), і становив **104,5 млрд грн**. Найбільші суми податкової заборгованості щодо державного бюджету становили по ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (*57,6 млрд грн, приріст +3,5 млрд грн*), податку на прибуток підприємств (*19,7 млрд грн, приріст +0,3 млрд грн*), податку та збору на доходи фізичних осіб (*6,6 млрд грн, приріст +4,9 млрд грн*) та рентній платі за користування надрами загальнодержавного значення (*4,3 млн грн, зменшення -10,9 млрд грн*). У Висновках РП звернуто увагу, що податковий борг з рентної плати за користування надрами загальнодержавного значення зменшився насамперед за рахунок скорочення на 9,8 млрд грн, або 99,8%, заборгованості платників рентної плати за користування надрами для видобування природного газу. Поряд з тим, Рахунковою палатою за результатами відповідного аудиту /*рішення від 11.07.2023 № 14-2/ зауважено, зокрема, що протягом 2020–2022 рр. і I кварталу 2023 р. стрімко зросла кількість платників податків, які мають податковий борг /на 01.04.2023 порівняно з 01.01.2021 кількість таких платників серед юридичних осіб збільшилася на 73,3%, фізичних осіб – у 4,5 раза, а сума податкового боргу зросла на 40,1% і 46,4% відповідно/, збільшення кількості таких платників і суми податкового боргу свідчить про неузгодженість взаємин контролюючих органів з платниками податків у частині формування податкової складової доходів бюджету, накопичення податкового боргу впливає на*

скорочення податкової бази, призводить до несвоєчасного надходження коштів до бюджету. Загалом значний обсяг податкового боргу свідчить про недостатню ефективність дій ДПС із стягнення податкового боргу, як наслідок державний бюджет недоотримує відповідні потенційні доходи.

За 2023 р. списано податкового боргу щодо зведеного бюджету у сумі 11,4 млрд грн проти 1,6 млрд грн у 2022 р., з них за платежами державного бюджету – 10,2 млрд грн проти 1,4 млрд грн у 2022 р. Найбільше списано податкового боргу щодо державного бюджету по штрафних санкціях за порушення законодавства про патентування, норм регулювання обігу готівки та застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг (3,9 млрд грн), ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (3,8 млрд грн) та податку на прибуток підприємств (2,3 млрд грн).

Обсяги розстрочень та відстрочень податкових зобов'язань до зведеного бюджету зменшилися за рік на 0,16 млрд грн і становили на кінець звітного періоду 1,07 млрд грн, або 0,8% податкового боргу, з них щодо державного бюджету – 1,03 млрд грн (за рік зменшилися на 0,15 млрд грн, або на 12,5%).

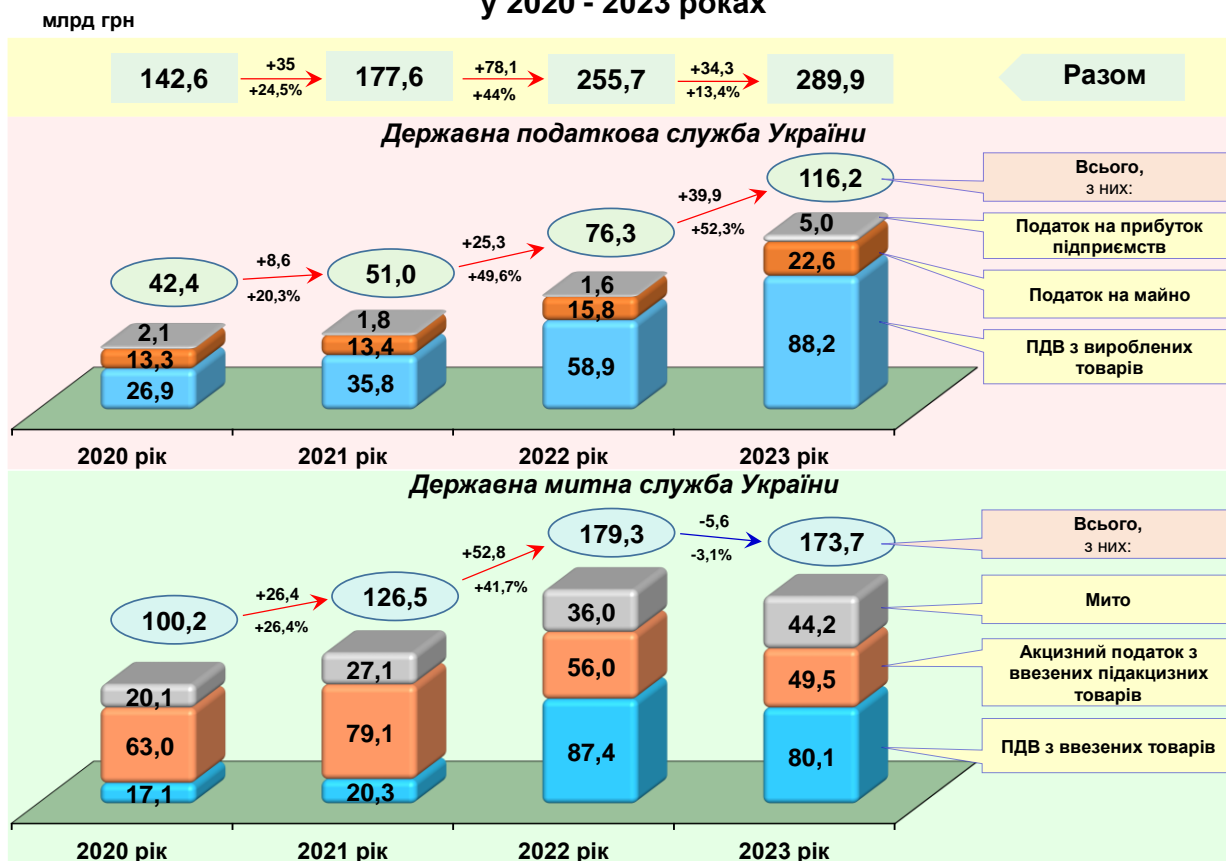
За даними ДПС, загальний **обсяг переплат** до зведеного бюджету збільшився за рік на 59,2 млрд грн, або в 1,8 раза, та на 01.01.2024 становив 133,6 млрд грн, з них **до державного бюджету – 102,8 млрд грн** (у т.ч.: надміру сплачені суми податків і зборів – 27,1 млрд грн; платежі, які сплачені та будуть нараховані у наступному звітному періоді, – 75,7 млрд грн), що на 49,3 млрд грн, або у 1,9 раза більше, ніж на початок 2023 р. Вагомі суми переплат до державного бюджету склалися щодо ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (38,7 млрд грн), податку на прибуток підприємств (28,1 млрд грн), акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (15,9 млрд грн), податку та збору на доходи фізичних осіб (4,3 млрд грн). Зазначене може призвести до недоотримання доходів державного бюджету у подальшому, передусім у 2024 році.

За даними ДПС, **втрати доходів бюджетів від наданих податкових пільг** за 2023 р. становили **116,2 млрд грн**, що на 39,9 млрд грн, або на 52,3%, більше ніж за 2022 р., з них найвагоміші втрати бюджету від пільгового оподаткування відбулися щодо: ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) – 88,2 млрд грн /збільшення за рік на 49,7%/, податку на майно (включаючи плату за землю) – 22,6 млрд грн /збільшення на 42,9%/, податку на прибуток підприємств – 4,96 млрд грн /збільшення у 3 рази/. За даними ДМС, **пільги із сплати митних платежів** при імпорті товарів в Україну за 2023 р. становили **173,7 млрд грн**, що на 5,6 млрд грн, або на 3,1%, менше ніж за 2022 р., з них щодо: ПДВ з ввезених на територію України товарів – 80,1 млрд грн /зменшення за рік на 8,4%/, акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) – 49,5 млрд грн /зменшення на 11,6%/, мита – 44,2 млрд грн /збільшення на 22,7%/.

Рахунковою палатою за результатами відповідного аудиту /рішення від 19.12.2023 № 30-2/ зауважено, зокрема, що ДПС та її територіальними органами не здійснювався належний контроль за правомірністю застосування суб'єктами

господарювання податкових пільг по операціях з постачання на митній території України лікарських засобів та медичних виробів та правильністю відображення цих операцій в деклараціях з ПДВ, наприклад, за результатами вибіркового аналізу податкових декларацій з ПДВ встановлено необґрунтоване застосування суб'єктами господарювання цих податкових пільг у загальній сумі 32,1 млн грн, що свідчить про ризики недонадходжень ПДВ до державного бюджету.

Втрати доходів зведеного бюджету внаслідок податкових пільг у 2020 - 2023 роках

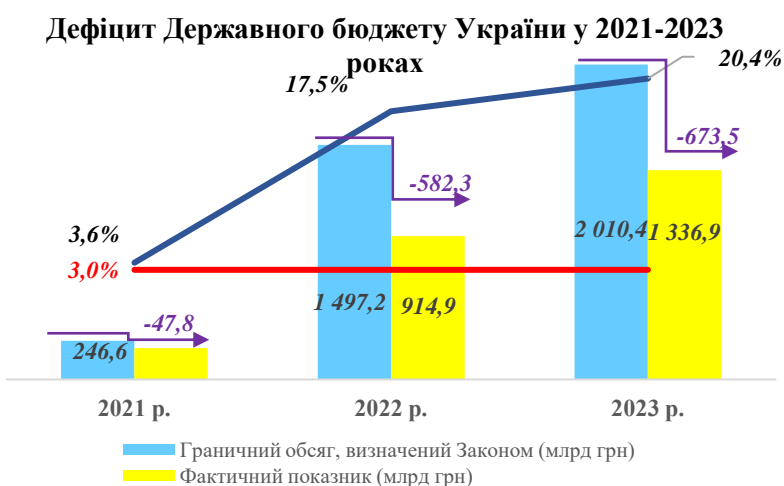
Загалом протягом 2022–2023 рр. втрати доходів від надання податкових пільг суттєво зросли, що є результатом як розширення бази таких пільг в умовах воєнного стану згідно із законодавством, так і недостатнього контролю за правомірністю їх отримання суб'єктами господарювання. Комітет неодноразово звертав увагу Уряду на необхідність аналізу ефективності і доцільності наданих податкових пільг та їх упорядкування для недопущення необґрунтованих втрат доходів бюджету, наразі таке питання є ще більш актуальним. До речі, у Національній стратегії доходів до 2030 року (схвалений розпорядженням КМУ від 27.12.2023 № 1218-р) передбачено у 2024 р. провести інвентаризацію наявних податкових пільг і стимулів, надати оцінку їх ефективності та обґрунтованості часових рамок їх дії, розробити єдиний підхід до застосування податкових стимулів та механізми постійного моніторингу податкових преференцій.

ЩОДО ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

За підсумками виконання державного бюджету за 2023 р. дефіцит становив 1.336,9 млрд грн, або 20,4% ВВП, при затвердженому із змінами граничному обсязі дефіциту – 2.010,4 млрд грн, або 32% прогнозного ВВП (дефіцит у 2021 р. – 198,8 млрд грн, або 3,6% ВВП, у 2022 р. – 914,9 млрд грн,

або 17,5% ВВП), з них за загальним фондом – 1.360,2 млрд грн, або 74,1% граничного обсягу (1.834,6 млрд грн), за спеціальним фондом утворився профіцит у сумі 23,3 млрд грн при граничному обсязі дефіциту у сумі 175,8 млрд грн. Законом граничний обсяг дефіциту державного бюджету на 2023 р. первинно визначено у сумі 1.296,5 млрд грн, або 20,6% прогнозного ВВП, затим змінами до Закону його збільшено на 713,8 млрд грн, або на 55,1%, в основному у зв'язку з необхідністю передбачення додаткових видатків на оборону і безпеку. Нижчий показник дефіциту загального фонду державного бюджету порівняно з його граничним обсягом обумовлений передусім значним перевиконанням плану доходів внаслідок отримання міжнародної фінансової допомоги (грантів) при проведенні видатків і наданні кредитів в обсягах, менших за бюджетні призначення.

Порівняно з 2022 р. дефіцит державного бюджету зріс у 1,5 раза, став найбільшим за всі роки як за номінальним обсягом, так і відносно ВВП, а також майже в 7 разів перевищив граничний параметр (3% ВВП), визначений абзацами другим і третім частини першої статті 14 Кодексу, хоча дія цих норм зупинена

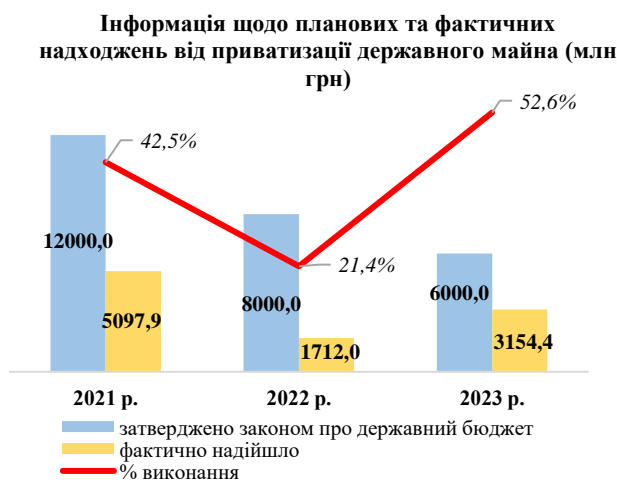

на 2023 р. пунктом 3 Прикінцевих положень Закону. Разом з тим, в 2020-2022 рр. теж

зазначений законодавчий параметр не дотримано і дію цих норм зупинено відповідними законами про державний бюджет. Мінфін пояснює, що у зв'язку з триваючою збройною агресією в

умовах відсутності зіставних швидких альтернативних джерел наповнення державного бюджету нарощення його дефіциту стало заходом з фінансового забезпечення для проведення найнеобхідніших видатків.

До державного бюджету за 2023 р. від приватизації державного майна надійшло 3.154,4 млн грн, зокрема від продажу об'єктів малої приватизації (в 1,8 раза більше, ніж у 2022 р.), з них за загальним фондом – 3.154,2 млн грн, або 52,6% планового показника (6 млрд грн) /у 2021 р. – 5,1 млрд грн, або 42,5%; у 2022 р. – 1,7 млрд грн, або 21,4%/. За інформацією

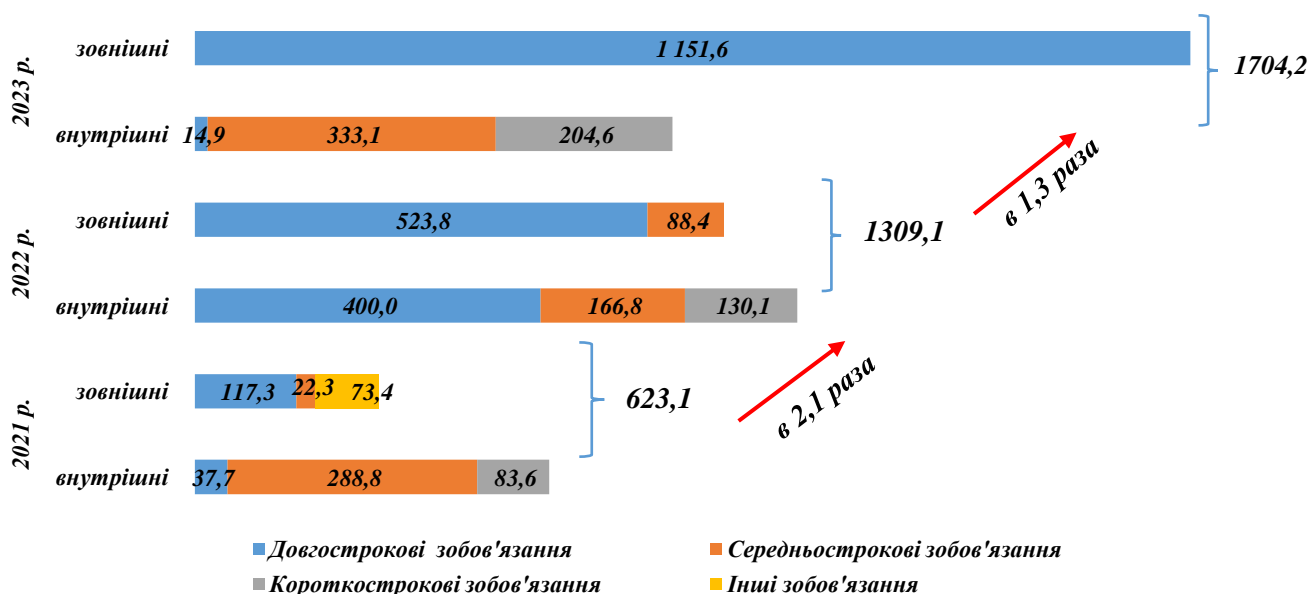

Фонду державного майна, найбільше надійшло коштів від приватизації таких

об'єктів: окреме майно ДП "Укрспирт" – 760,7 млн грн, будівлі готелю "Ермітаж" (м. Київ) – 311 млн грн, ЄМК ДП "Волиньторф" – 212,2 млн грн, ЄМК ДП "Укроборонресурси" – 210,6 млн грн, ЄМК ДП "Рівнеторф" – 205 млн грн, ЄМК ДП "Морський торговельний порт Усть-Дунайськ" – 201 млн грн, ДП "Електронмаш" – 120,8 млн грн, ЄМК ДП "Готель "Власта" – 115 млн грн. При цьому значне недотримання відповідних надходжень пояснено тим, що у плановому показнику враховувалися кошти від продажу пакету акцій АТ "Об'єднана гірничо-хімічна компанія", але аукціон з такого продажу не оголошувався, хоча відповідні законодавчі обмеження щодо продажу об'єктів великої приватизації на електронних аукціонах знято з 22.06.2023 (згідно із законом від 30.05.2023 № 3137-IX). За спеціальним фондом у 2023 р. надійшло 231,7 тис. грн відповідно до пункту 5 статті 12 Закону (йдеться про 70% надходжень від приватизації майна установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, що безпосередньо не забезпечують виконання встановлених для них завдань і функцій), при цьому відповідний плановий показник у державному бюджеті не передбачався.

Основним джерелом покриття дефіциту державного бюджету у 2023 р. були **державні запозичення**, здійснені загалом у сумі **1.704,2 млрд грн** (у т.ч. внутрішні – 552,6 млрд грн, зовнішні – 1.151,6 млрд грн), що на 395,1 млрд грн, або на 30,2% більше, ніж у 2022 р. У загальному обсязі залучених запозичень довгострокові зобов'язання становили 68,4% (1.166,5 млрд грн), середньострокові зобов'язання – 19,6% (333,1 млрд грн), короткострокові зобов'язання – 12% (204,6 млрд грн), що тенденційно у певній мірі кореспондується з прогнозною структурою запозичень (відповідно 57,5%, 37,9% і 4,6%) у Програмі управління державним боргом на 2023 рік (затвердженій наказом Мінфіну від 31.01.2023 № 53).

Державні запозичення (за типами боргових зобов'язань) млрд грн

Державні запозичення до загального фонду здійснені в обсязі **1.683,8 млрд грн**, що більше на 422,8 млрд грн, або на 33,5%, ніж у 2022 р., але менше встановленого Законом із змінами плану на 600,4 млрд грн, або на 26,3% (*первинно визначений план законами № 2992-IX і № 3415-IX збільшено загалом на 750,7 млрд грн, або в 1,5 раза*).

Внутрішні державні запозичення за загальним фондом здійснені шляхом випусків ОВДП в обсязі 552,6 млрд грн, або 97% затвердженого із змінами обсягу (*первинно визначений план збільшено на 478,8 млрд грн, або в 6,3 раза*). Такий обсяг був меншим ніж у 2022 р. на 144,3 млрд грн, але без урахування проведеного НБУ емісійного фінансування у 2022 р. (400 млрд грн) залучення коштів від ОВДП у звітному періоді було майже у 2 рази більше ніж у 2022 р., що свідчить про активізацію внутрішнього боргового ринку. Згідно з пояснювальною запискою до Звіту у 2023 р. середньозважена відсоткова ставка за розміщеними ОВДП становила 14,16% річних (*у 2021 р. – 9,3%, 2022 р. – 16,2%*), а середній строк до погашення розміщених на аукціонах ОВДП – 1,5 року (*у 2021 р. – 2 роки, 2022 р. – 0,8 року*). Рахункова палата звертає увагу, що у 2023 р. збільшилася середньозважена дохідність розміщених на аукціонах ОВДП порівняно з 2022 р., зокрема, номінованих у гривні (*з 12,7% до 18,7%*), доларах США (*з 4% до 4,7%*), євро (*з 2,7% до 3,1%*), що збільшить видатки на обслуговування державного внутрішнього боргу в наступних бюджетних періодах, а у зв'язку з розміщенням у 2023 р. насамперед середньо- і короткострокових ОВДП збільшується ризик рефінансування внутрішнього боргу у наступних роках. За експертною оцінкою, збільшення прибутковості ОВДП у 2023 р. спричинено передусім утриманням на високому рівні облікової ставки НБУ та пропонуванням банкам високододаткових депозитних сертифікатів НБУ.

Зовнішні державні запозичення за загальним фондом становили **1.131,3 млрд грн**, що більше на 567,1 млрд грн, або в 2 рази, ніж у 2022 р., але на 583,5 млрд грн, або на 34%, менше затвердженого із змінами обсягу (*первинно визначений план збільшено на 271,9 млрд грн*), з них:

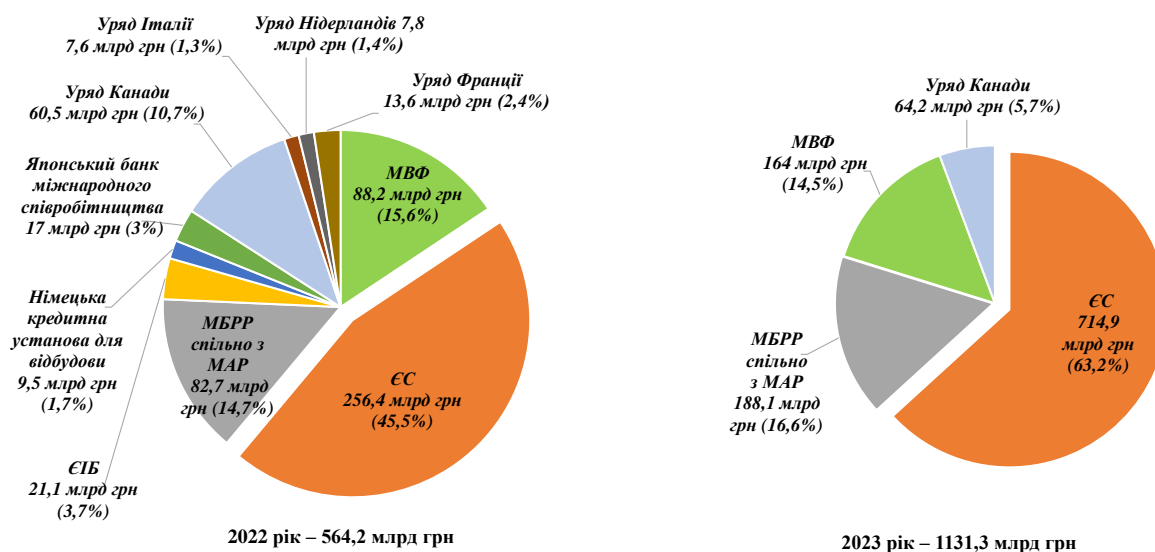
714,9 млрд грн (18 млрд євро) – надходження від ЄС */пільговий кредит в рамках нової Програми макрофінансової допомоги на 2023 р./*;

188,1 млрд грн (4,6 млрд дол. США та 451,3 млн євро) – надходження від МБРР, у т.ч. у співфінансуванні з МАР */позики за різними проектами, зокрема "Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні" (90,1 млрд грн), підтримка політики розвитку та відновлення (54,9 млрд грн), "Інвестиції у соціальний захист задля підвищення охоплення, стійкості та ефективності (INSPIRE)" (33,4 млрд грн)/*;

164 млрд грн (3,3 млрд СПЗ) – надходження від МВФ */в рамках нової чотирирічної програми Механізм розширеного фінансування (EFF)/*;

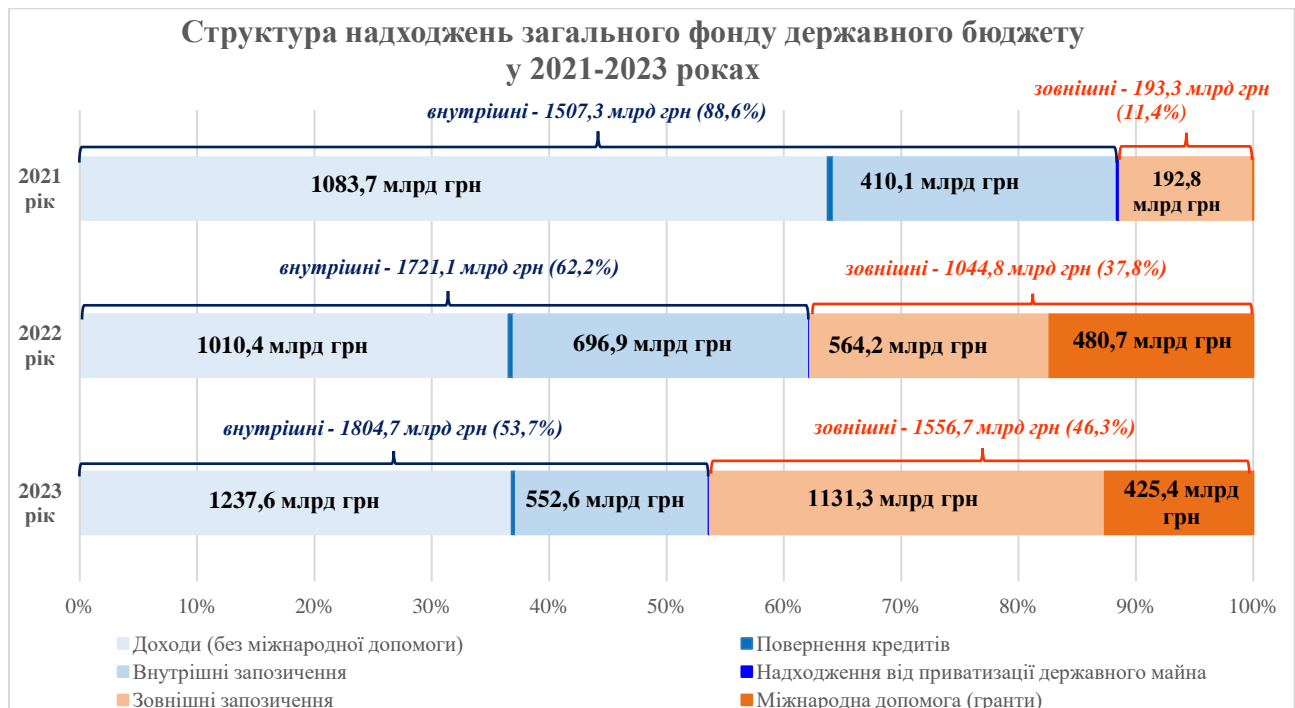
64,2 млрд грн (2,4 канадських доларів) – надходження від Уряду Канади */кредит від Канади згідно з постановою КМУ від 14.03.2023 № 245/*.

Структура надходжень зовнішніх запозичень (в розрізі кредиторів)
до загального фонду державного бюджету у 2022 і 2023 роках

У пояснювальній записці до Звіту вказано, що середньозважена відсоткова ставка за державними зовнішніми запозиченнями до загального фонду у 2023 р. становила 1,8% (у 2021 р. – 2,36%, 2022 р. – 2,3%). У Висновках РП зазначено, що більше 2/3 таких запозичень /від ЄС, Уряду Канади і МАР/ отримано за фіксованими ставками, при цьому за кредитами від ЄС відсотки й інші платежі з обслуговування Україною не сплачуються, а також зауважено, що невиконання плану таких запозичень зумовлено насамперед тривалістю переговорного процесу з кредиторами-партнерами.

З початку збройної агресії суттєво змінилася структура надходжень загального фонду державного бюджету в частині зростання питомої ваги зовнішніх надходжень, зокрема у 2023 р. **внутрішні надходження** (доходи без міжнародної фінансової допомоги (грантів), внутрішні запозичення, надходження від приватизації державного майна і повернення кредитів) становили **1.804,7 млрд грн**, або 53,7% загального обсягу надходжень /у 2021 р. – 88,6%, 2022 р. – 62,2% /, **зовнішні надходження** (міжнародна фінансова допомога (гранти) і зовнішні запозичення) – **1.556,7 млрд грн**, або 46,3% загального обсягу надходжень /у 2021 р. – 11,4%, 2022 р. – 37,8%/. Рахунковою палатою зазначено, що зовнішні надходження сприяли стабільності державних фінансів в умовах воєнного стану, зростанню міжнародних резервів України і здійсненню найнеобхідніших витрат державного бюджету.

Законом (із змінами згідно із законом № 8399-IX) передбачалося залучити у 2023 р. до спеціального фонду державного бюджету кредитів (позик) у сумі 173,8 млрд грн від 10 кредиторів (іноземних держав, іноземних фінансових установ і МФО) для реалізації 53 інвестпроектів. Разом з тим, річний план кредитів (позик) для реалізації окремих проектів протягом 2023 р. уточнено відповідно до 2 рішень Уряду (які у зв'язку з дією воєнного стану Комітет не мав повноважень щодо погодження, керуючись абзацом 7 підпункту 1 пункту 22 розділу VI Кодексу), а саме:

постанови КМУ від 25.07.2023 № 776, якою згідно з статтею 33 Закону передбачено залучити кредит від Уряду Франції у сумі 37,6 млн євро (1,6 млрд грн), спрямувавши Мінінфраструктури на реалізацію нового проекту постачання рейок АТ "Українська залізниця". Однак відповідні кошти у 2023 р. не надійшли, відтак це рішення Уряду залишилося нереалізованим;

розпорядження КМУ від 01.12.2023 № 1099-р, яким згідно з статтею 4 Закону здійснено перерозподіли обсягів залучення кредитів (позик) від МБРР, ЄБРР, ЄІБ, КФВ, Уряду Франції та витрат за бюджетними програмами МВС, МОЗ, Мінфіну, Мінінфраструктури, Міненерго щодо реалізації 12 проектів загалом на суму 6,09 млрд грн, що мало сприяти більш ефективному управлінню відповідними кредитними ресурсами і підвищенню рівня їх залучення.

Загалом за звітний період до спеціального фонду державні зовнішні запозичення надійшли в обсязі **20,3 млрд грн**, що в 2,4 раза менше, ніж у 2022 р., при цьому, за оцінкою Рахункової палати, порівняно з 2022 р. майже вдвічі збільшилася середньозважена дохідність таких запозичень (з 2,1% до 4%). Рівень виконання затвердженого із змінами обсягу таких запозичень становить 11,7% (у 2021 р. – 82,3%, 2022 р. – 50,7%), зокрема залучено кредити (позики) від:

МБРР – при уточненому плані у сумі 12,33 млрд грн щодо 11 проектів фактично залучено 5,68 млрд грн (46,1%);

ЄБРР – при уточненому плані у сумі 9,17 млрд грн щодо 4 проектів фактично залучено – 0,27 млрд грн (2,9%);

ЄІБ – при уточненому плані у сумі 40,87 млрд грн щодо 20 проектів фактично залучено 10,47 млрд грн (25,6%);

Кредитної установи для відбудови (KfW) – при уточненому плані у сумі 1,14 млрд грн щодо 6 проектів фактично залучено 0,44 млрд грн (38,3%);

Північної екологічної фінансової корпорації – при плані у сумі 0,76 млрд грн щодо 1 проекту фактично залучено 0,17 млрд грн (22,8%);

Уряду Польщі – при плані у сумі 3,47 млрд грн щодо 3 проектів фактично залучено 1,48 млрд грн (42,7%);

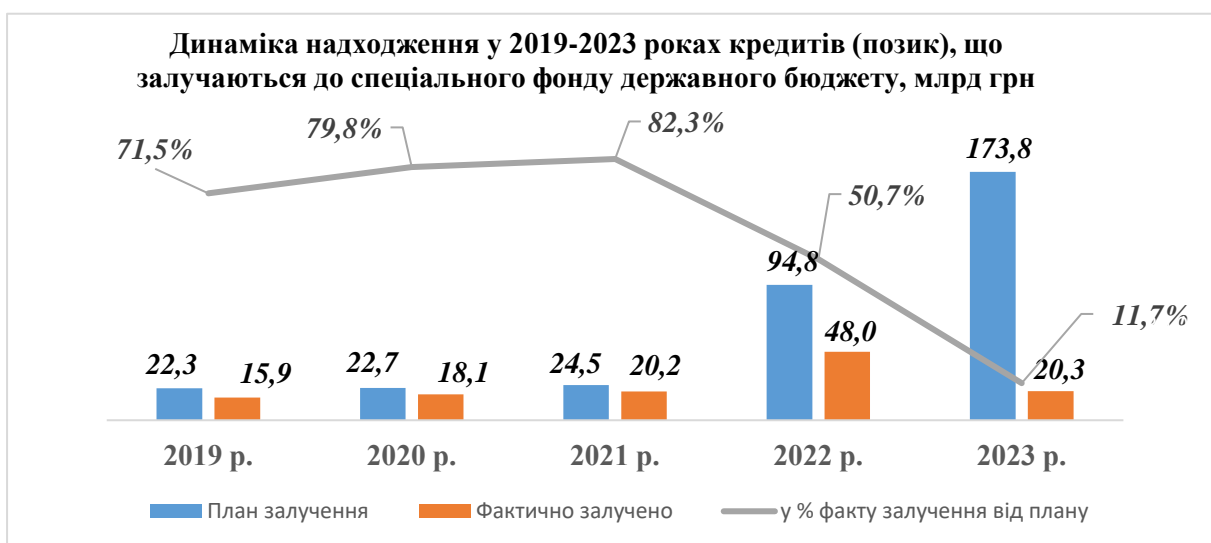
Японського агентства міжнародного співробітництва – при уточненому плані у сумі 10,2 млн грн щодо 1 проекту фактично залучено 0,02 млн грн (0,2%);

Уряду Франції – при уточненому плані у сумі 5,76 млрд грн щодо 4 проектів фактично залучено 1,66 млрд грн (28,8%);

Уряду Великобританії – при плані у сумі 100,57 млрд грн щодо 2 проектів грн фактично залучено 0,15 млрд грн (0,2%);

Уряду Австрії – при плані у сумі 1,35 млрд грн щодо 3 проектів взагалі не було залучення коштів (*хоча відповідну угоду ратифіковано законом від 01.12.2022 № 2793-IX та відповідні планові показники включено до Закону у лютому 2023 р. згідно із законом № 8399-IX*).

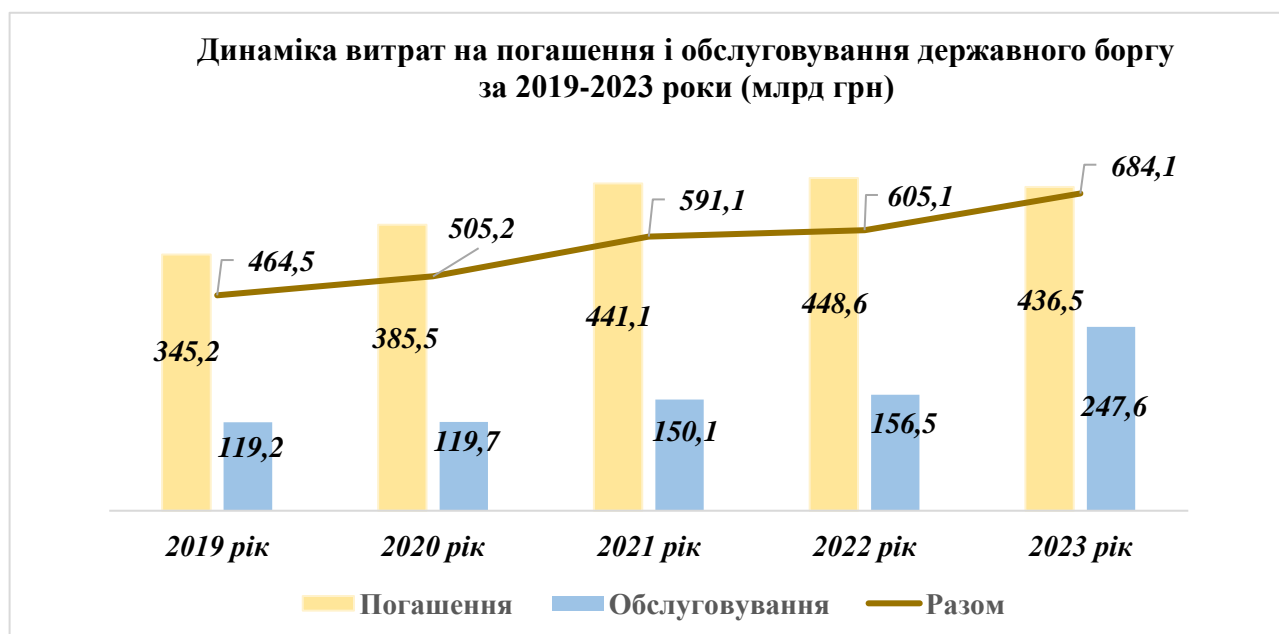
Незначний рівень виконання плану залучення відповідних цільових кредитів (позик) є результатом неякісного бюджетного планування та недостатності вжитих заходів відповідними головними розпорядниками щодо впровадження інвестпроектів, водночас обумовлений об'єктивними обставинами. Зокрема, Рахункова палата вважає, що на такий стан вплинули: складність реалізації більшості інвестиційних складових проектів в умовах воєнного стану (неможливість проведення робіт підрядниками на відповідних майданчиках внаслідок продовження збройної агресії); припинення реалізації значної частини субпроектів унаслідок повного або часткового руйнування об'єктів; затримки з проведенням закупівель, необхідність їх повторного проведення, відтермінування укладання договорів з переможцем торгів.

У 2023 р. витрати державного бюджету з погашення та обслуговування боргових зобов'язань становили **684,1 млрд грн**, що на 13,1% більше, ніж у 2022 р. (605,1 млрд грн).

Платежі з погашення державного боргу здійснені у сумі **436,5 млрд грн**, що становить 95,8% затвердженого із змінами плану (законами № 2992-IX і № 3415-IX первинний план збільшено загалом на 40,7 млрд грн) та 97,3% факту за 2022 р. (448,6 млрд грн), у т.ч. на: погашення внутрішнього боргу – 369,8 млрд грн, або 95,9% затвердженого із змінами плану; погашення зовнішнього боргу – 66,7 млрд грн, або 95,1% затвердженого із змінами плану. У структурі витрат на погашення державного боргу найбільшу питому вагу становили витрати на: погашення ОВДП – 369,7 млрд грн (84,7%), включаючи відображення негрошової операції з погашення внутрішнього державного боргу в обсязі 1,1 млрд грн на виконання розпорядження КМУ від 13.09.2022 № 815-р "Деякі питання проведення примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів"; погашення позик, наданих МФО, – 59,5 млрд грн (13,6%).

Видатки на обслуговування державного боргу проведено у сумі **247,6 млрд грн**, що на 6,7% менше затвердженого із змінами плану /законами № 2992-IX і № 3415-IX бюджетні призначення зменшено загалом на 61 млн грн) та на 91,1 млрд грн, або на 58,2%, більше факту за 2022 р. У пояснювальній записці до Звіту вказано, що у 2022 р. Мінфіну вдалося досягти згоди іноземних інвесторів щодо відстрочення у 2023 р. платежів за всіма суверенними та гарантованими державою єврооблігаціями, що дало можливість у 2023 р. уникнути платежів на погашення таких облігацій. Разом з тим, зважаючи на обмежені внутрішні надходження державного бюджету в умовах воєнного стану, необхідність належного фінансового забезпечення пріоритетних загальносуспільних потреб та відновлення боргової стійкості, вбачається необхідним продовжувати здійснення правочинів з державним боргом для відтермінування виплат за зовнішніми борговими зобов'язаннями та вжиття заходів щодо збільшення частки грантів у структурі зовнішніх надходжень.

За звітний період **державні гарантії** надано в обсязі **40,6 млрд грн**, що на 6,5 млрд грн менше, ніж за 2022 р. (47,1 млрд грн), при цьому такий обсяг становив 2,4% фактичних доходів загального фонду державного бюджету. Слід звернути увагу, що на 2023 р. Законом не встановлено граничних обсягів надання державних гарантій і гарантованого державного боргу та зупинено дію відповідних норм статті 18 Кодексу. Відповідно до статті 6 Закону державні гарантії надано: за внутрішніми зобов'язаннями у сумі 19,72 млрд грн, у т.ч. на портфельній основі щодо кредитів 9 банків-кредиторів для суб'єктів мікро-, малого та/або середнього підприємництва (загалом 7,65 млрд грн), державним підприємствам оборонно-промислового комплексу (12,07 млрд грн); за зовнішніми зобов'язаннями у сумі 20,86 млрд грн, у т.ч. АТ "Укрзалізниця" (7,93 млрд грн) та ПрАТ "НЕК "Укренерго" (12,93 млрд грн). В умовах воєнного стану підвищуються ризики щодо неповернення позичальниками отриманих під державні гарантії коштів та відповідно збільшення навантаження на державний бюджет щодо здійснення виплат за гарантійними зобов'язаннями у наступних бюджетних періодах, про що також зауважено у Висновках РП.

У 2023 р. витрати на **обслуговування і погашення кредитів, взятих під державні гарантії** у попередні роки, здійснювалися відповідно до бюджетних призначень і становили загалом 17,1 млрд грн (у 2022 р. – 18,1 млрд грн), з них найбільше щодо розвитку мережі автомобільних доріг загального користування (код 3111030) – 16,6 млрд грн. При цьому на виконання державою гарантійних зобов'язань за спеціально визначеною бюджетною програмою (код 3511600) при

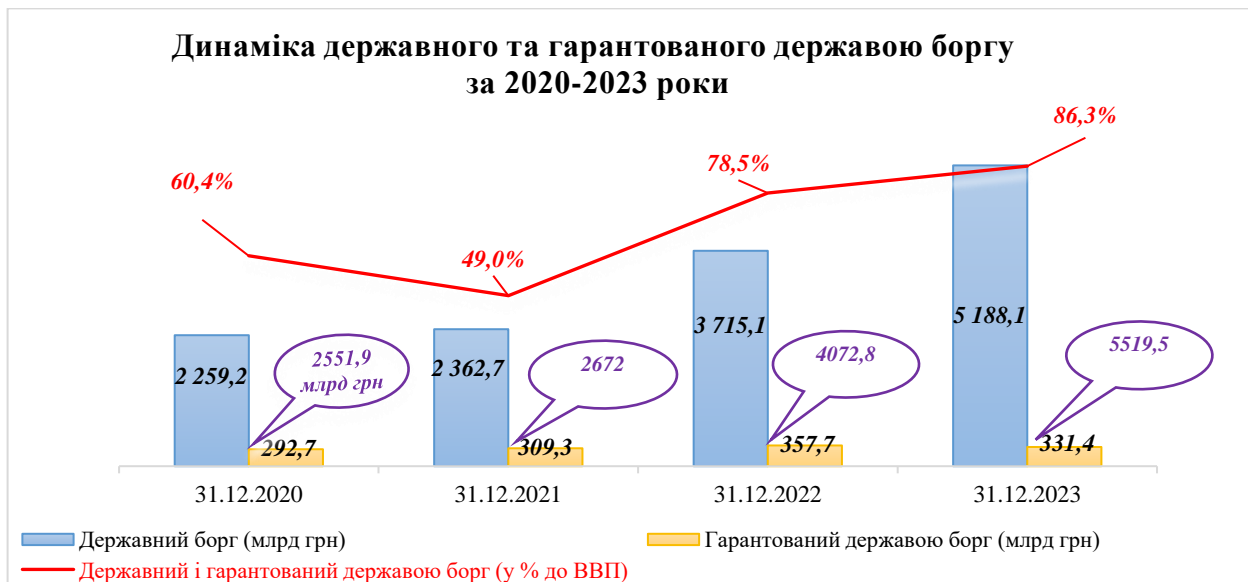
розрахунковому плані 8,3 млрд грн проведено платежі у сумі 0,3 млрд грн для виконання гарантійних зобов'язань за наданими державними гарантіями на портфельній основі. Загалом зазначені витрати зменшилися на 5,8% порівняно з 2022 р., але залишаються значними і є наслідком поширеної у попередніх роках практики проведення операцій щодо надання державних гарантій за кредитами, безпосереднім джерелом повернення яких є кошти державного бюджету.

Протягом багатьох років (включаючи звітний період) залишається проблемним стан розрахунків суб'єктів господарювання за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, з державним бюджетом, про що свідчить загальний обсяг відповідної простроченої заборгованості на 01.01.2024 у сумі 92,9 млрд грн (з них заборгованість 32 суб'єктів господарювання, стосовно яких проведено державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті їх ліквідації, – 21,65 млрд грн, або 23,3% загального обсягу). Така заборгованість за 2023 р. збільшилася на 7,8 млрд грн /на 01.01.2023 – 85,1 млрд грн/. Згідно із звітними даними найбільші суми простроченої заборгованості на кінець 2023 р. мали такі суб'єкти (без урахування ліквідованих): концерн "Укргротехсервіс" (13,2 млрд грн), ВАТ "Оріана" (7,2 млрд грн), ДП "Укркосмос" (6,6 млрд грн), ВАТ "Макіївський металургійний комбінат" (5,6 млрд грн), ВАТ "Лисичанськвугілля" (4,3 млрд грн), ДП ВО "Південмаш" імені О.М. Макарова (4,1 млрд грн), ПАТ "Державна продовольчо-зернова корпорація України" (3,3 млрд грн). Крім того, за наданими державними гарантіями на портфельній основі прострочену заборгованість мають 9 банків (у загальній сумі 275 млн грн), з них найбільше: ПАТ АБ "Укргазбанк" (90,3 млн грн), АТ КБ "Приватбанк" (70,3 млн грн), АТ "Ощадбанк" (39,8 млн грн), АТ "Укрексімбанк" (26,2 млн грн).

Рахунковою палатою зауважено, що Мінфіном не здійснювалися заходи щодо стягнення простроченої заборгованості, передбачені частинами одинадцятою і дванадцятою статті 17 Кодексу (залучення суб'єктів господарювання для представництва органів державної влади в судах у справах про стягнення заборгованості, щодо стягнення якої органам ДПС відмовлено, здійснення на відкритих аукціонах продажу права вимоги погашення простроченої більше 3 років заборгованості), разом з тим, серед суб'єктів господарювання, які мають прострочену заборгованість, є такі, що розташовані в районі проведення бойових дій, отже є наявні ризики несплати заборгованості в післявоєнний період.

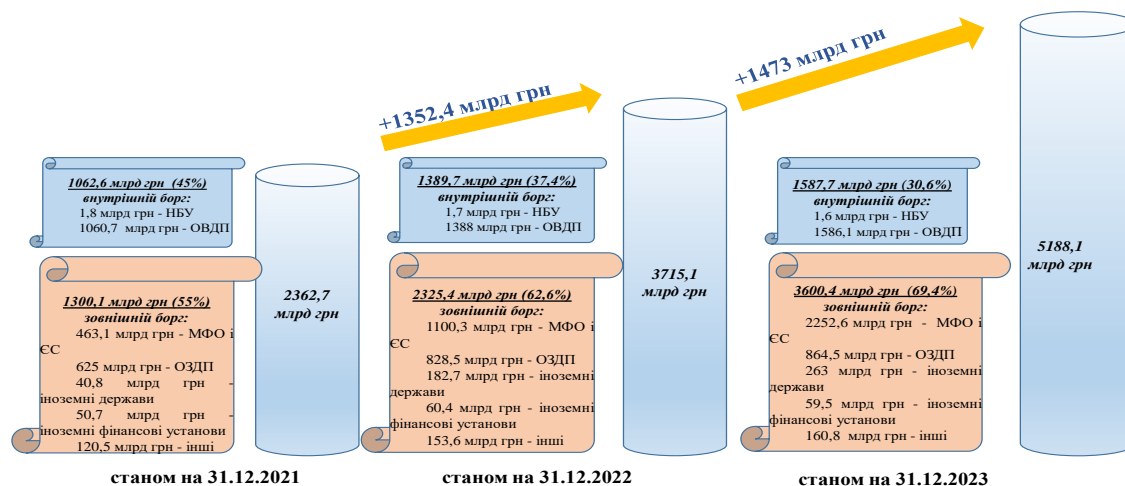
Протягом звітного періоду повернуто до державного бюджету коштів позик за 58 гарантійними (борговими) договорами за спеціально визначеною бюджетною програмою (код 3511630) загалом у сумі 10,68 млрд грн, що менше на 21,7%, ніж розрахунково планувалося.

Станом на 31.12.2023 **державний та гарантований державою борг** загалом становив **5.519,5 млрд грн** (145,3 млрд дол. США), або **84,4% ВВП** (на кінець 2020 р., 2021 р. і 2022 р. – відповідно 60,4%, 49% і 77,7%). За звітний період загальний обсяг боргу збільшився на 1.446,7 млрд грн, або на 35,5%. Згідно з вимогами частини другої статті 18 Кодексу загальний обсяг державного та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60% річного номінального обсягу ВВП, але така вимога не застосовується у певних випадках, включаючи введення воєнного стану (згідно з пунктом 23-1 розділу VI Кодексу) та дію відповідної норми зупинено на 2023 р. пунктом 3 Прикінцевих положень Закону (аналогічно, як в 2022 р.).

Державний борг збільшився за рік на 1.473 млрд грн (або на 39,6%) і на 31.12.2023 становив **5.188,1 млрд грн**, або 136,6 млрд дол. США (94% загального обсягу державного і гарантованого державою боргу), що на 921,7 млн грн менше встановленого статтею 5 Закону (із змінами) його граничного обсягу – 6.109,8 млрд грн (який загалом зменшено на 312,9 млрд грн змінами до Закону). На кінець 2023 р. відношення державного боргу до ВВП становило 79,4%, збільшилося порівняно з двома попередніми роками (43,3% на кінець 2021 р. і 70,9% на кінець 2022 р.) та стало найбільшим за всі роки. Збільшення державного боргу за звітний період відбулося в основному внаслідок перевищення надходжень від державних запозичень над витратами на погашення державного боргу, що теж вказано у Висновках РП. Зважаючи на дуже великі обсяги зовнішніх запозичень та їх значущість для покриття величезного дефіциту державного бюджету, за 2022-2023 рр. суттєво збільшилася частка зовнішнього боргу у загальному обсязі державного боргу (з 55% на кінець 2021 р. до 62,6% на кінець 2022 р. і 69,4% на кінець 2023 р.), при цьому найбільше – щодо заборгованості перед МФО і ЄС (з 19,6% на кінець 2021 р. до 29,6% на кінець 2022 р. і 43,4% на кінець 2023 р.).

Динаміка і структура державного боргу (за типом кредитора) за 2021-2023 роки

Гарантований державою борг зменшився за рік на 26,3 млрд грн (або на 7,4%) та на кінець 2023 р. становив **331,4 млрд грн**, або 8,7 млрд дол. США. Згідно з Висновками РП зменшення такого боргу відбулося насамперед за рахунок погашення НБУ боргу за кредитом МВФ.

Загалом за звітний період значно погіршилися показники боргової безпеки, насамперед йдеться про співвідношення дефіциту державного бюджету, державного боргу та загального обсягу державного боргу і гарантованого державою боргу до ВВП, що свідчить про суттєве підвищення боргового навантаження на державний бюджет та посилення вразливості державних фінансів до змін умов на фінансових ринках, що у подальшому матиме наслідком збільшення витрат на виконання боргових зобов'язань і зменшення фінансових можливостей для реалізації пріоритетних програм.

Залишки коштів державного бюджету на 31.12.2023 становили **142,8 млрд грн** і збільшилися за 2023 рік на 47,6 млрд грн. За 2023 рік **залишки коштів загального фонду** державного бюджету збільшилися на 1,06 млрд грн (або в 3,1 раза) і на кінець року становили **1,57 млрд грн** (на кінець 2021 р. і 2022 р. – відповідно 0,6 млрд грн і 0,5 млрд грн). Залишки коштів спеціального фонду збільшилися на 46,5 млрд грн і на кінець року становили 141,2 млрд грн.

Для покриття тимчасових касових розривів загального фонду державного бюджету у 2023 р. залучалися кошти єдиного казначейського рахунку (далі – ЄКР), які згідно з частиною п'ятою статті 43 Кодексу підлягають поверненню до кінця звітного періоду. Зважаючи на положення пункту 22 розділу VI Кодексу, постановою КМУ від 23.12.2022 № 1420 "Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану" передбачено повернення таких коштів не пізніше наступного бюджетного періоду, який настане після припинення або скасування дії воєнного стану. До кінця 2023 року не повернуто 226,55 млрд грн коштів ЄКР (проти 12,5 млрд грн на кінець 2021 р. та 121,4 млрд грн на кінець 2022 р.), в результаті буде додаткове навантаження на державний бюджет у наступні бюджетні періоди, на що також звертає увагу Рахункова палата.

За інформацією Казначейства, кошти бюджетів та інших клієнтів Казначейства на 01.01.2024 становили 162,3 млрд грн (проти 100,7 млрд грн на 01.01.2023), у т.ч. залишки коштів на: ЄКР – 52,3 млрд грн (проти 15,1 млрд грн на 01.01.2023), рахунках Казначейства в установах банків та кошти "United24" /кошти, що зараховуються до спеціального фонду державного бюджету відповідно до пункту 56 розділу VI Кодексу/ – 87,3 млрд грн (проти 51,2 млрд грн на 01.01.2023), інших рахунках – 22,7 млрд грн (проти 34,5 млрд грн на 01.01.2023).

ЩОДО ВИДАТКІВ ТА КРЕДИТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Видатки державного бюджету за 2023 р. становили **4.014,8 млрд грн** (або 118,3% бюджетних призначень та 93,6% уточненого плану). Зважаючи, що державний бюджет на 2023 р. вже формувався в умовах воєнного стану, оголошеного з 24.02.2022 через збройну агресію, у 2023 р. зміни до Закону вносилися лише 4 законами, що кардинально відрізняється від бюджетного процесу 2022 р. (15 змін). Відповідно до законодавчих змін обсяг бюджетних

призначень за видатками державного бюджету на 2023 р. збільшено на 812,3 млрд грн, або майже на третину (31,5%), і визначено загалом у сумі 3.393 млрд грн. Більшість змін бюджетних призначень викликані необхідністю невідкладного збільшення фінансового забезпечення сектору національної безпеки і оборони (в цілому на 823,1 млрд грн) та вирішення інших першочергових питань.

Для забезпечення чіткої пріоритетності при проведенні видатків державного бюджету та через обмеженість фінансового ресурсу на період дії воєнного стану згідно з пунктом 22 розділу VI Кодексу при виконанні державного бюджету Казначейство продовжувало виконання повноважень, пов'язаних із здійсненням казначейського обслуговування бюджетних коштів та коштів інших клієнтів в особливому режимі та відповідно до встановленої черговості відкриття бюджетних асигнувань з державного бюджету за видатками та наданням кредитів і здійснення платежів з урахуванням ресурсної забезпеченості ЄКР (*постанова КМУ від 09.06.2021 № 590 "Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану" (із змінами)*).

За загальним фондом державного бюджету у 2023 р. видатки проведені у сумі **3.034,3 млрд грн**, що на 59,9 млрд грн (або на 1,9%) менше уточненого плану, при цьому рівень виконання плану на 5,8 відс. пункта вище, ніж у 2022 р. Згідно з пояснювальною запискою до Звіту основними причинами невиконання планових показників видатків державного бюджету за звітний період були проведення соціальних видатків відповідно до зареєстрованих зобов'язань, економія за видатками на обслуговування державного боргу, а також зволікання деяких головних розпорядників з підготовкою та затвердженням документів, необхідних для проведення видатків (у т.ч. видатків, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та оборони).

Так, відповідно до звітної інформації загальний показник відхилення фактичного обсягу проведених видатків загального фонду від планового (уточненого плану) передусім сформувався за рахунок невикористання у запланованих обсягах коштів за такими бюджетними програмами: "Обслуговування державного боргу" (код 3511350) – 17,7 млрд грн (*при річному плані в обсязі 265,3 млрд грн фактичні видатки становили 247,6 млрд грн*); "Додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації" (код 3511280) – 6,8 млрд грн (*відповідно 23,9 млрд грн та 17,2 млрд грн*); "Підтримка малозабезпечених сімей" (код 2501540) – 6 млрд грн (*відповідно 53,5 млрд грн та 47,5 млрд грн*); "Забезпечення діяльності Збройних Сил України, підготовка кадрів і військ, медичне забезпечення особового складу, ветеранів військової служби та членів їхніх сімей, ветеранів війни" (код 2101020) – 4,1 млрд грн (*відповідно 996,8 млрд грн та 992,7 млрд грн*); "Реалізація програми державних гарантій медичного обслуговування населення" (код 2308060) – 3 млрд грн (*відповідно 142,4 млрд грн та 139,4 млрд грн*);

"Соціальний захист дітей та сім'ї" (код 2501400) – 2,3 млрд грн (відповідно 26,55 млрд грн та 24,2 млрд грн); "Функціонування закордонних дипломатичних установ України та розширення мережі власності України для потреб цих установ" (код 1401030) – 1,6 млрд грн (відповідно 6,4 млрд грн та 4,8 млрд грн); "Резервний фонд" – 6,4 млрд грн (при річному плані у сумі 33,4 млрд грн розподілено 27 млрд грн).

Аналізуючи стан проведення видатків загального фонду, Рахункова палата зазначила, що невиконання запланованих показників спричинено, зокрема, за бюджетними програмами Мінсоцполітики виплатою пільг і допомог фактичній чисельності осіб, які скористалися правом на їх отримання, Міноборони – економією коштів, утвореною при закупівлі предметів, матеріалів, обладнання й інвентарю та продуктів харчування для забезпечення діяльності ЗСУ, підготовки кадрів, медичного забезпечення відповідних осіб. У Висновках РП також зауважено, що найбільший обсяг видатків загального фонду проведено у грудні, що спричинено здійсненням видатків за бюджетними програмами окремих головних розпорядників з недотриманням помісячного плану, зокрема через тривалість здійснення закупівель товарів, робіт і послуг, у т.ч. оборонного призначення, а також черговості проведення видатків в умовах воєнного стану.

Отже, прорахунки при визначенні планових показників за видатками державного бюджету та неналежне управління бюджетними коштами впродовж року, зокрема за вищевказаними напрямками, позбавило можливості спрямувати невикористані кошти на інші першочергові потреби, у т.ч. для національної безпеки та оборони. Такого ж висновку дійшла й Рахункова палата. В умовах воєнного стану через вкрай напружену ситуацію з наповненням державного бюджету раціональне і ефективне використання бюджетних коштів набуло надзвичайного значення та вимагає здійснення виваженого планування видатків відповідно до їх поточної пріоритетності та ретельного моніторингу стану використання коштів державного бюджету.

Розподіл видатків державного бюджету у 2023 р. за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету наведено у таблиці нижче.

Видатки державного бюджету за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету за 2023 рік

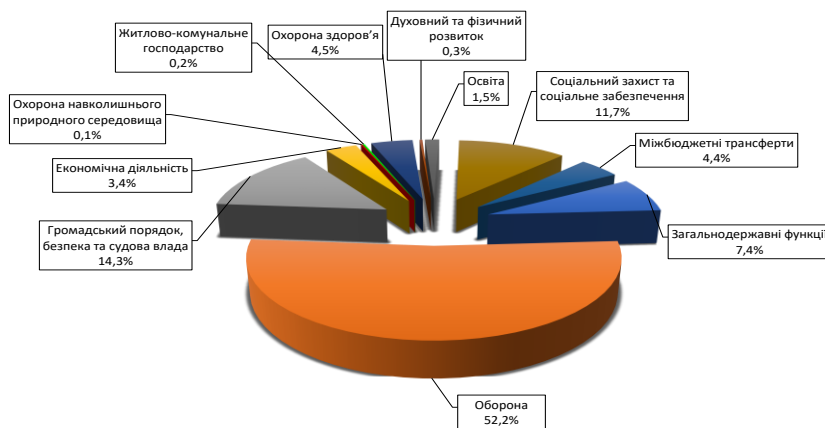
(млн грн)

Найменування згідно з функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету	Всього				Загальний фонд			
	План на рік (зі змінами)	Факт за 2023 рік	Рівень виконання річного плану 2023 рік, %	Факт у % до 2022 року	План на рік (зі змінами)	Факт за 2023 рік	Рівень виконання річного плану 2023 рік, %	Факт у % до 2022 року
Загальнодержавні функції	326 294,2	296 113,8	90,8	146,6	317 958,6	290 717,6	91,4	145,9
Оборона	2 204 691,8	2 097 621,9	95,1	183,5	1 365 427,0	1 360 447,2	99,6	138,9
Громадський порядок, безпека та судова влада	590 043,7	574 762,4	97,4	129,6	514 532,9	513 180,0	99,7	128,1
Економічна діяльність	194 303,4	134 590,6	69,3	141,1	51 773,9	48 114,9	92,9	97,4
Охорона навколишнього природного середовища	6 166,5	5 202,6	84,4	110,4	4 576,9	4 385,7	95,8	106,8
Житлово-комунальне господарство	8 744,8	8 369,4	95,7	1 583,2	3,0	1,6		
Охорона здоров'я	188 114,1	179 258,1	95,3	97,3	168 638,2	164 366,7	97,5	95,7
Духовний та фізичний розвиток	12 491,8	11 817,7	94,6	106,9	11 598,1	11 300,8	97,4	103,9
Освіта	74 492,1	60 440,1	81,1	103,3	39 188,1	38 504,8	98,3	94,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	479 947,0	469 251,2	97,8	110,2	464 340,4	454 662,2	97,9	106,9
Разом	4 085 289,6	3 837 427,8	93,9	149,4	2 938 037,1	2 885 681,6	98,2	126,4
Міжбюджетні трансферти	204 356,0	177 385,2	86,8	129,7	156 103,1	148 592,0	95,2	115,2
Всього	4 289 645,6	4 014 813,0	93,6	148,4	3 094 140,3	3 034 273,6	98,1	125,8

В умовах воєнного стану та складної економічної ситуації в Україні видатки державного бюджету сконцентровано на забезпеченні потреб національної безпеки і оборони, здійсненні найнеобхідніших соціальних, гуманітарних витрат, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення та на підтримку внутрішньо переміщених осіб, створенні умов для роботи критичної інфраструктури та виконанні заходів з ліквідації наслідків збройної агресії.

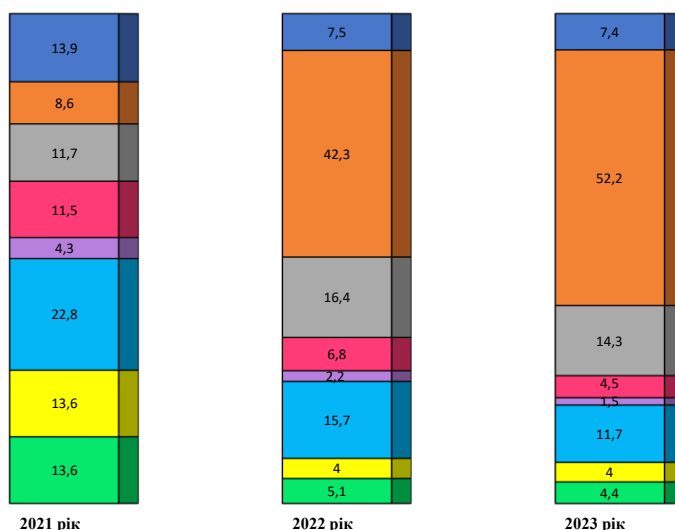
У _____ 2023 р.,
другому _____ році
повномасштабної
війни, _____ понад
половину _____ видатків
державного бюджету
спрямовано _____ на
оборону (у 2023 р. –
 52,2%, у 2022 р. –
 42,3%, у 2021 р. –
 8,6%).

Структура видатків державного бюджету за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету за 2023 рік

Видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу у звітному періоді становили 14,3% загального обсягу видатків державного бюджету (у 2022 р. – 16,4%, у 2021 р. – 11,7%), соціальний захист та соціальне забезпечення – 11,7% (у 2022 р. – 15,7%, у 2021 р. – 22,8%), загальнодержавні функції – 7,4% (у 2022 р. – 7,5%, у 2021 р. – 13,9%), охорону здоров'я – 4,5% (у 2022 р. – 6,8%, у 2021 р. – 11,5%).

Структура видатків державного бюджету за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету за 2021-2023 роки (%)

- Загальнодержавні функції
- Оборона
- Громадський порядок, безпека та судова влада
- Охорона здоров'я
- Освіта
- Соціальний захист та соціальне забезпечення
- Інші функції *
- Міжбюджетні трансферти

*економічна діяльність; охорона навколишнього природного середовища; житлово-комунальне господарство; духовний та фізичний розвиток

Як і у 2022 р., у звітному періоді відбулося збільшення видатків державного бюджету в абсолютному виразі, а саме на 1.309,1 млрд грн, або на 48,4% (у 2022 р. проти 2021 р. – на 1.214,5 млрд грн, або на 81,4%). Збільшення загального

Видатки державного бюджету за 2019-2023 роки

обсягу видатків відбулося насамперед за рахунок подальшого нарощування видатків на оборону (на 954,5 млрд грн, або 83,5%), а також внаслідок приросту видатків на громадський порядок, безпеку та судову владу (на 131,4 млрд грн, або 29,6%), загальнодержавні функції (на 94,1 млрд грн, або 46,6%), зокрема на обслуговування боргу та виплати за державними деривативами (на 89,8 млрд грн, або 56,9%), соціальний захист та соціальне забезпечення (на 43,3 млрд грн, або 10,2%), економічну діяльність (на 39,2 млрд грн, або 41,1%).

Приріст видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2023 р. порівняно з 2022 р. сформувався передусім внаслідок збільшення видатків державного бюджету для Пенсійного фонду (на 40,7 млрд грн, або на 17,5%). Такі видатки перераховувалися своєчасно у запланованому обсязі, загалом за звітний період до Пенсійного фонду спрямовано 273,7 млрд грн, з яких на покриття дефіциту цього фонду – 26,5 млрд грн. У пояснювальній записці до Звіту вказано, що у 2023 р. пенсійне забезпечення здійснювалося своєчасно та в повному обсязі, проведено, як і в попередніх роках, індексацію пенсій усім пенсіонерам, а також вперше – індексацію пенсій колишнім державним службовцям, науковцям, працівникам органів місцевого самоврядування тощо. Для забезпечення виплати пенсій у встановлені терміни та з метою підтримки оперативної фінансової спроможності бюджету цього фонду залучалися позики з ЄКР, загалом впродовж року отримано таких позик на суму 68,6 млрд грн, водночас до державного бюджету повернуто 97,8 млрд грн (враховуючи позики, отримані у попередніх роках). Таким чином, заборгованість цього фонду за позиками з ЄКР на кінець 2023 р. зменшилася на 29,2 млрд грн і на 01.01.2024 становила 11,3 млрд грн, на чому теж наголосила Рахункова палата. Разом з тим, відповідно до частини п'ятої статті 43 Кодексу надання таких позик має здійснюватися на умовах їх повернення до кінця поточного бюджетного періоду.

Крім того, порівняно з 2022 р. суттєво збільшено видатки для надання державної підтримки внутрішньо переміщеним особам у зв'язку з подальшим зростанням чисельності таких осіб в умовах збройної агресії, зокрема для виплати допомоги на проживання таким особам (до 73,2 млрд грн, або на 36,8% і на 19,7 млрд грн). Поряд з тим, з резервного фонду державного бюджету виділено кошти для надання компенсації об'єктам державної, комунальної та приватної власності, у будівлях яких на безоплатній основі розміщувалися такі

особи (витрачено 572,7 млн грн, що у 3,1 раза перевищує обсяг відповідних видатків за 2022 р.).

Таким чином, видатки на соціальне забезпечення вдалося зберегти на рівні, не нижчому, ніж у попередньому році, та навіть збільшити, незважаючи на пріоритетне спрямування бюджетних коштів на оборону і безпеку.

З огляду на значні руйнування внаслідок бойових дій та необхідність відновлення інфраструктурних об'єктів для створення належних умов проживання громадянам країни, у 2023 р. спостерігалось значне зростання видатків на економічну діяльність, зокрема, порівняно з 2022 р. такі видатки збільшилися на 39,2 млрд грн, або на 41,1%, і досягли загалом 134,6 млрд грн. Таке зростання переважно відбулося за рахунок збільшення за спеціальним фондом видатків для паливно-енергетичного комплексу (на 13,6 млрд грн проти 10,7 млрд грн у 2022 р.), транспортної галузі (на 12,2 млрд грн, або на 30,2%) та іншої економічної діяльності (на 13,3 млрд грн, або в 10,3 раза).

У зв'язку з постійними атаками РФ на енергетичні об'єкти для підтримки підприємств цієї галузі виділено кошти з фонду ліквідації наслідків збройної агресії за новою бюджетною програмою "Будівництво, ремонт та інші інженерно-технічні заходи із захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору критичної інфраструктури" (код 3111250), видатки за якою проведено у сумі 13,3 млрд грн */кошти виділено в обсязі 18,9 млрд грн, тобто уточнений план виконано на 70,4%/*, що і вплинуло на показники видатків паливно-енергетичного комплексу у 2023 р.

У сфері транспорту збільшення видатків за спеціальним фондом сталося за рахунок значного перевищення проти 2022 р. видатків за бюджетними програмами, що виконуються за кошти державного дорожнього фонду, надходження до якого через скасування у вересні 2022 р. податкових пільг за деякими підакцизними товарами (у т.ч. на пальне) зросли до 66,4 млрд грн, або на 32,1 млрд грн і в 1,9 раза, зокрема таке збільшення найбільше відстежується за програмами: "Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування державного значення" (код 3111020) *(видатки проведено в обсязі 28 млрд грн, або на 18,7 млрд грн, або в 3 рази більше проти 2022 р.)*; "Виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, залученими державою або під державні гарантії на розвиток мережі автомобільних доріг загального користування" (код 3111030) *(відповідно 16,6 млрд грн, або на 1,3 млрд грн, або на 8,6%)* та "Оновлення рухомого складу для перевезення пасажирів, будівництво та реконструкція об'єктів інфраструктури суб'єктів господарювання залізничного транспорту державного сектору економіки" (код 3101270) *(відповідно 4,2 млрд грн, або на 4,1 млрд грн, або в 50,4 раза)*. Крім того, відповідно до статті 33 Закону та постанови КМУ від 06.10.2023 № 1059 за рахунок грантових коштів МБПР за Проектом "Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)" здійснювалися заходи у транспортній галузі за спеціальним фондом за новими бюджетними програмами: "Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC), ключові залізничні сполучення" (код 3101450) та "Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення

(RELINC), ключові автомобільні сполучення" (код 3111390), за якими проведено видатки відповідно у сумі 881,1 млн грн (*виділено 912,2 млн грн*) та 877,9 млн грн (*відповідно 916,2 млн грн*). Поряд з тим, керуючись статтею 34 Закону, прийнято розпорядження КМУ від 21.04.2023 № 342-р, яким для відбудови країни та відновлення об'єктів соціальної і критичної інфраструктури залишки коштів спеціального фонду, що надійшли у 2022 р. від ЄІБ в рамках реалізації ряду інвестпроектів, спрямовано на виконання нової бюджетної програми "Розвиток та відновлення інфраструктури" (код 3111330) у сумі 17,9 млрд грн, з яких використано 12,2 млрд грн.

Крім того, в умовах воєнного стану з метою стимулювання економічного розвитку за кошти державного бюджету надавалася підтримка бізнесу, на яку у 2023 р. загалом витрачено 18,9 млрд грн проти 7,9 млрд грн у 2022 р., зокрема за такими основними бюджетними програмами: "Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва" (код 3501540) /на державні програми "Доступні кредити 5-7-9%" та "Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%"/ – відповідно 16 млрд грн та 6,3 млрд грн, "Надання грантів для створення або розвитку бізнесу" (код 1201350) /а саме мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу, у т.ч. ведення садівництва, ягідництва та виноградарства, тепличного господарства, діяльності переробних підприємств/ – 2,3 млрд грн та 1,6 млрд грн.

На вищому проти 2022 р. рівні проведено видатки державного бюджету у сферах освіти (в обсязі 60,4 млрд грн та на 3,3% більше, ніж 2022 р.) і духовного та фізичного розвитку (відповідно 11,8 млрд грн та на 6,9%), а також щодо трансфертів місцевим бюджетам (177,4 млрд грн та на 29,7%).

Натомість, на охорону здоров'я з державного бюджету у 2023 р. витрачено 179,3 млрд грн, що на 2,7% менше ніж 2022 р., але на 4,5% більше, ніж у "довоєнному" 2021 р. Такі видатки переважно спрямовувалися на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення, за якою у 2023 р. медичним закладам направлено 139,4 млрд грн, що на 4,7%, менше, ніж у 2022 р., але на 12,5% більше рівня 2021 р., на що у Висновках РП теж звернуто увагу та зауважено, що зазначене спричинено, зокрема, проведенням верифікації, за даними електронної системи охорони здоров'я, активних декларацій, кількість яких зменшилася. Водночас, на здійснення епідеміологічного нагляду, лабораторних досліджень, необхідних для виконання оперативних функцій громадського здоров'я, забезпечення готовності та реагування на небезпечні чинники та надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я, на заходи по боротьбі з епідеміями (код 2301040) з державного бюджету у 2023 р. витрачено 13 млрд грн (на 11,6% більше, ніж у 2022 р.), на закупівлю лікарських засобів, імунобіологічних препаратів (вакцин), медичних виробів та допоміжних засобів до них, високовартісного медичного обладнання для закладів охорони здоров'я (код 2301400) – 9,4 млрд грн (відповідно на 9,8%).

З огляду на триваючу збройну агресію, як і у попередньому році, **видатки державного бюджету на забезпечення сектору національної безпеки та оборони** (включають видатки головних розпорядників, що здійснюють відповідні заходи) продовжили зростати, загалом проведені в обсязі **2.636,9 млрд**

грн, що на 71,5%, або на 1,1 трлн грн більше, ніж у 2022 р., та становили 65,7% загального обсягу видатків державного бюджету і 40,3% ВВП.

Загалом видатки державного бюджету на сектор національної безпеки та оборони стали збільшуватися з 2014 р., що спричинено ще тоді розпочатою агресією РФ проти України, але кардинально зросли з початком введення воєнного стану у 2022 р., що наведено у таблиці нижче. Так, якщо порівняти такі видатки у 2023 р., то вони номінально проти 2022 р. зросли на 72%, проти 2021 р. – у 10 разів, проти 2013 р. – у 62 рази. При цьому такі видатки у співвідношенні до ВВП у 2023 р. становили 40,3% проти 29,3% у 2022 р., 4,8% у 2021 р. і 2,9% у 2013 р.

**Видатки сектору національної безпеки і оборони
у 2013 - 2023 роках**

(млрд грн)

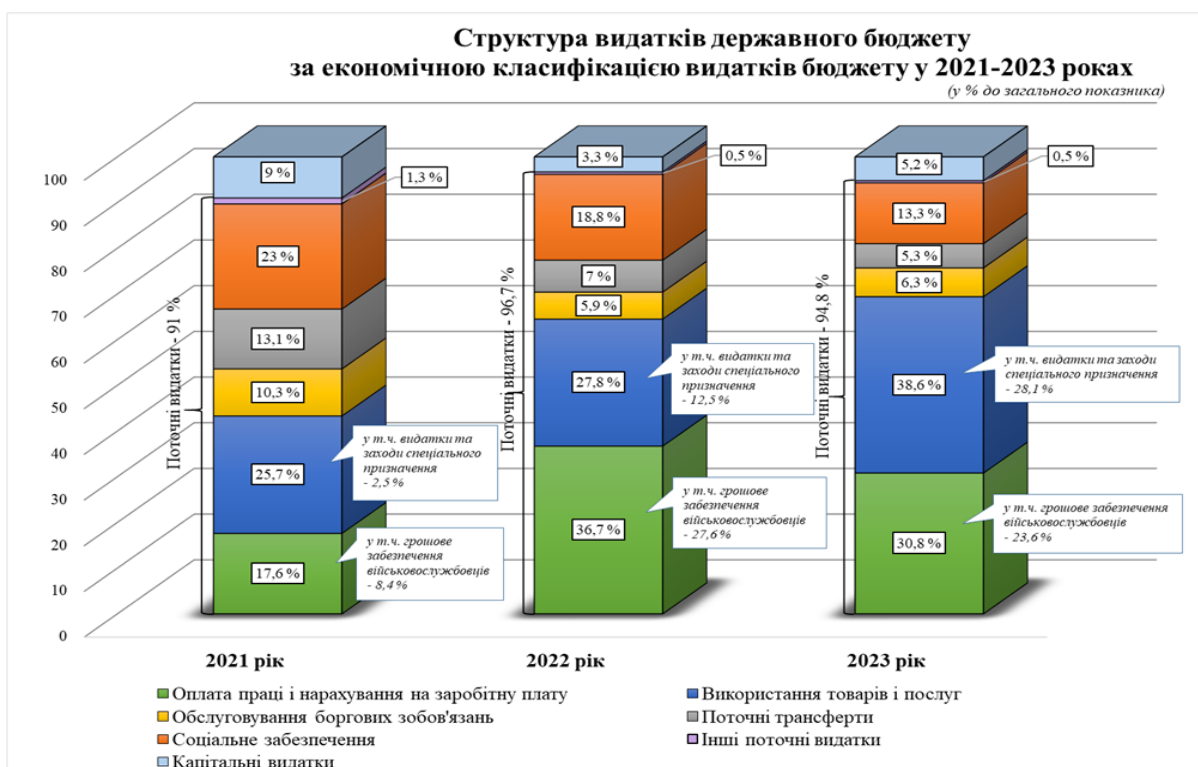
Найменування згідно з відомчою і програмною класифікаціями видатків та кредитування державного бюджету	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	
Видатки сектору національної безпеки і оборони *	42,5	61,1	93,6	118,6	141,4	183,6	215,7	246,2	263,9	1 537,5	2 636,9	
<i>у відсотках до ВВП</i>	<i>2,9</i>	<i>3,8</i>	<i>4,7</i>	<i>5,0</i>	<i>4,7</i>	<i>5,2</i>	<i>5,4</i>	<i>5,8</i>	<i>4,8</i>	<i>29,3</i>	<i>40,3</i>	
<i>у тому числі:</i>												
Міністерство внутрішніх справ України	22,41	28,35	36,45	50,32	58,76	71,93	90,11	100,52	105,54	347,81	428,59	
Міністерство оборони України	14,15	26,75	49,38	58,46	69,38	94,96	105,54	120,03	125,96	1 113,63	2 066,52	
Головне управління розвідки Міністерства оборони України	0,50	0,67	0,91	1,36	1,55	2,60	3,12	3,72	4,41	19,29	30,19	
Рада національної безпеки і оборони України	0,12	0,04	0,06	0,07	0,13	0,16	0,17	0,17	0,25	0,26	0,30	
Служба безпеки України	3,65	3,81	4,95	5,83	7,19	8,59	10,35	12,62	15,42	27,96	39,36	
Управління державної охорони України	0,36	0,32	0,46	0,68	0,93	1,10	1,43	1,64	1,67	3,08	3,52	
Служба зовнішньої розвідки України	0,57	0,54	0,65	0,85	1,30	1,72	1,83	2,40	4,01	5,39	6,23	
Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України	0,73	0,62	0,75	1,05	2,12	2,52	3,14	2,75	4,29	12,41	50,29	
За бюджетною програмою: Виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу, розроблення, освоєння і впровадження нових технологій, нарощування наявних виробничих потужностей для виготовлення продукції оборонного призначення									2,32	2,31	7,67	11,87

**) за головними розпорядниками коштів державного бюджету, що здійснюють заходи щодо національної безпеки і оборони*

У 2023 р. на оплату праці (з нарахуваннями) працівників бюджетних установ витрачено 1.235,1 млрд грн (або 30,8% загального обсягу видатків державного бюджету), з них на грошове забезпечення військовослужбовців (без нарахувань) – 946,3 млрд грн. Такі видатки проведено відповідно до запланованих показників та в обсягах, що перевищують позаторішні (на 240,7 млрд грн, або на 24,2%), і їх приріст відбувся за рахунок збільшення виплат на грошове забезпечення військовослужбовців (на 200,2 млрд грн, або на 26,8%).

Розмір державних соціальних стандартів у 2023 р. не збільшувався і визначався на рівні, що застосовувався у 2022 р: мінімальна зарплата становила 6 700 грн (у розмірі, встановленому з 01.10.2022); прожитковий мінімум – 2 589 грн, у т.ч. для осіб, які втратили працездатність, – 2 093 грн (у розмірах, встановлених з 01.12.2022); посадовий оклад (тарифна ставка) – 2 893 грн (у розмірі, встановленому з 01.12.2022).

В умовах воєнного стану та постійного реагування на нові виклики структура видатків за економічною ознакою не є сталою і характеризується перманентними змінами.

У 2023 р. поточні видатки державного бюджету порівняно з попереднім роком зросли на 45,4%, що здебільшого сталося за рахунок збільшення видатків на оплату праці з нарахуваннями – на 24,2% (з них на грошове забезпечення військовослужбовців – на 26,8%), використання товарів і послуг – у 2,1 раза (з них на видатки та заходи спеціального призначення – в 3,3 раза), обслуговування боргових зобов'язань – на 57,9%. Капітальні видатки проти 2022 р. зросли в 2,4 раза і їх питома вага становила 5,2% загального обсягу видатків державного бюджету (у 2022 р. – 3,3%, у 2021 р. – 9%). Відповідно частка поточних видатків у 2023 р. дещо зменшилася до 94,8% проти 96,7% у 2022 р. та 91% у 2021 р.

При невеликій кількості внесених законодавчих змін до Закону досить активно, як і у "довоєнний" період, застосовувалася практика уточнення обсягів бюджетних асигнувань шляхом прийняття Урядом рішень про перерозподіл видатків державного бюджету (передачу бюджетних призначень). Так, керуючись частинами шостою та восьмою статті 23 Кодексу, Урядом загалом прийнято 82 таких рішення (які згідно з абзацом 7 підпункту 1 пункту 22 розділу VI Кодексу не потребували погодження з Комітетом), з яких найбільше за бюджетними призначеннями МОН і МОЗ – по 11, МКП – 10, що є свідченням неналежного бюджетного планування та відповідно реагуванням на поточні завдання через перегляд пріоритетів в діяльності головних розпорядників. Крім того, постановою КМУ від 06.01.2023 № 14 "Деякі питання виконання Державного бюджету України у 2023 році в умовах воєнного стану" встановлено особливості організації та проходження бюджетного процесу для головних розпорядників, що належать до сектору національної безпеки і оборони, зокрема перерозподіли бюджетних асигнувань за бюджетною програмою, передбачені частинами сьомою та восьмою статті 23 Кодексу, здійснюються Мінфіном за обґрунтованим поданням відповідного головного розпорядника шляхом внесення змін до розпису державного бюджету. Отже, кількість внесених змін до показників витрат державного бюджету фактично була значно більшою і у певній мірі викликана необхідністю швидкого реагування на вирішення невідкладних та пріоритетних питань, насамперед, фінансового забезпечення сектору національної безпеки та оборони.

Поряд з тим, для негайного врегулювання питань фінансового забезпечення ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та здійснення інших непередбачених заходів Уряд своїми рішеннями використовував кошти резервного фонду державного бюджету, обсяг якого у 2023 р. з урахуванням внесених змін становив 33,4 млрд грн (а саме законом № 2992-IX збільшено на 19 млрд грн і встановлено, що такі кошти можуть спрямовуватися на заходи щодо виплати одноразової грошової допомоги сім'ям загиблих військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, поліцейських, яким під час дії воєнного стану надано законодавством право на отримання таких

виплат, у загальному обсязі не менше 3 млрд грн та на будівництво фортифікаційних споруд у загальному обсязі не менше 2 млрд грн). Уточнений плановий обсяг резервного фонду державного бюджету становив 1,1% уточненого плану видатків загального фонду державного бюджету (відповідно до підпункту 1 пункту 22 розділу VI Кодексу в умовах воєнного стану не застосовується норма частини третьої статті 24 Кодексу, згідно з якою резервний фонд бюджету не може перевищувати 1% обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету). Відповідно до встановлених повноважень Кабінетом Міністрів прийняті рішення про виділення з резервного фонду загалом 27 млрд грн (або 80,8% затвердженого обсягу, тобто залишилися нерозподіленими 6,4 млрд грн), а видатки проведені у сумі 23,9 млрд грн (або на 11,6% менше загального обсягу коштів, визначеного відповідними рішеннями Уряду, не використано 3,1 млрд грн). Кошти з резервного фонду виділено зокрема на такі напрямки:

здійснення заходів із зміцнення обороноздатності держави – 18,5 млрд грн (видатки проведено у сумі 18,2 млрд грн, або 98,2% виділеного обсягу) та заходів, пов'язаних з проведенням робіт з розмінування та фортифікації, – 788,8 млн грн (використано у повному обсязі);

будівництво фортифікаційних споруд – 1,9 млрд грн (видатки проведено у сумі 1,5 млрд грн, або 81,5% виділеного обсягу);

здійснення заходів у зв'язку з надзвичайною ситуацією, спричиненою підривом РФ греблі Каховської гідроелектростанції, у т.ч. надання грошової допомоги постраждалому населенню – 1,5 млрд грн (видатки проведено у сумі 679,2 млн грн, або 45,1% виділеного обсягу);

надання гуманітарної допомоги державам Африки та Азії – 1,26 млрд грн (виділені кошти не використані) та відшкодування витрат, пов'язаних із наданням Турецькій Республіці допомоги в ліквідації наслідків землетрусу та Республіці Словенія гуманітарної допомоги в ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, що сталася внаслідок повені, – 7,87 млн грн (видатки проведено у сумі 7,82 млн грн, або 99,2% виділеного обсягу);

гарантування безпеки судноплавства та сприяння стабільності морських перевезень – 800 млн грн (використано у повному обсязі, відповідні кошти перераховано ПрАТ "Експортно-кредитне агентство" для забезпечення сплати відшкодування страховим компаніям та компаніям-перестраховальникам витрат, які виникли у них у зв'язку з виконанням договорів страхування та договорів перестрахування);

виплату одноразової грошової допомоги сім'ям загиблих військовослужбовців – 639,6 млн грн (використано у повному обсязі);

надання державної грошової допомоги особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії, та членам їх сімей, – 501,1 млн грн (використано у повному обсязі) та одноразової грошової допомоги члену сім'ї волонтера, який загинув під час надання волонтерської допомоги в районі здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з збройною агресією, – 4,4 млн грн (використано у повному обсязі);

надання фінансової державної підтримки суб'єктам господарювання незалежно від форми власності, що здійснюють виробництво електроенергії на теплових електростанціях та/або теплоелектроцентралях, шляхом здешевлення вартості кредитів – 350 млн грн (*виділені кошти не використані*);

відшкодування витрат об'єктів державної, комунальної та приватної власності, у будівлях яких розміщувалися внутрішньо переміщені особи, – 579 млн грн (*видатки проведено у сумі 572,7 млн грн, або 98,9% виділеного обсягу*).

Загалом з резервного фонду державного бюджету понад три четвертих всіх коштів було спрямовано на потреби сектору національної безпеки та оборони.

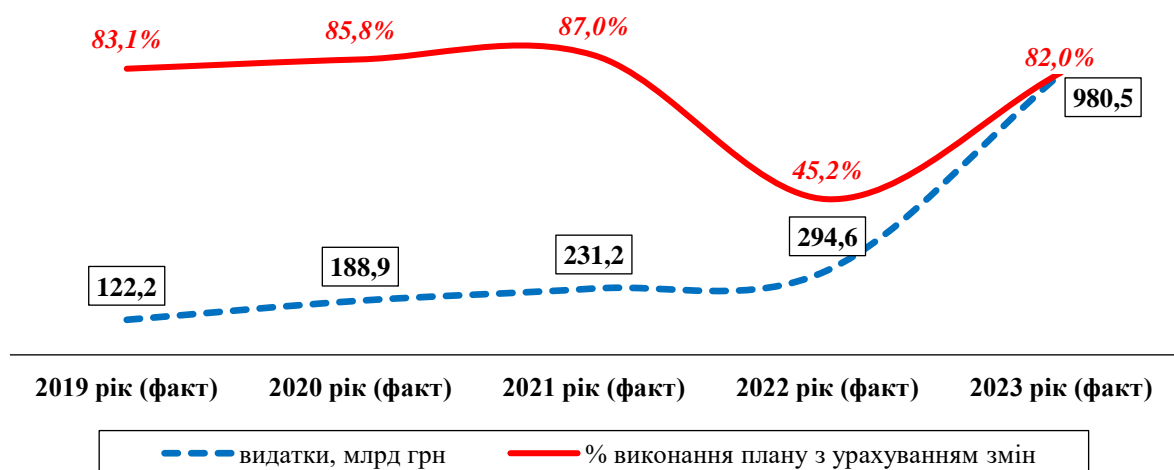
Окремо варто звернути увагу на передбачене розпорядженням КМУ від 22.12.2023 № 1199-р виділення з резервного фонду коштів Мінінфраструктури (для ДП "Міжнародний аеропорт "Бориспіль") у сумі 51,7 млн грн для оплати праці та внесення обов'язкових платежів, пов'язаних з виплатою зарплати, в умовах воєнного стану (*використано 44,8 млн грн, або 85,3% виділеного обсягу*). Спрямування коштів резервного фонду на вказану мету не відповідає напрямам використання коштів з цього фонду, визначеним постановою КМУ від 29.03.2002 № 415 "Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету" (із змінами) з урахуванням вимог статті 24 Кодексу. Згодом Урядом прийнято рішення (пункт 1 постанови КМУ від 29.12.2023 № 1411 "Деякі питання фінансування окремих об'єктів інфраструктури"), яким встановлено, що постанова КМУ № 415 не застосовується до виділення коштів з державного бюджету на виконання розпорядження КМУ від 22.12.2023 № 1199. З огляду на зазначене, положення вказаних нормативно-правових актів у системному взаємозв'язку містять правову невизначеність щодо підстав виділення коштів з резервного фонду державного бюджету ДП "Міжнародний аеропорт "Бориспіль". Такий же підхід до правового регулювання застосовано у постанові КМУ від 02.11.2023 № 1140 щодо виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для гарантування безпеки судноплавства та сприяння стабільності морських перевезень, зокрема визначено виділити кошти з резервного фонду та одночасно встановлена вимога щодо незастосування постанови КМУ № 415 до такого виділення коштів.

Слід ще відмітити, що наприкінці звітнього періоду прийнято розпорядження КМУ від 27.12.2023 № 1208-р, яким скасоване як таке, що не реалізоване, розпорядження КМУ від 07.02.2023 № 115 (*щодо виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для відновлення електропостачання в Одеській обл. у сумі 30 млн грн*) та зменшено обсяги виділених коштів з резервного фонду державного бюджету за раніше прийнятими шістьма рішеннями. Проте відповідні зміни до розпису державного бюджету не внесені, в результаті у звіті "Про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України за 2023 рік" уточнений план визначено в обсязі 27,7 млрд грн, що перевищує обсяг виділених коштів з резервного фонду державного бюджету (27 млрд грн), і відповідно показники виконання плану є недостовірними. У пояснювальній записці до Звіту вказано, що зазначене відбулося через відсутність на кінець 2023 р. від окремих головних

розпорядників пропозицій щодо внесення змін до розпису державного бюджету на 2023 рік. Зауваження з цього приводу висловила також Рахункова палата.

Видатки спеціального фонду державного бюджету за звітний період здійснені у сумі **980,5 млрд грн** (з них щодо національної безпеки та оборони – 793,1 млрд грн), або у 3,3 раза більше бюджетних призначень та фактичного показника 2022 р. (щодо національної безпеки і оборони – відповідно у 7,8 раза та 3,9 раза), а також на рівні 82% уточненого плану (збільшеного протягом року на 897 млрд грн, з них щодо національної безпеки та оборони – на 792,6 млрд грн). Таке збільшення планових показників за видатками спеціального фонду пояснюється, насамперед, відображенням власних надходжень бюджетних установ відповідно до коштів та майна, що надходили зокрема як благодійні внески, гранти (дарунки) від юридичних та фізичних осіб для потреб сил оборони, відновлення об'єктів критичної інфраструктури, зруйнованої чи пошкодженої внаслідок воєнних дій на території України.

Порівняння видатків спеціального фонду державного бюджету за 2019 - 2023 роки

Загалом за спеціальним фондом не проведено видатки відповідно до уточненого плану на 215 млрд грн і таке невиконання склалося за рахунок невикористання у запланованих обсягах коштів за такими напрямками:

на потреби оборони – на 109,8 млрд грн, а саме за бюджетними програмами: "Розвиток, закупівля, модернізація та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання" (код 2101150) – на 100,1 млрд грн (*при уточненому плані у сумі 604,4 млрд грн видатки проведено в обсязі 504,3 млрд грн*); "Здійснення заходів із забезпечення спеціальною технікою та обладнанням" (код 6641160) – 8,7 млрд грн (*не використані*). Зокрема, на зазначені програми у IV кварталі 2023 р. передбачалося спрямувати частину "військового" ПДФО, що згідно з пунктом 60 розділу VI Кодексу з 01.10.2023 включається до спеціального фонду державного бюджету з розподілом за визначеними цим пунктом напрямками у сфері оборони (про що зазначено вище), при цьому у 2023 р. у рівній пропорції між Міноборони для закупівлі артилерійських систем і Адміністрацією Держспецзв'язку для здійснення заходів із закупівлі спеціальної техніки та обладнання. При фактичному надходженні таких коштів у 2023 р. загалом у сумі 30,95 млрд грн Адміністрацією Держспецзв'язку відповідні кошти у сумі 15,47 млрд грн не використовувалися і згідно з вимогами

частини другої статті 57 Кодексу збережені на рахунках спеціального фонду для покриття відповідних витрат у 2024 р. з урахуванням їх цільового призначення;

за загальнодержавними видатками Мінінфраструктури – на 24,5 млрд грн, з яких за трансфертами місцевим бюджетам на реалізацію регіональних проектів – на 19,3 млрд грн, за фондом ліквідації наслідків збройної агресії – на 5,3 млрд грн (*у такому обсязі кошти цього фонду не були розподілені на кінець року*);

за бюджетними програмами, що реалізуються за рахунок державного дорожнього фонду та державного фонду внутрішніх водних шляхів (за виключенням бюджетних програм, що виконуються як надання кредитів з бюджету), – на 5,9 млрд грн (*при уточненому плані у сумі 72,4 млрд грн видатки проведено в обсязі 66,5 млрд грн*);

на потреби енергетичної системи Міненерго – загалом на 11,7 млрд грн, у т.ч. за бюджетними програмами: "Грантова підтримка відповідно до грантових угод між Японським агентством міжнародного співробітництва (JICA) та Урядом України на реалізацію Програми екстреного відновлення (першої та другої фаз)" (код 2401340) – на 9 млрд грн (*виділені кошти не використані*) та "Відновлення та розвиток енергетичної інфраструктури" (код 2401370), джерелом формування коштів якої є грант МБРР як адміністратора Мультидонорського цільового фонду підтримки, відновлення, відбудови та реформування України, – на 1,9 млрд грн (*при уточненому плані у сумі 2,2 млрд грн видатки проведено в обсязі 0,3 млрд грн*);

за бюджетною програмою "Виконання робіт у сфері поводження з радіоактивними відходами неядерного циклу, будівництво комплексу "Вектор" та експлуатація його об'єктів" (код 2708090), що виконується за рахунок коштів Державного фонду поводження з радіоактивними відходами, – на 0,7 млрд грн (*при плані у сумі 1,1 млрд грн видатки проведено в обсязі 0,4 млрд грн*).

Необхідно звернути увагу на накопичення з року в рік залишків коштів за фондами, створеними у складі спеціального фонду державного бюджету відповідно до статей до статей 24-2, 24-3, 24-4 і 24-5 Кодексу, що ймовірно є свідченням неефективного використання коштів таких фондів. Так, на кінець 2023 р. відповідні кошти обліковувалися у таких обсягах: у державному дорожньому фонді – 17,1 млрд грн, Державному фонді поводження з радіоактивними відходами – 2,8 млрд грн, державному фонді внутрішніх водних шляхів – 0,6 млрд грн, державному фонді розвитку водного господарства – 0,3 млрд грн. Рахунковою палатою теж вказано на проведення видатків цих фондів на низькому рівні за наявності у них ресурсів.

Згідно з Висновками РП у 2023 р. окремі видатки спеціального фонду державного бюджету, які здійснюються за рахунок надходжень у рамках програм допомоги ЄС і грантів урядів іноземних держав, міжнародних організацій, проведено на 26,1 млрд грн менше плану на рік, що спричинено тривалим укладанням і виконанням контрактів, отриманням наприкінці року коштів, а також незатвердженням або несвоєчасним затвердженням бюджетної документації. Зокрема Рахункова палата зазначила про низький рівень використання коштів, які надійшли відповідно до грантових угод між Японським агентством міжнародного співробітництва (JICA) і Урядом України від

09.03.2023 і від 14.04.2023 на реалізацію Програми екстреного відновлення (першої та другої фаз) (заплановані окремим головним розпорядникам видатки у сумі 18,3 млрд грн використані лише МВС у сумі 147,3 млн грн на придбання обладнання для гуманітарного розмінування); за рахунок надходження в рамках програм бюджетної підтримки ЄС на реалізацію проектів щодо відновлення інфраструктури за програмою "Підтримка швидкого відновлення України" (заплановані видатки у сумі 5,97 млрд грн Агентством відновлення не проводилися); за рахунок гранту МБРР як адміністратора Мультидонорського цільового фонду підтримки, відновлення, відбудови та реформування України (заплановані видатки у сумі 2,2 млрд грн Міненерго проведено в обсязі 0,3 млрд грн).

Окремо потрібно зазначити, що у складі спеціального фонду державного бюджету, як і у 2022 р., відповідно до статті 29 Закону у 2023 р. утворено фонд ліквідації наслідків збройної агресії. Цей фонд сформовано в обсязі 61,86 млрд грн (про джерела формування якого зазначено вище). Відповідно до прийнятих рішень Кабінету Міністрів у 2023 р. з цього фонду виділено 56,6 млрд грн, а проведено видатки у сумі 38,1 млрд грн, тобто на рівні 67,3%. Відтак, на кінець 2023 р. залишок коштів цього фонду становив 23,7 млрд грн, з яких 5,3 млрд грн не розподілені Урядом та 18,5 млрд грн не використані відповідно виділених обсягів коштів. Керуючись вимогами статті 29 Закону, Комітет здійснював погодження рішень Уряду про виділення коштів з цього фонду. Впродовж 2023 р. загалом із 24 прийнятих Урядом рішень погоджено 22 рішення щодо виділення коштів з цього фонду (чи скасування попередньо виділених коштів), згідно з якими кошти зокрема спрямовано окремим головним розпорядникам за такими напрямками:

Агентству відновлення – 34,4 млрд грн (проведено видатки в обсязі 22,6 млрд грн), у т.ч. на:

будівництво, ремонт та інші інженерно-технічні заходи із захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору критичної інфраструктури – 18,9 млрд грн (проведено видатки в обсязі 13,3 млрд грн);

реалізацію експериментального проекту з будівництва магістральних водогонів на території Дніпропетровської і Запорізької обл. через знищення Каховської ГЕС – 8,5 млрд грн (проведено видатки в обсязі 8,3 млрд грн);

будівництво та відновлення об'єктів інфраструктури житлового та громадського призначення, громадських будинків та споруд та відновлення населених пунктів, які постраждали внаслідок збройної агресії, – 7 млрд грн (проведено видатки в обсязі 1 млрд грн);

Мінінфраструктури (включаючи загальнодержавні видатки та кредитування бюджету) – 21 млрд грн (проведено видатки в обсязі 15,1 млрд грн), у т.ч. на:

субвенцію місцевим бюджетам на реалізацію проектів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії, – 9,3 млрд грн (проведено видатки у обсязі 3,4 млрд грн);

надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів,

диверсій, спричинених збройною агресією, з використанням електронної публічної послуги "eВідновлення" – 5,9 млрд грн (видатки проведено у повному обсязі);

надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна – 5,8 млрд грн (видатки проведено у повному обсязі);

Міноборони і МВС на: здійснення заходів з відновлення окремих об'єктів, пошкоджених внаслідок бойових дій, та реконструкцію деяких закладів охорони здоров'я Міноборони – 598 млн грн (проведено видатки в обсязі 213 млн грн);

Мінветеранів на: реконструкцію Бородянського центру соціально-психологічної реабілітації населення – 200,6 млн грн (проведено видатки в обсязі 150,1 млн грн).

Водночас, Комітетом не погоджено два рішення Уряду щодо виділення коштів з цього фонду, зважаючи на завершення бюджетного періоду і ризики ефективного використання відповідних коштів з дотриманням вимог законодавства /*постанова КМУ від 05.12.2023 № 1277 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 25.07.2023 р. № 770" та розпорядження КМУ від 27.12.2023 № 1204-р "Про внесення змін у додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.06.2023 р. № 534"*/.

У Висновках РП також зазначено про неповне використання коштів, виділених з фонду ліквідації наслідків збройної агресії, насамперед Агентством відновлення, і наведено його пояснення, відповідно до яких проведення видатків менше виділених обсягів спричинено відсутністю затвердженої проектною документації, довготривалою процедурою отримання необхідних дозвільних документів на проведення будівельних робіт, тривалим відновленням та отриманням правостановлюючих і технічних документів від власників майна (довідково: на кінець 2023 р. дебіторська заборгованість за видатками спеціального фонду за бюджетними програмами Агентства відновлення обліковувалася у обсязі 13,6 млрд грн, з яких 13,3 млрд грн за бюджетною програмою "Будівництво, ремонт та інші інженерно-технічні заходи із захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору критичної інфраструктури"). Відтак, здійснювалася попередня оплата у вагомих обсягах за бюджетними програмами, що виконувалися за кошти цього фонду. Крім того, до окремих рішень про виділення коштів з цього фонду внесено значну кількість змін, зокрема у Висновках РП зазначено, що за субвенцією на реалізацію проектів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії (головним розпорядником за якою було Мінінфраструктури), внесено 5 змін щодо уточнення обсягу такої субвенції, переліку об'єктів та обсягів їх фінансового забезпечення. Ймовірно, така ситуація відбулася через неналежне фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) щодо обсягів та напрямів виділення коштів з такого фонду, проте існують і певні об'єктивні чинники, через які це склалося (наприклад, невідкладність реагування на надзвичайні події, складність обстеження зруйнованих об'єктів та відповідно складання проектно-кошторисної документації).

У 2023 р. відповідно до пункту 56 розділу VI Кодексу врегульовано питання обліку надходження і використання коштів, які надходять на рахунки

головних розпорядників, відкриті в НБУ (про що зазначено вище). На виконання цієї норми Урядом прийнято низку нормативно-правових актів та започатковано складання і подання Казначейством відповідних звітів. Так, у 2023 р. надходження таких коштів загалом становили 2 млрд грн. Рішеннями Уряду кошти розподілені 7 головним розпорядникам в обсязі 932,2 млн грн (або 45,9% надходжень таких коштів), а проведено видатків у сумі 600,3 млн грн (або 64,4% обсягу розподілених коштів і 29,5% надходжень таких коштів). Лише МОН (48,3 млн грн), Міноборони (18,6 млн грн) та МВС (17 млн грн) використали розподілені кошти у повному обсязі. Рахункова палата дійшла висновку, що у 2023 р. головними розпорядниками не забезпечено використання таких коштів, зауваживши, серед іншого, що не розподілялися і не використовувалися кошти з 9 рахунків 8 головних розпорядників на загальну суму 484 млн грн /з 14 відкритих рахунків 11 головним розпорядникам/.

Протягом 2023 р. **кредиторська заборгованість** за видатками державного бюджету суттєво скоротилася (в 4,5 раза, або на 8,1 млрд грн) і на кінець року її обсяг становив **2,31 млрд грн** (з них за загальним фондом – 1,8 млрд грн) та був навіть дещо меншим "довоєнного" періоду (на 01.01.2022 – 2,34 млрд грн). Зменшення загального обсягу такої заборгованості відбулося переважно за бюджетною програмою "Забезпечення діяльності Збройних Сил України, підготовка кадрів і військ, медичне забезпечення особового складу, ветеранів військової служби та членів їхніх сімей, ветеранів війни" (код 2101020) (на 5,1 млрд грн), зокрема за поточними видатками (на 5 млрд грн), з них на закупівлю предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю (на 4,5 млрд грн), на що також звернула увагу Рахункова палата. У загальному обсязі такої заборгованості прострочена заборгованість залишилася майже в обсязі, що обліковувався на початок року, і на кінець року становила 1,3 млрд грн, з них за загальним фондом – 1,1 млрд грн і її питома вага досягла високого рівня – 57,2% (проти 14,7% на початок звітної періоду). Аналіз звітних даних щодо простроченої кредиторської заборгованості свідчить, що значна частина цієї заборгованості обліковується за міністерствами (відомствами), які реорганізовано, та за бюджетними програмами, бюджетні призначення за якими не визначено у державному бюджеті на 2023 р., відповідно така інформація потребує верифікації, актуалізації та упорядкування відповідно до наявних бюджетних зобов'язань бюджетних установ.

Щодо **дебіторської заборгованості** за видатками державного бюджету відстежується тенденція до подальшого нарощування її обсягу, який на кінець 2023 р. становив **306,2 млрд грн** (з них за загальним фондом – 268,2 млрд грн) і збільшився на 122,7 млрд грн (відповідно на 97,7 млрд грн), або на 66,9% (відповідно на 57,3%), з початку року. Обсяг такої заборгованості на кінець 2023 р. у 5,7 раза перевищував "довоєнний" обсяг (на 01.01.2022 – 53,4 млрд грн) і становив 7,6% загального обсягу видатків державного бюджету за звітний період. Найбільше збільшення такої заборгованості відбулося за видатками Міноборони (на 76,7 млрд грн, або на 65,4%, і на кінець року становила 193,9 млрд грн), МВС (відповідно на 28,1 млрд грн, або майже в 3 рази, і 42,4 млрд грн), Адміністрації Держспецзв'язку (на 14,7 млрд грн, або в 5,5 раза,

і 17,9 млрд грн), Агентства відновлення (на 13,9 млрд грн, або в 4,5 раза, і 17,9 млрд грн), Мінстратегпром (на 4,3 млрд грн, або на 49%, і 13,2 млрд грн). У Висновках РП також вказано на зазначене і наголошено, що у Міноборони обліковується 193,9 млрд грн, або 63,3% загального обсягу дебіторської заборгованості розпорядників і одержувачів коштів державного бюджету. Прострочена дебіторська заборгованість навпаки зменшилася на 7,7 млрд грн і на кінець року становила 55,9 млрд грн, або 18,3% загального обсягу такої заборгованості.

Отже, аналіз бюджетної заборгованості за видатками державного бюджету свідчить про певні позитивні зміни, що відбулися у 2023 р., насамперед йдеться про погашення суттєвого обсягу кредиторської заборгованості (8,1 млрд грн) та досягнення її "довоєнного" рівня, що свідчить про покращення фінансового дисципліни розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Натомість, стан і динаміка дебіторської заборгованості, особливо за видатками на оборону, потребує постійного моніторингу, аналізу причин її нарощування та оцінювання її правової та економічної обґрунтованості з огляду на обмеженість фінансових ресурсів держави в умовах воєнного стану та значні потреби сектору національної безпеки та оборони.

У 2023 р. **надано кредитів** з державного бюджету в сумі **9,3 млрд грн** (або 15,4% уточненого плану), у т.ч. за загальним фондом – 0,3 млрд грн (або 3,6% уточненого плану), за спеціальним фондом – 9 млрд грн (або 17,4% уточненого плану). Такий стан виконання планових показників є наслідком невикористання у запланованому обсязі коштів на виконання державою гарантійних зобов'язань за позичальників, що отримали кредити під державні гарантії і самостійно виконали боргові зобов'язання, а також незначних обсягів вибірки коштів, отриманих від зовнішніх запозичень для реалізації інвестпроектів у частині кредитування, навіть за тими проектами, за якими Кабінет Міністрів приймав рішення щодо збільшення обсягів надання кредитів з бюджету і які спрямовані на вирішення пріоритетних завдань, зокрема щодо підвищення надійності постачання електроенергії в Україні, розвитку міського пасажирського транспорту. **Повернення кредитів** до державного бюджету здійснено в сумі **14,8 млрд грн** (на 17,2% менше плану), у т.ч. за загальним фондом – 11,4 млрд грн (на 20,6% менше плану), за спеціальним фондом – 3,4 млрд грн (на 3,4% менше плану).

ЩОДО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

У 2023 р. ДФРР первинно визначено у Законі за загальним фондом державного бюджету в обсязі 2 млрд грн. Затим законом № 3166–ІХ встановлені особливості розподілу таких коштів та окремі вимоги щодо оцінки і відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів ДФРР, зокрема, відповідно до статті 37 Закону у 2023 р. кошти ДФРР належало використовувати у визначеному Урядом порядку та їх розподіл за адміністративно-територіальними одиницями та відповідними програмами і проектами мав затверджуватися Кабінетом Міністрів за результатами відкритого голосування громадян засобами Порталу Дія. Водночас, законом № 3166–ІХ з урахуванням необхідності фінансового

забезпечення першочергових потреб держави щодо відсічі збройної агресії відповідні видатки виключено та на 2 млрд грн збільшено видатки Міноборони на розвиток, закупівлю, модернізацію та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання, а також доручено у 2024 р. врахувати особливості використання коштів ДФРР відповідно до статті 37 Закону. За поясненням Мінінфраструктури відповідний порядок використання коштів ДФРР не затверджувався Урядом, оскільки на 2024 р. кошти ДФРР не передбачено.

Відносини між державним та місцевими бюджетами у 2023 р. будувалися в умовах дії воєнного стану та з урахуванням викликів, пов'язаних із збройною агресією, що зумовила значні руйнування виробничого потенціалу та інфраструктури міст, селищ, сіл, призвела до вимушеного переселення мільйонів людей, негативно позначилася на результатах економічної діяльності та виконанні бюджетів. У звітному періоді, як і у попередньому році, встановлено відносини між державним бюджетом і 1582 місцевими бюджетами (у т.ч. 1438 бюджетами сільських, селищних, міських територіальних громад, 119 районними бюджетами, 24 обласними бюджетами і бюджетом м. Києва).

У 2023 р. з державного бюджету надано трансферти місцевим бюджетам у сумі 177,4 млрд грн, що становило 95,3% бюджетних призначень та 86,8% уточненого плану (*плану з урахуванням трансфертів, надання яких передбачалося за рішеннями Уряду, прийнятими відповідно до Кодексу, на загальну суму 18,2 млрд грн*), у т.ч. за загальним фондом – 148,6 млрд грн (або 96,2% бюджетних призначень та 95,2% уточненого плану), за спеціальним фондом – 28,8 млрд грн (або 90,9% бюджетних призначень та 59,7% уточненого плану).

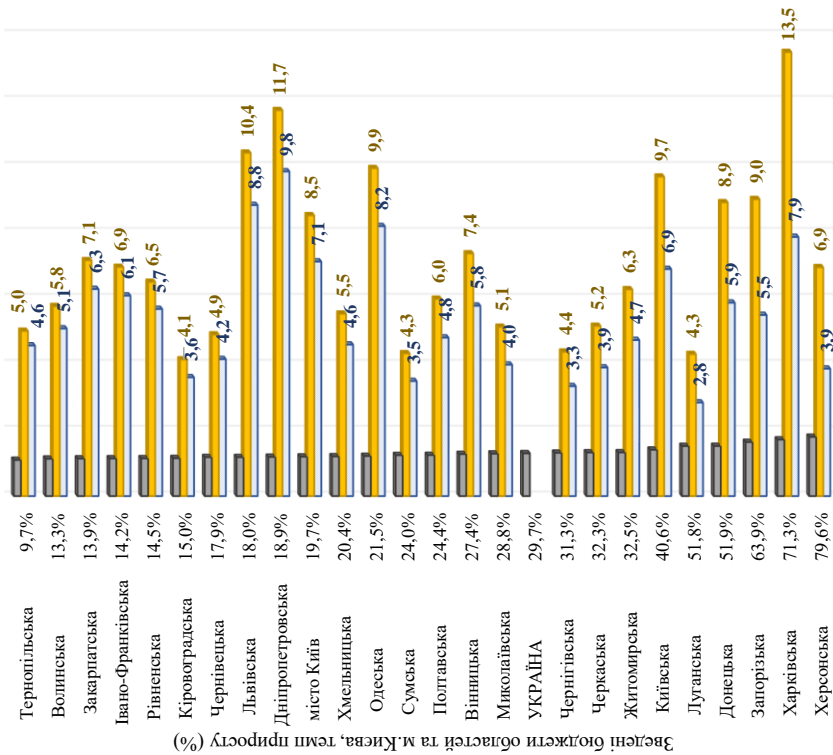
Загальний обсяг наданих місцевим бюджетам трансфертів порівняно з 2022 р. збільшився на 40,6 млрд грн, або на 29,7%, у т.ч. за загальним фондом – на 19,6 млрд грн, або на 15,2%, за спеціальним фондом – на 21 млрд грн, або у 3,7 рази. При цьому за зведеними бюджетами 9 областей приріст трансфертів вищий середнього показника по Україні і знаходиться в межах від 31,3% (Чернігівська обл.) до 79,6% (Херсонська обл.), найнижчий приріст становить 9,7% (Тернопільська обл.).

Обсяг наданих у 2023 р. з державного бюджету трансфертів становив 27,2% доходів місцевих бюджетів, що на 2,6 відс. пункти більше відповідного показника 2022 р. При цьому частка трансфертів у загальному обсязі доходів за зведеними бюджетами 17 областей була вище середнього показника по Україні і сягала від 27,5% (Сумська обл.) до 74,9% (Луганська обл.), тоді як у 2022 р. такий показник знаходився у межах від 25,1% до 47,9%.

У звітному періоді місцевим бюджетам надані дотації у сумі 50,3 млрд грн (або 88,9% бюджетних призначень та 88,1% уточненого плану), що у 2,3 рази більше порівняно з 2022 р. У загальному обсязі трансфертів загального фонду державного бюджету обсяг дотацій склав 33,9% із зростанням проти 2022 р. у 2,3 рази. Переважну їх частку (57,5%) становила базова дотація, що перерахована місцевим бюджетам у передбаченому Законом обсязі (28,96 млрд грн), який у 1,8 рази перевищив обсяг 2022 р. та засвідчив про зниження спроможності місцевих бюджетів. При цьому кількість місцевих бюджетів, що отримували базову дотацію, зросла на 83 (до 1172).

Трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам у 2022-2023 роках

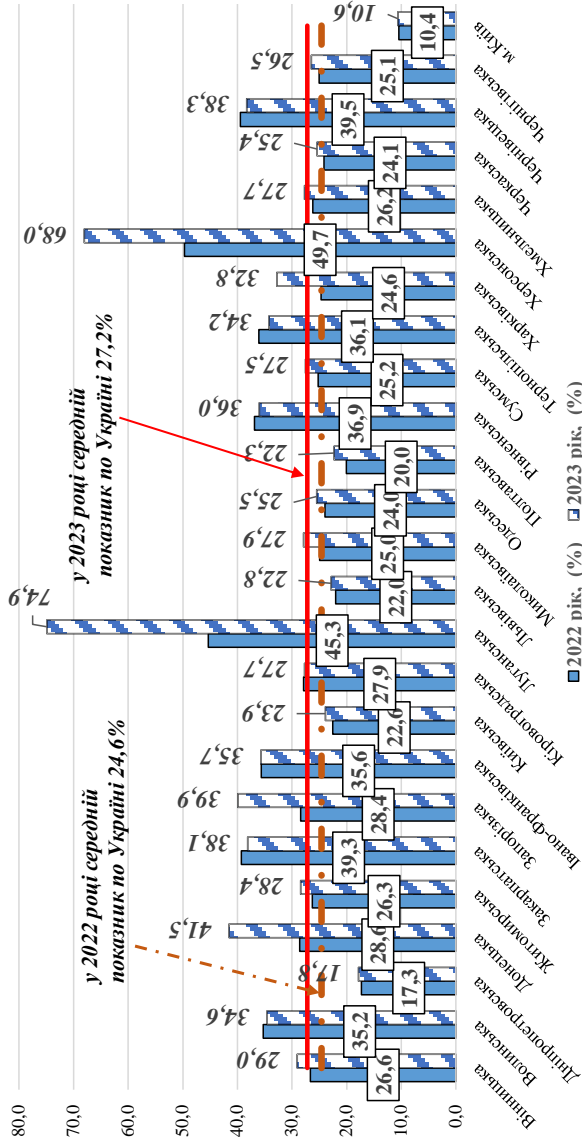
Надані трансферти з державного бюджету у 2022-2023 роках, (млрд.грн.)

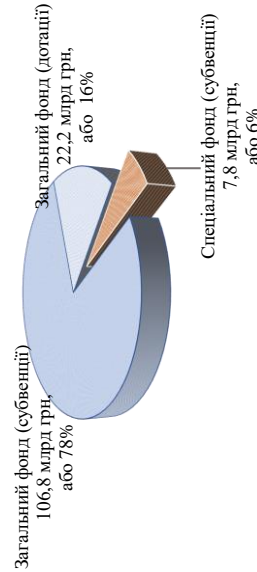
■ пріоритет ■ 2023 рік □ 2022 рік

Зведені бюджети областей та м.Києва, темп приросту (%)

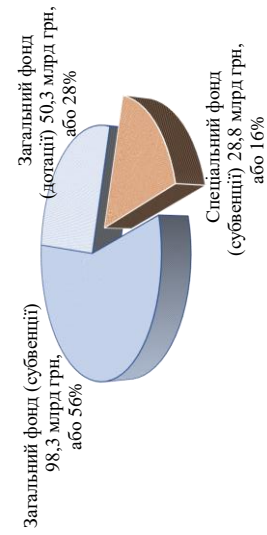
Питома вага трансфертів з державного бюджету у загальному обсязі доходів за зведеними бюджетами областей і м.Києва за 2022 та 2023 роки (%)

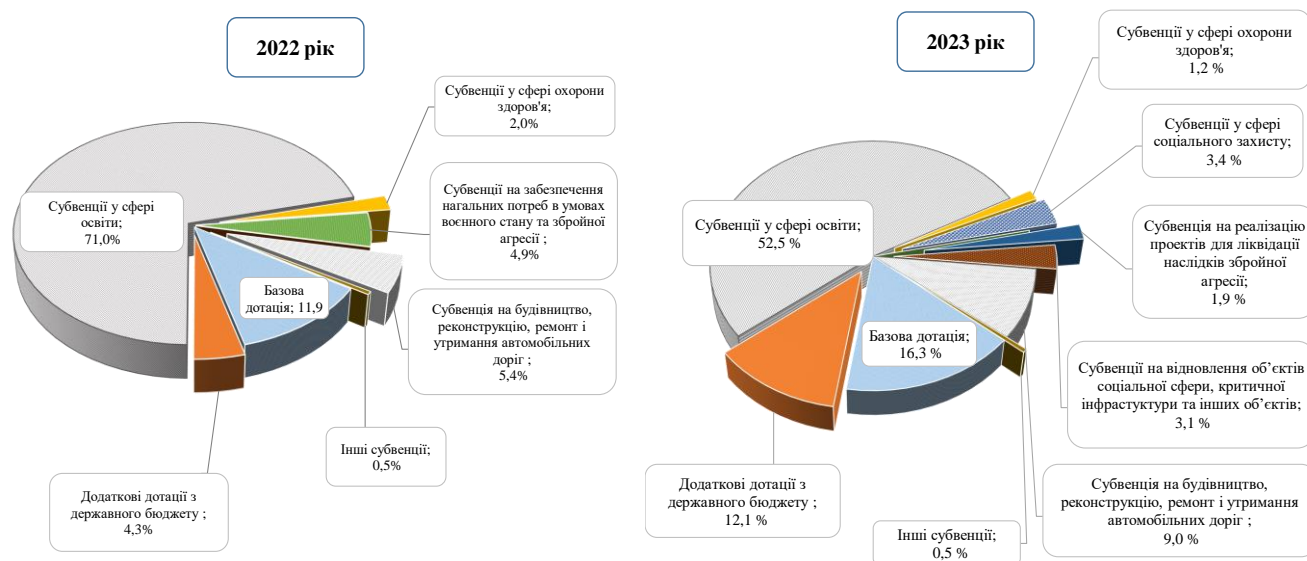
Структура трансфертів з державного бюджету у 2022 році (136,8 млрд грн)

Структура трансфертів з державного бюджету у 2023 році (177,4 млрд грн)

Структура трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам у 2022-2023 роки, %

Додаткові дотації надано місцевим бюджетам у сумі 21,4 млрд грн (або 77,3% бюджетних призначень та 75,9% уточненого плану), що у 3,6 раза більше, ніж у 2022 р., з них 17,2 млрд грн (80,4%) – додаткова дотація на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією РФ. Така додаткова дотація передбачена Законом вперше в обсязі 23,93 млрд грн для вирівнювання диспропорцій у місцевих бюджетах, які виникли у зв'язку з збройною агресією (передусім, для компенсації втрат місцевих бюджетів), та для першочергового спрямування на оплату праці з нарахуваннями працівників бюджетних установ (недопущення прострочення кредиторської заборгованості із зазначених виплат) і перерахування реверсної дотації до державного бюджету. Її розподіл між місцевими бюджетами здійснювався згідно з постановою КМУ від 30.12.2022 № 1477 (із змінами) за визначеними параметрами та відповідними формулами, внаслідок застосування яких нерозподіленими залишилися кошти у сумі 6,8 млрд грн, або 28,3% обсягу (що у свою чергу зумовило низький рівень виконання планових показників додаткової дотації, а відтак і додаткових дотацій загалом). Загалом зазначену дотацію отримали 1130 бюджетів територіальних громад.

Субвенції надані місцевим бюджетам у сумі 127,1 млрд грн (або 98,1% бюджетних призначень та 86,3% уточненого плану), що на 12,4 млрд грн, або на 10,8%, більше ніж у 2022 р. та серед іншого обумовлено передачею до місцевих бюджетів за рішенням Уряду ряду субвенцій за спеціальним фондом, пов'язаних з ліквідацією наслідків збройної агресії (7,5 млрд грн) та здійсненням заходів у сфері освіти (3,2 млрд грн). При цьому із загального фонду державного бюджету до місцевих бюджетів передано субвенції у сумі 98,3 млрд грн (або 100,4% бюджетних призначень і 99,3% уточненого плану), що на 8,6 млрд грн, або на

8%, менше ніж у 2022 р, із спеціального фонду – у сумі 28,8 млрд грн (або 90,9% бюджетних призначень і 59,7% уточненого плану), що на 20,98 млрд грн, або у 3,7 раза більше ніж у 2022 р.

Найбільшу питому вагу серед субвенцій становила освітня субвенція, особливістю надання якої у 2023 р. стало її перерахування місцевим бюджетам із загального і спеціального фондів державного бюджету загалом у сумі 90,7 млрд грн. Так, із загального фонду надано освітню субвенцію у сумі 87,45 млрд грн, або 99,9% бюджетних призначень, що на 9,2 млрд грн, або на 9,5%, менше ніж у 2022 р. Проведені видатки загального фонду місцевих бюджетів за цією субвенцією становили 86,31 млрд грн (або 98,6% бюджетних призначень), а збережені на рахунках відповідних місцевих бюджетів залишки коштів на кінець 2023 р. – 1,14 млрд грн для їх використання у 2024 р. з урахуванням цільового призначення та на матеріально-технічне забезпечення закладів, що надають загальну середню освіту. Із спеціального фонду надано освітню субвенцію у повному обсязі – 3,2 млрд грн (*це залишки коштів за освітньою субвенцією на кінець 2022 р., що на виконання статті 32 Закону спрямовані до спеціального фонду державного бюджету*), її розподіл між місцевими бюджетами та цільове спрямування (*для закупівлі засобів навчання та мультимедійного обладнання в рамках реалізації заходів із забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти "Нова українська школа", забезпечення викладання навчального предмета "Захист України"*) визначено у вересні та грудні 2023 р. (згідно з постановами КМУ від 19.09.2023 № 1023, від 19.12.2023 № 1346 і від 27.12.2023 № 1374), що зумовило вкрай низький рівень використання таких коштів з місцевих бюджетів (0,3 млрд грн, або 8,8%) та значний їх залишок за спеціальним фондом на кінець 2023 р. – 2,94 млрд грн. Звернувши увагу на такий залишок, Рахункова палата зауважила, що прийняття рішень Уряду щодо розподілу частини таких коштів у грудні унеможливило їх використання.

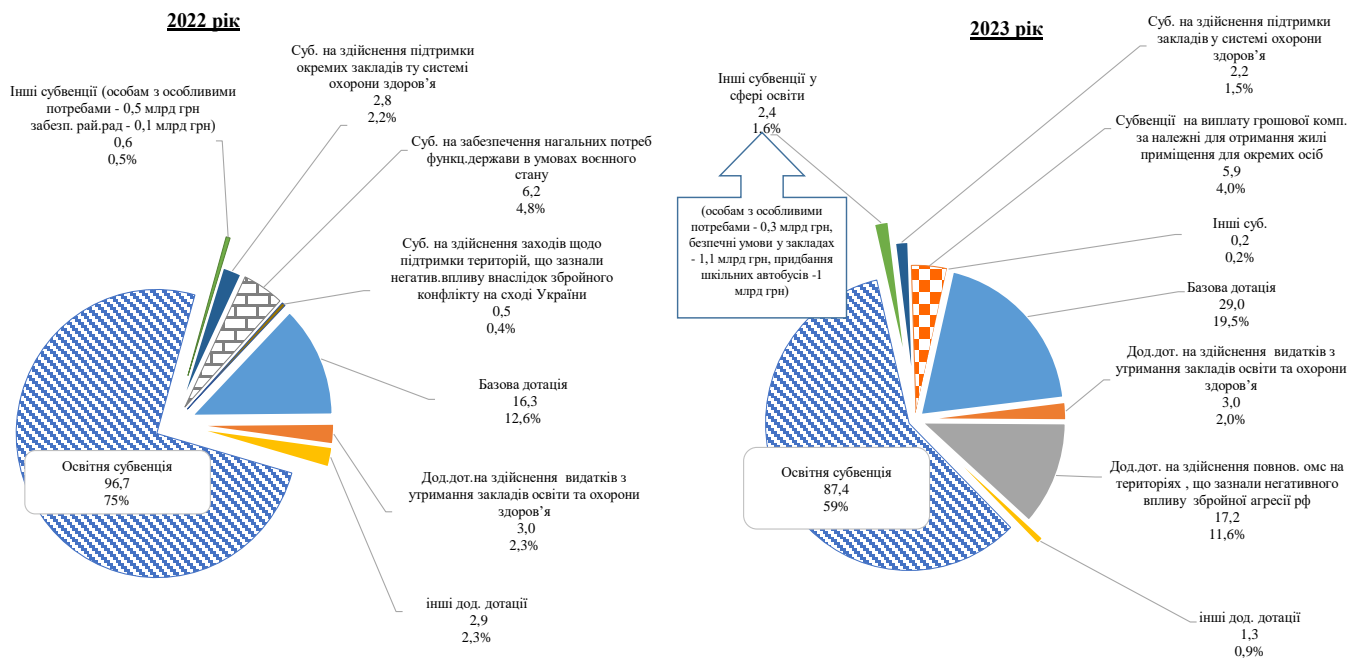
Поряд з тим, на відміну від 2022 р. у звітному періоді місцевим бюджетам із загального фонду державного бюджету надані субвенції, зокрема на:

облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти у сумі 1,1 млрд грн, або 73,4% бюджетних призначень;

придбання шкільних автобусів у сумі 0,97 млрд грн, або 97,2% бюджетних призначень;

виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для осіб (сімей) згідно із Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та потребують поліпшення житлових умов (4 субвенції), – загалом у сумі 5,9 млрд грн, або 107,3% бюджетних призначень та 99,5% уточненого плану (*збільшено на 428,8 млн грн*).

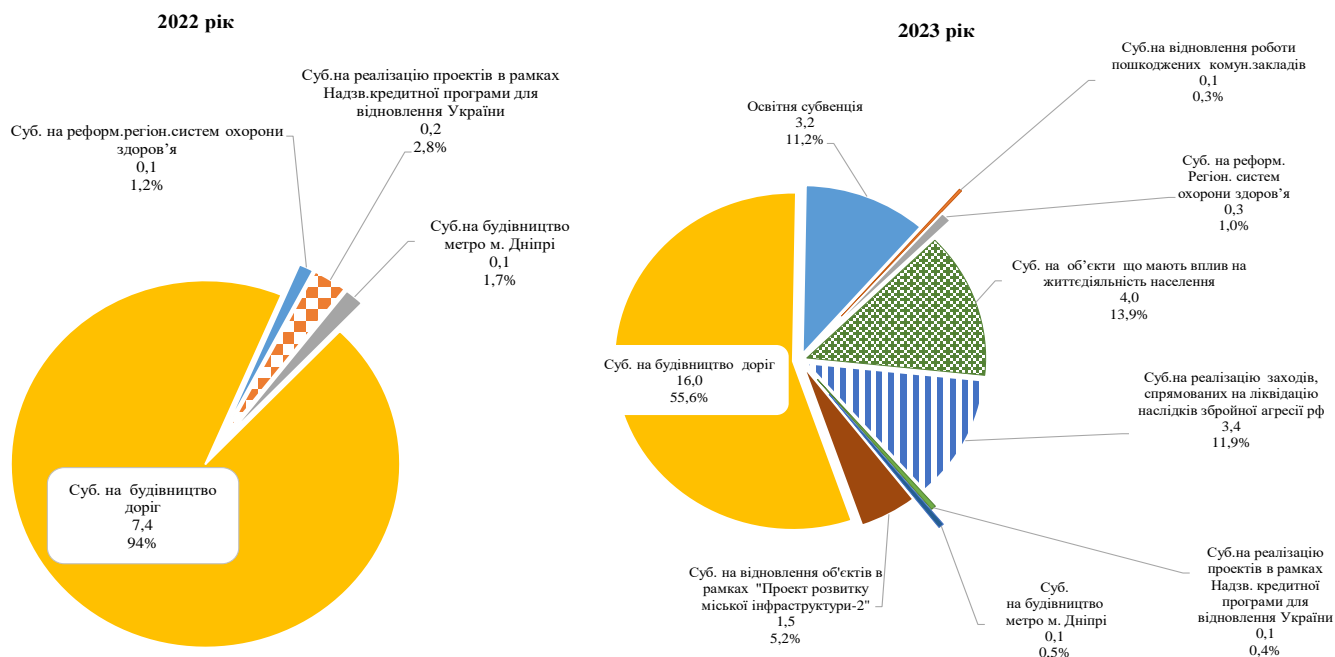
Структура трансфертів із загального фонду державного бюджету за 2022 та 2023 роки, млрд грн

З-поміж субвенцій загального фонду не перераховано місцевим бюджетам субвенцію на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження, у сумі 58,7 млн грн, хоча надходження до загального фонду державного бюджету відповідного збору становили 1,5 млрд грн.

У звітному періоді порівняно з 2022 р. на 10,5 відс. пункти зросла питома вага субвенцій із спеціального фонду державного бюджету і становила 16,2% обсягу наданих з державного бюджету трансфертів.

Структура трансфертів із спеціального фонду державного бюджету за 2022 та 2023 роки, млрд грн

Найвагомішою серед таких субвенцій була субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах, що передана місцевим бюджетам у запланованому обсязі (16 млрд грн), що у 2,2 раза більше, ніж у 2022 р. Видатки місцевих бюджетів за цією субвенцією проведені у сумі 17,9 млрд грн (з урахуванням залишку на 01.01.2023 – 5,5 млрд грн), або 111,4% бюджетних призначень та 82,9% обсягу наданих коштів з урахуванням зазначеного залишку. Станом на 01.01.2024 на рахунках місцевих бюджетів збережено залишки коштів за субвенцією у сумі 3,7 млрд грн, що у 2024 р. в умовах відсутності джерел надходжень до державного дорожнього фонду можуть використовуватися з урахуванням цільового призначення субвенції (згідно із статтею 36 Закону України "Про Державний бюджет України на 2024 рік").

Крім того, у 2023 р. відповідно до статей 29 та 34 Закону із спеціального фонду державного бюджету за окремими рішеннями Кабінету Міністрів місцевим бюджетам передбачалися субвенції, зокрема на:

реалізацію проектів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії (за рахунок коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії), у сумі 9,3 млрд грн, з яких використано лише 3,4 млрд грн, або 36,9% (невикористані кошти повернуті до державного бюджету і стали джерелом формування цього фонду у 2024 р.);

проектування, відновлення, будівництво, модернізацію, облаштування, ремонт об'єктів будівництва громадського призначення, соціальної сфери, культурної спадщини, житлово-комунального господарства, інших об'єктів, що мають вплив на життєдіяльність населення (за рахунок залишків коштів спеціального фонду державного бюджету, що надійшли у 2022 р. від ЄІБ в рамках окремих інвестпроектів), у сумі 4 млрд грн, з яких використано з місцевих бюджетів 0,9 млрд грн, або 22,3% (невикористані кошти у сумі 3,1 млрд грн згідно з пунктом 15 Прикінцевих положень Закону збережено на рахунках місцевих бюджетів для здійснення відповідних витрат у 2024 р. з урахуванням їх цільового призначення).

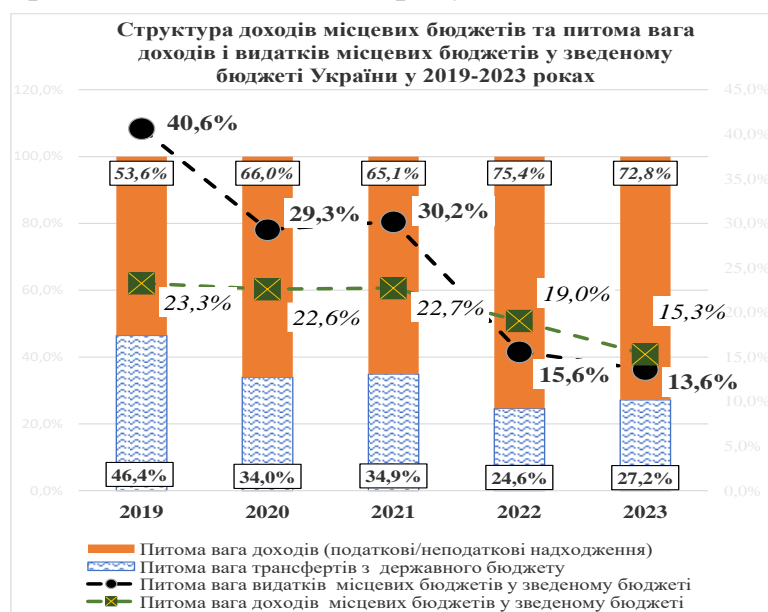
Водночас, до місцевих бюджетів не перераховано субвенції спеціального фонду державного бюджету на реалізацію проектів в рамках Програми з відновлення України, на подовження третьої лінії метрополітену у місті Харкові на суму 6,8 млрд грн, а субвенцію на реалізацію проектів в рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України передано у сумі 0,1 млрд грн, або 7,5% передбаченого обсягу (1,7 млрд грн). За оцінкою Рахункової палати, значне невиконання бюджетних програм щодо надання субвенцій місцевим бюджетам для реалізації проектів за рахунок кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду державного бюджету від ЄБРР, ЄІБ і МБРР, зокрема спричинено довготривалим узгодженням з кредиторами договорів, які укладаються для реалізації таких проектів, затримками з підписанням контрактів з виконавцями робіт на об'єктах та поставкою техніки й обладнання для відновлення об'єктів критичної інфраструктури.

Загалом такий стан з передачею до місцевих бюджетів субвенцій спеціального фонду державного бюджету зумовив низький рівень виконання планових показників надання трансфертів місцевим бюджетам. До державного бюджету повернуто невикористані кошти за субвенціями (включаючи залишки 2022 р.) у сумі 8,7 млрд грн, у т.ч. за загальним фондом – 1,6 млрд грн, за спеціальним фондом – 7,1 млрд грн.

Видатки місцевих бюджетів за субвенціями з державного бюджету проведено у сумі 122,9 млрд грн (з урахуванням залишку коштів на рахунках місцевих бюджетів на 01.01.2023 у сумі 9,4 млрд грн), або 83,5% бюджетних призначень та 90,1% наданих коштів з урахуванням обсягу залишків. При цьому на кінець 2023 р. на рахунках місцевих бюджетів збережено залишки коштів за субвенціями у сумі 11,23 млрд грн, з яких на рахунках загального фонду 1,36 млрд грн, на рахунках спеціального фонду – 9,87 млрд грн.

Відповідно до частини шостої статті 108 Кодексу та статей 19, 25, 31, 32 і 34 Закону протягом звітного періоду за 42 рішеннями Уряду здійснювався розподіл та перерозподіл між місцевими бюджетами окремих субвенцій (згідно з абзацом 20 підпункту 1 пункту 22 розділу VI Кодексу такі рішення не потребували погодження з Комітетом). Більше третини таких рішень (15 рішень) приймалася у жовтні–грудні 2023 р., що створило передумови для неповного освоєння відповідних коштів з місцевих бюджетів.

Надання у 2023 р. окремих субвенцій в обсягах менше плану, тривале затвердження розподілів деяких субвенцій між місцевими бюджетами, перерахування відповідних коштів у листопаді–грудні, повернення невикористаних коштів до державного бюджету та наявність на кінець року на рахунках місцевих бюджетів залишків невикористаних коштів за субвенціями свідчить про неналежне управління бюджетними коштами та низьку виконавську дисципліну центральних і місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

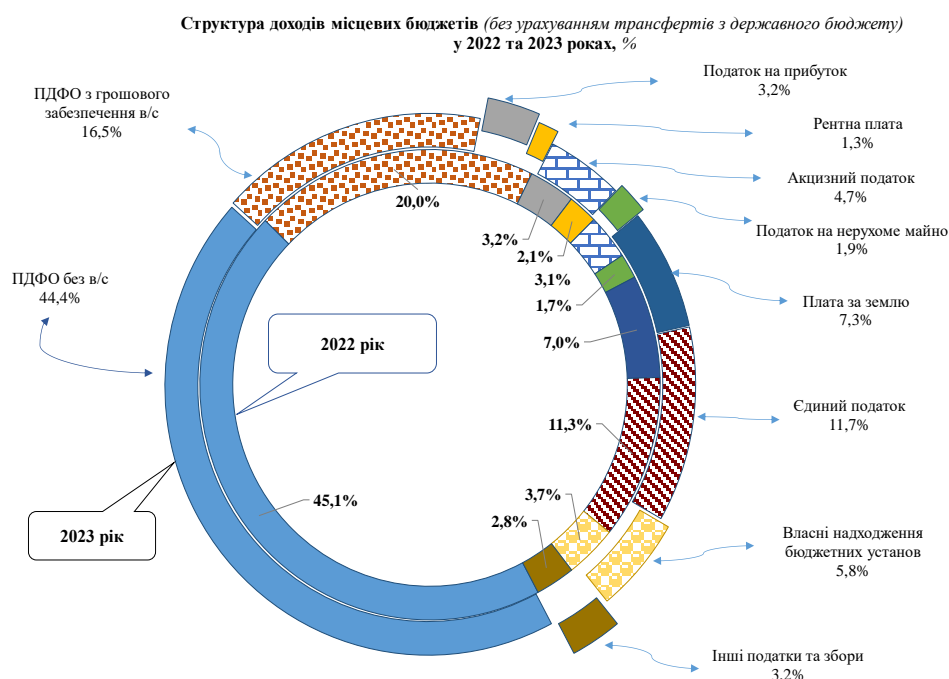

Основними складовими ресурсу місцевих бюджетів є доходи таких бюджетів та трансферти з державного бюджету, співвідношення яких у 2023 р. становило 72,8% і 27,2% відповідно та порівняно з 2022 р. на 2,6 відс. пункти змінилося на користь трансфертів у зв'язку із збільшенням їх обсягу. При цьому питома вага доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України зменшилася на 3,7 відс. пункти

і становила 15,3% (тоді як у 2021 р. такий показник дорівнював 22,7%), що насамперед пов'язано із значним збільшенням доходів державного бюджету.

За 2023 р. до місцевих бюджетів надійшло 475,3 млрд грн доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів), що на 56,9 млрд грн, або на 13,6%, більше, ніж у 2022 р, з них доходи загального фонду становили 441,9 млрд грн та порівняно з 2022 р. збільшилися на 43,8 млрд грн, або на 11%, доходи спеціального фонду – 33,3 млрд грн та збільшилися на 13,1 млрд грн, або на 64,5%. Такий приріст доходів місцевих бюджетів досягнуто серед іншого за рахунок зростання надходжень податку на доходи фізичних осіб, акцизного податку, єдиного податку, податку на майно, власних надходжень бюджетних установ.

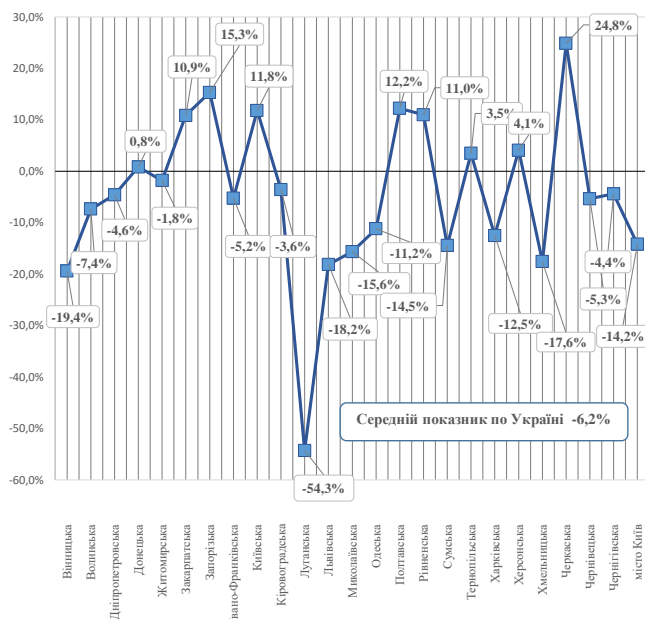
Найбільшу питому вагу у доходах місцевих бюджетів становив податок на доходи фізичних осіб (60,9%), надходження якого порівняно з 2022 р. зросли на 17,2 млрд грн, або на 6,3% (що насамперед пов'язано із зростанням на 17,3% розміру середньої зарплати в Україні) до 289,4 млрд грн.

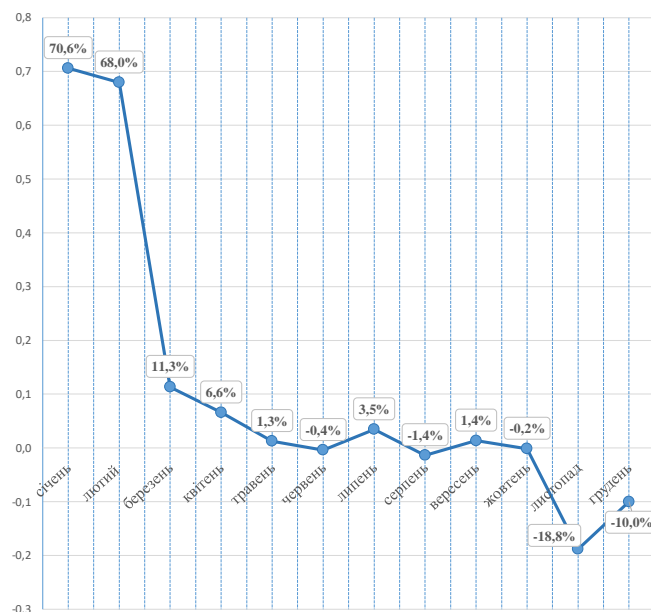
Водночас на стан надходжень такого податку до місцевих бюджетів суттєвий вплив мала реалізація пункту 60 розділу VI Кодексу щодо зарахування з 01.10.2023 до спеціального фонду державного бюджету частини "військового ПДФО" (про що зазначено вище). "Військовий" ПДФО у 2023 р. склав 27,1% податку на доходи фізичних осіб, що зараховується до місцевих бюджетів, його надходження до місцевих бюджетів порівняно з 2022 р. зменшилися на 5,2 млрд грн, або на 6,2%, і становили 78,4 млрд грн, а також зумовили спад надходжень податку на доходи фізичних осіб.

Надходження ПДФО з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу

Зміна обсягу податку у 2023 році порівняно з 2022 роком, %

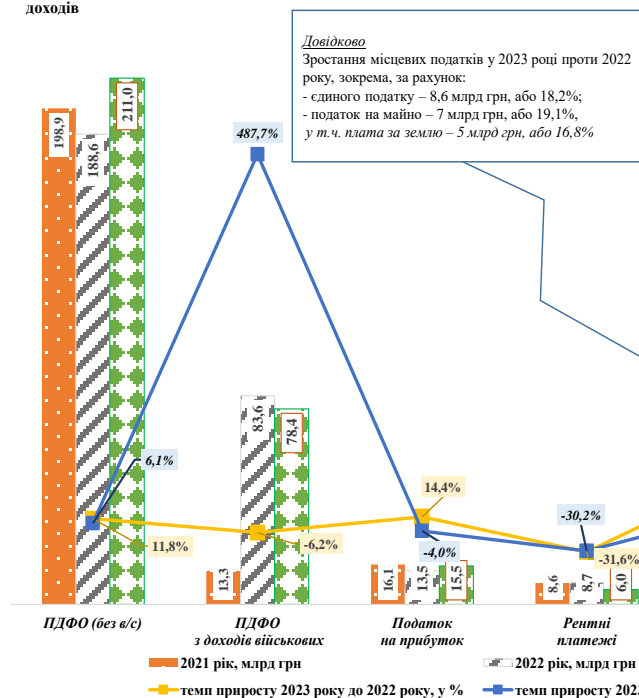
Динаміка помісячних надходжень податку у 2023 році порівняно з відповідним періодом 2022 року

Вагомий приріст доходів місцевих бюджетів порівняно з 2022 р. відбувся також щодо акцизного податку – на 9,3 млрд грн, або на 71,2%, єдиного податку – на 8,6 млрд грн, або на 18,2% (що в основному стало наслідком внесення законодавчих змін у червні 2023 р. щодо особливостей оподаткування у період воєнного стану) і податку на майно – на 7 млрд грн, або на 19,1%, зокрема плати за землю – на 5 млрд грн, або на 16,8%, а також за власними надходженнями бюджетних установ – на 12,2 млрд грн, або на 79,7% (в основному за рахунок благодійних внесків, грантів та дарунків).

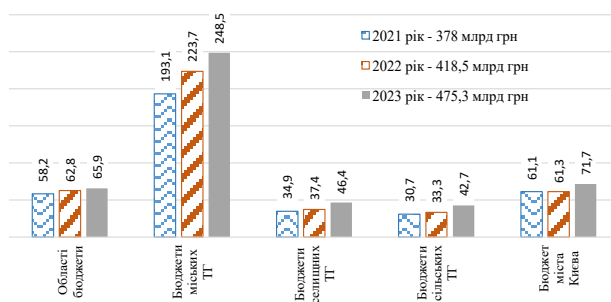
Доходи місцевих бюджетів за 2021-2023 роки

За окремими видами доходів

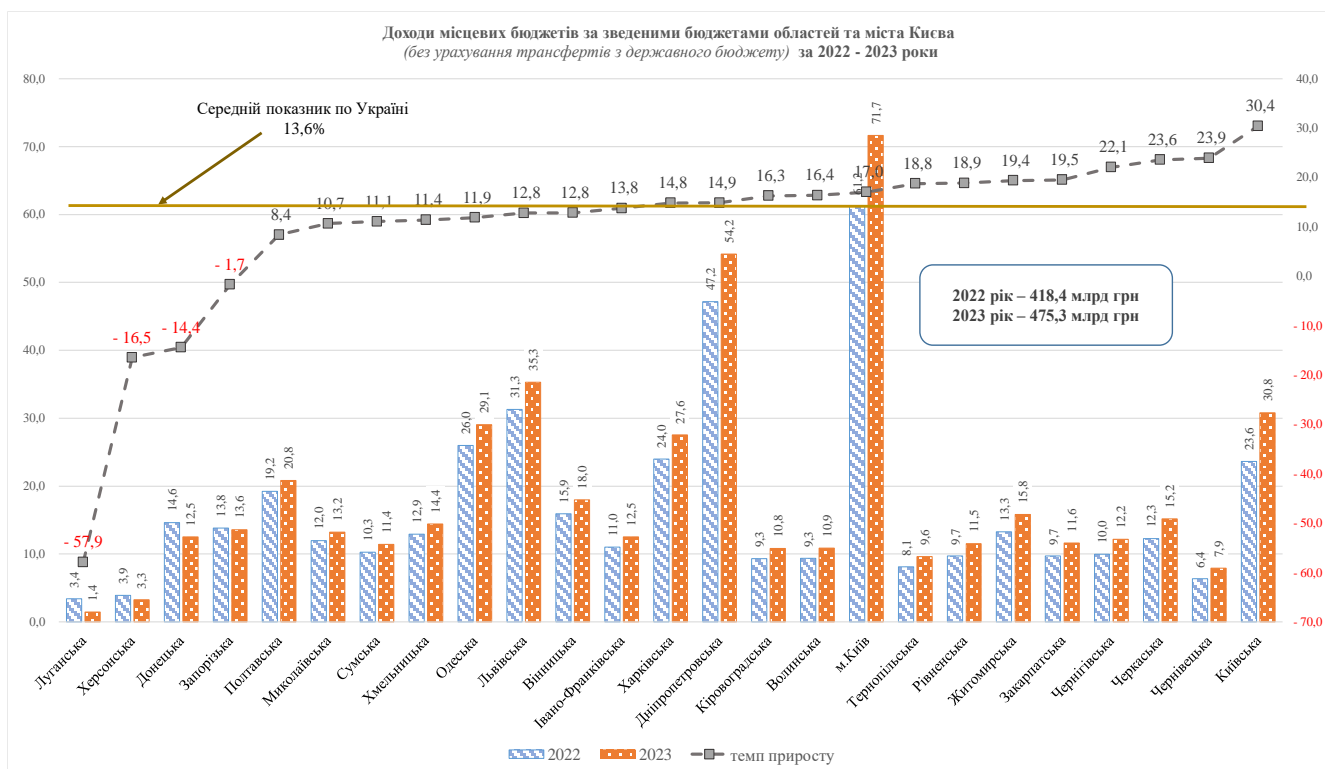

За видами місцевих бюджетів

(без урахування трансфертів з державного бюджету), млрд грн

Виконання планових показників доходів місцевих бюджетів у 2023 р. становило 102,3% із перевищенням на 10,8 млрд грн (у т.ч. за загальним фондом – 102,5%, за спеціальним фондом – 99,6%) та забезпечено за зведеними бюджетами 20 областей і м. Києва (у таких регіонах також відбувся приріст доходів порівняно з 2022р.).

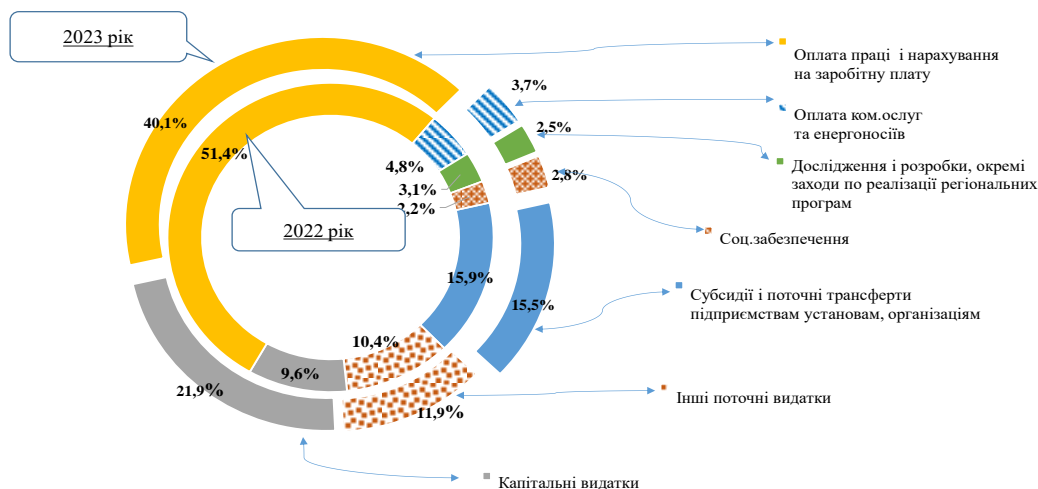
Видатки місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у 2023 р. становили 603,9 млрд грн, що на 104,4 млрд грн, або на 14,7% менше уточненого плану, з них видатки загального фонду – 445,5 млрд грн (на 40,7 млрд грн, або на 8,4%, менше уточненого плану), видатки спеціального фонду – 158,4 млрд грн (на 63,7 млрд грн, або на 28,7%, менше уточненого плану). Як і у 2022 р., видатки не проведені у запланованих обсягах насамперед у зв'язку з дотриманням вимушено встановленої пріоритетності і черговості при здійсненні видатків з урахуванням ресурсної забезпеченості єдиного казначейського рахунка в умовах воєнного стану.

Разом з тим, видатки місцевих бюджетів були більшими, ніж у 2022 р., на 129 млрд грн, або на 27,2%. Таке збільшення порівняно з 2022 р. відбулося завдяки приросту у 2,6 раза (або на 98,6 млрд грн) видатків спеціального фонду, насамперед капітальних видатків (у 2,9 раза, або на 86,7 млрд грн), що зокрема пов'язано із спрямуванням коштів на ліквідацію наслідків збройної агресії, відновлення житлового фонду, закладів соціально-культурної сфери та критичної інфраструктури, будівництво укріплень, придбання засобів безпеки.

Відповідно зазнала змін економічна структура видатків місцевих бюджетів, за якою на 12,3 відс. пункти проти 2022 р. зменшилися поточні видатки (78,1%) та збільшилися капітальні видатки (21,9%). При цьому у складі поточних видатків на 11,3 відс. пункти знизилася частка видатків на оплату праці з нарахуваннями, за капітальними видатками на 11,5 відс. пункти зросла частка

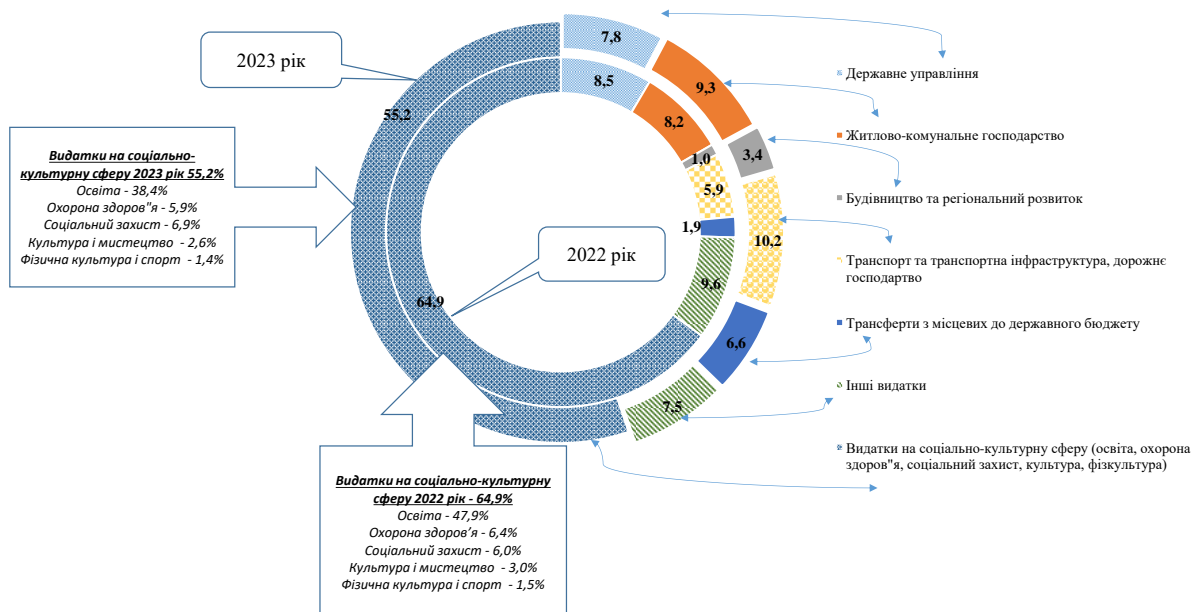
видатків на придбання обладнання, капітальний ремонт та реконструкцію, капітальне будівництво та капітальні трансферти.

Структура видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією 2022 – 2023 роки
(без трансфертів до державного бюджету), %

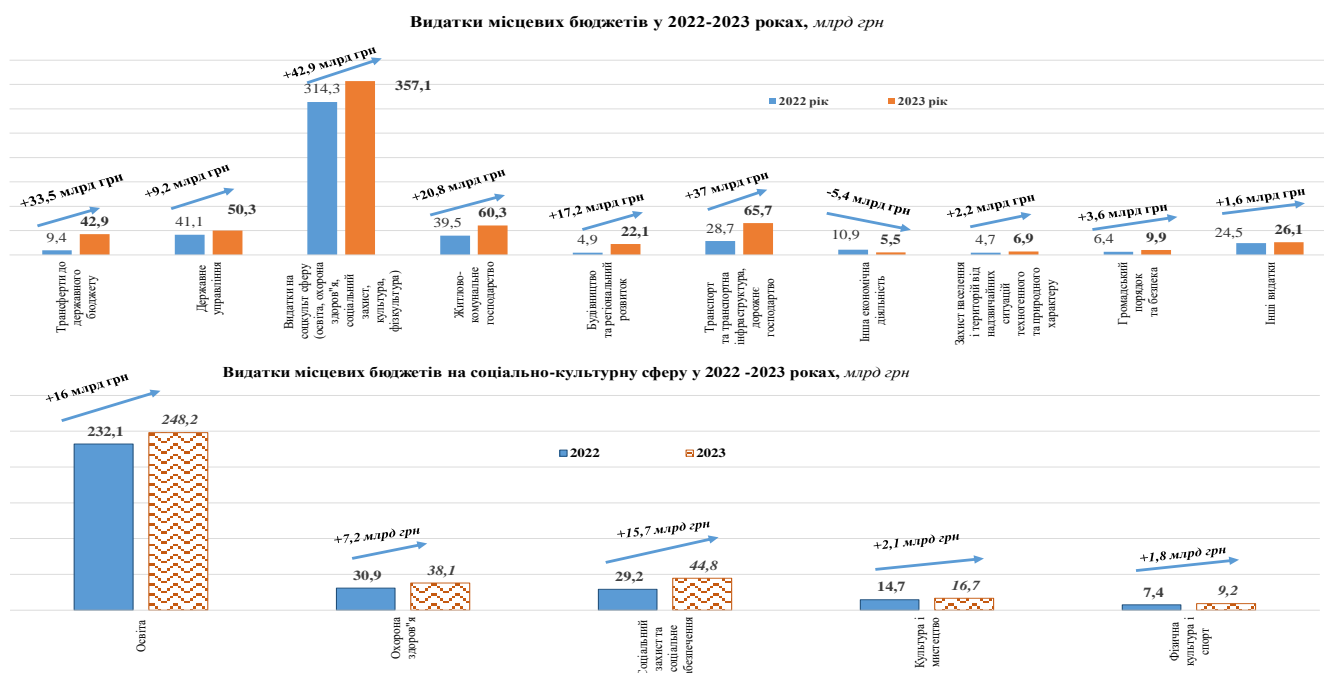
За функціональною ознакою традиційно найбільшу питому вагу видатків місцевих бюджетів становили видатки на соціально-культурну сферу – 55,2% (серед яких видатки на освіту – 38,4%, соціальний захист та соціальне забезпечення – 6,9%, охорону здоров’я – 5,9%), однак порівняно з 2022 р. частка таких видатків знизилася на 9,7 відс. пункти. Водночас, зросла частка видатків на транспорт, транспортну інфраструктуру та дорожнє господарство – на 4,3 відс. пункти, будівництво та регіональний розвиток – на 2,4 відс. пункти, житлово-комунальне господарство – на 1,1 відс. пункти, видатки, пов’язані із забезпеченням обороноздатності (громадський порядок та безпека, трансферти до державного бюджету на відповідну мету) – на 2,8 відс. пункти.

Структура видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією 2022 - 2023 роки, %

Загалом у 2023 р. на 2 відс. пункти зменшилася питома вага видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України і становила 13,6% (що передусім пов'язано із значним збільшенням видатків державного бюджету).

Порівняно з 2022 р. зростання видатків місцевих бюджетів у 2023 р. відбулося за всіма основними функціями, зокрема за видатками на: транспорт, транспортну інфраструктуру та дорожнє господарство – 37 млрд грн (у 2,3 раза), житлово-комунальне господарство – 20,8 млрд грн (на 52,5%), будівництво та регіональний розвиток – 17,2 млрд грн (у 4,5 раза), освіту – 16 млрд грн (на 6.9%), соціальний захист та соціальне забезпечення – 15,7 млрд грн (на 53,8%), громадський порядок та безпеку – 3,6 млрд грн (на 55,6%).

Найбільше зросли видатки місцевих бюджетів на надання трансфертів державному бюджету (на 33,5 млрд грн, або в 4,5 раза), до яких належать:

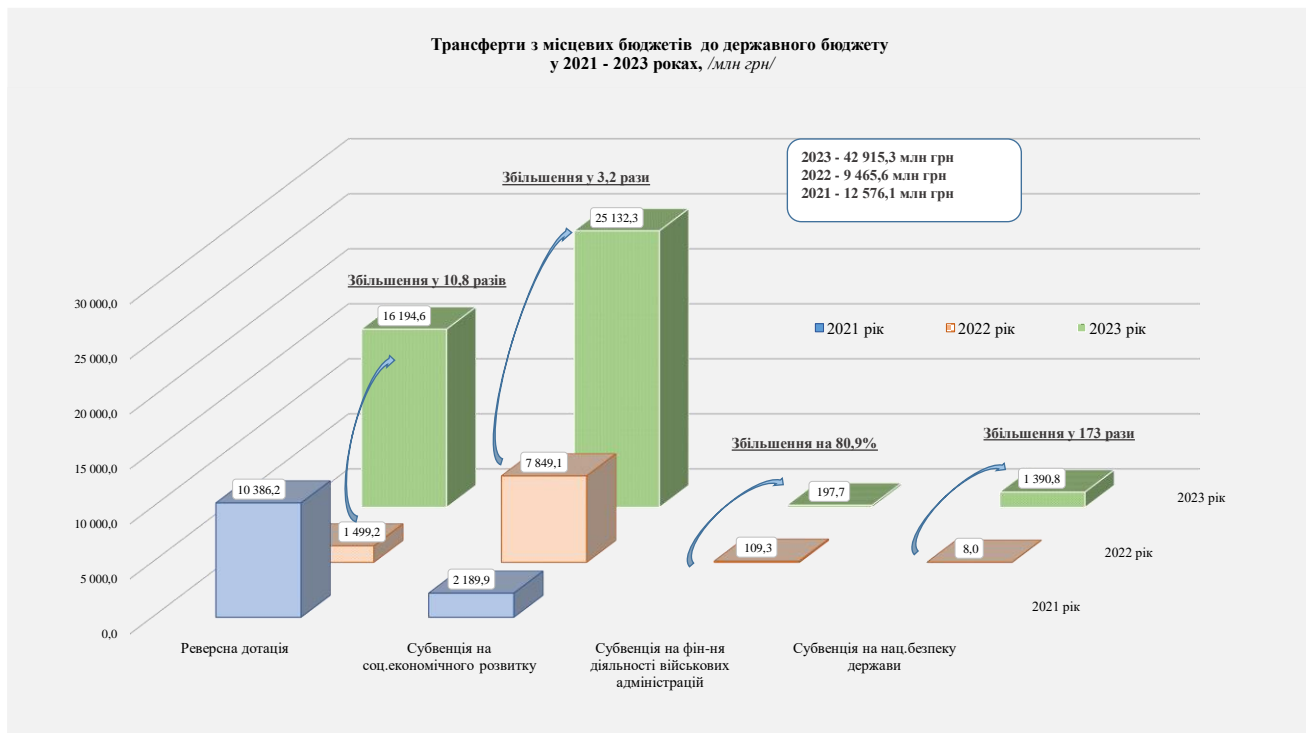
реверсна дотація, яка передана з 196 місцевих бюджетів у сумі 16,2 млрд грн (що на 14,7 млрд грн, або майже в 11 разів, більше, ніж у 2022 р.). Водночас такий обсяг реверсної дотації на 2,9 млрд грн (або на 15%) менше плану, оскільки відповідно до пункту 22 постанови КМУ від 09.06.2021 № 590 (із змінами) Казначейством не здійснювалося перерахування реверсної дотації до державного бюджету з місцевих бюджетів територій, на яких ведуться бойові дії або тимчасово окупованих, згідно з переліком, затвердженим Мініреінтеграції;

субвенція на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів, основним призначенням якої було здійснення заходів щодо зміцнення обороноздатності держави та підтримки ЗСУ, яка передана у сумі 25,1 млрд грн (що на 17,3 млрд грн, або у 3,2 раза, більше, ніж у 2022 р.);

субвенція на фінансування діяльності військових адміністрацій із виконання повноважень органів місцевого самоврядування, яка передана у сумі 0,2 млрд грн (що на 88,4 млн грн, або у 1,8 раза, більше, ніж у 2022 р.);

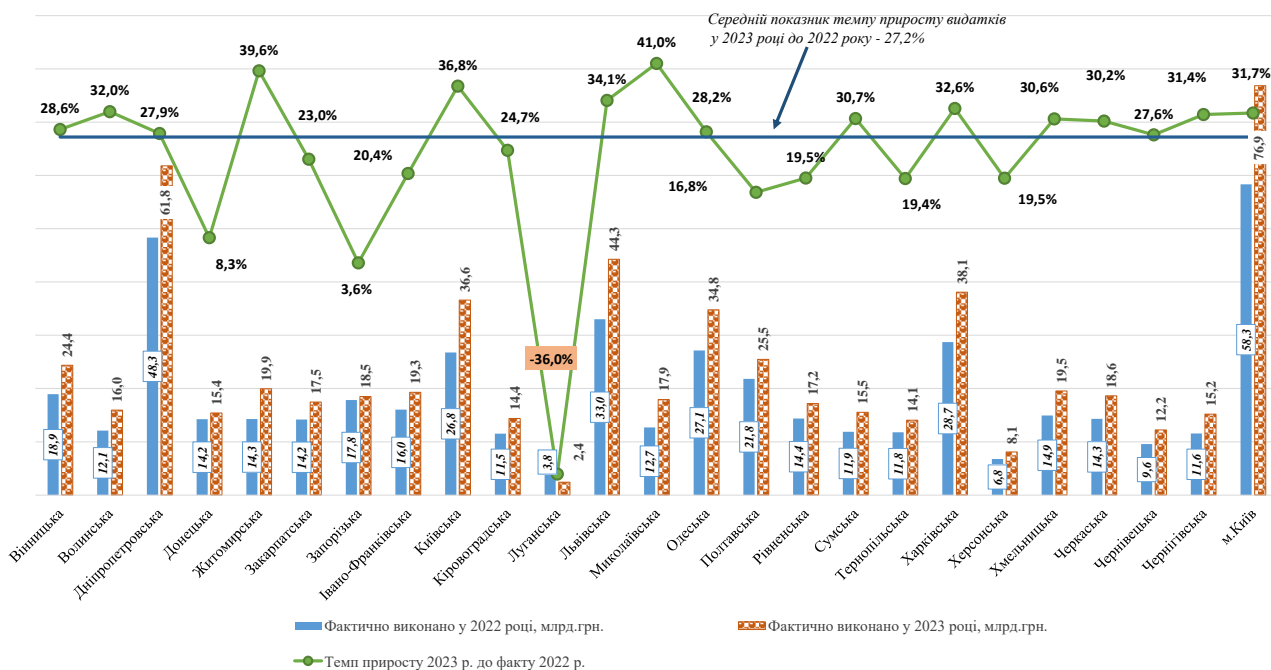
субвенція на перерахування коштів в умовах воєнного стану або для здійснення згідно із законом заходів загальної мобілізації та з метою відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози

небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, яка передана у сумі 1,4 млрд грн (у 2022 р. – лише 8 млн грн).

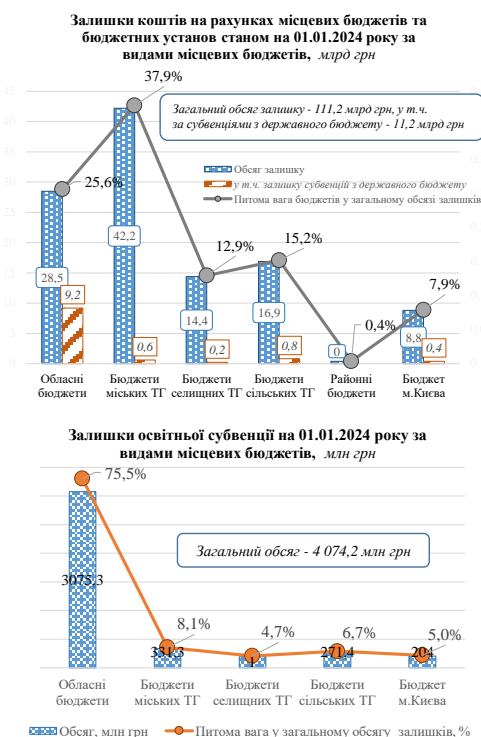
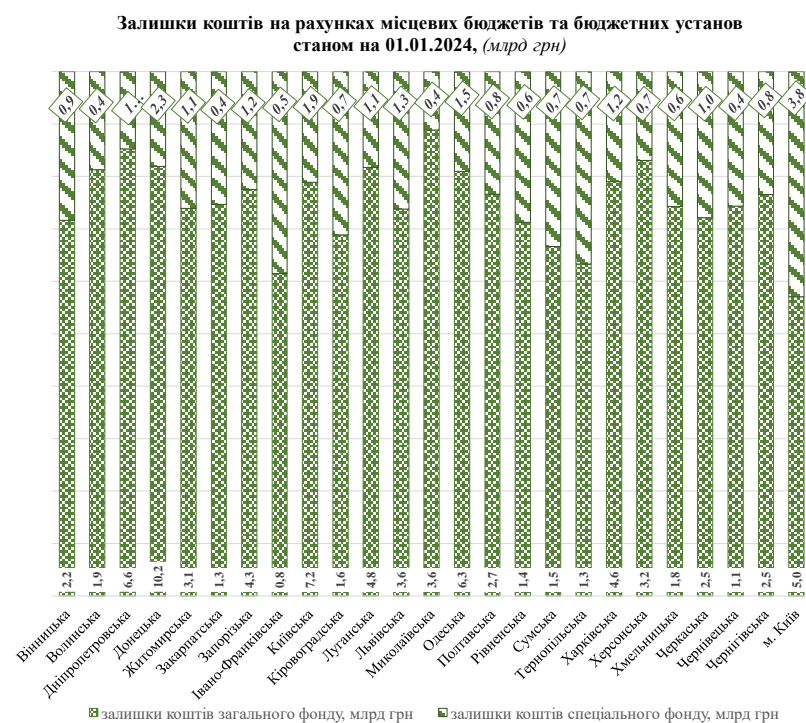
Виконання планових показників видатків місцевих бюджетів не забезпечене за зведеними бюджетами всіх регіонів, але приріст видатків порівняно з 2022 р. досягнуто за зведеними бюджетами всіх областей (крім Луганської) та м. Києва.

Показники виконання місцевих бюджетів за видатками (загальний та спеціальний фонди) за зведеними бюджетами областей та міста Києва за 2022-2023 роки

Протягом 2023 р. зменшилася кредиторська заборгованість за видатками місцевих бюджетів на 1,6 млрд грн, або на 47,2%, і на кінець звітного періоду становила 1,8 млрд грн (з яких прострочена – 20%). Дебіторська заборгованість

за видатками місцевих бюджетів навпаки зросла на 2,5 млрд грн, або на 36,1%, і на кінець 2023 р. становила 9,3 млрд грн (з яких прострочена – 49,7%). При цьому 92,8% дебіторської заборгованості обліковувалося за капітальними видатками, що є свідченням неефективного управління бюджетними коштами внаслідок їх відволікання з бюджетної сфери.

На кінець звітного періоду, як і у 2022 р., на рахунках місцевих бюджетів та бюджетних установ, фінансове забезпечення яких здійснюється з місцевих бюджетів, зберігалися залишки коштів у сумі 111,2 млрд грн (без урахування залишків коштів АР Крим та м. Севастополя), з яких за загальним фондом – 85 млрд грн, за спеціальним фондом – 26,2 млрд грн. За рахунок таких ресурсів органи місцевого самоврядування у 2024 р. мають можливість забезпечувати виконання своїх завдань і функцій.

За 2023 р. загальний обсяг місцевих боргів зменшився на 3,8 млрд грн та на 01.01.2024 становив 16,6 млрд грн, з яких 8,9 млрд грн – заборгованість за середньостроковими позиками, наданими з ЄКР до 2015 р. Питання погашення заборгованості за середньостроковими позиками перед державним бюджетом, наданими у 2009–2014 рр., залишається неврегульованим протягом багатьох років, незважаючи на наявність відповідних законодавчих вимог (пункт 21 розділу VI Кодексу), разом з тим, згідно із статтею 44 Закону України "Про Державний бюджет України на 2024 рік" Кабінету Міністрів доручено розробити механізм врегулювання питання списання цієї заборгованості.